

Zbiór Orzeczeń

WYROK SĄDU (trzecia izba w składzie powiększonym)

z dnia 28 marca 2019 r.*

Konkurencja – Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Europejski rynek stalowych materiałów ściernych – Decyzja stwierdzająca naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG – Koordynacja cen w całym EOG – Postępowanie „hybrydowe” rozłożone w czasie – Domniemanie niewinności – Zasada bezstronności – Karta praw podstawowych – Dowód naruszenia – Jednolite i ciągle naruszenie – Ograniczenie konkurencji ze względu na cel – Czas trwania naruszenia – Grzywna – Wyjątkowe dostosowanie kwoty podstawowej – Obowiązek uzasadnienia – Proporcjonalność – Równość traktowania – Nieograniczone prawo orzekania

W sprawie T-433/16

Pometon SpA, z siedzibą w Maerne di Martellago (Włochy), reprezentowana przez adwokatów E. Fabriziogo, V. Veneziano i A. Molinara,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej przez P. Rossiego i B. Mongin’a, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

mającej za przedmiot oparte na art. 263 TFUE żądanie stwierdzenia nieważności decyzji Komisji C(2016) 3121 final z dnia 25 maja 2016 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE oraz w art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39792 – Stalowe materiały ściernie),

SĄD (trzecia izba w składzie powiększonym)

w składzie: S. Frimodt Nielsen, prezes, V. Kreuschitz, I.S. Forrester, N. Półtorak i E. Perillo (sprawozdawca), sędziowie,

sekretarz: J. Palacio González, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 31 maja 2018 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: włoski.

Wyrok

I. Okoliczności poprzedzające powstanie sporu

- 1 Skarżąca, Pometon SpA, jest włoskim przedsiębiorstwem specjalizującym się w obróbce metali. Spółka ta działała na rynku stalowych materiałów ściernych do dnia 16 maja 2007 r., kiedy to sprzedała swoją część działalności w tym sektorze jednemu ze swoich konkurentów, francuskiej spółce Winoa SA. Wtedy też wspomniana wyżej działalność skarżącej została przeniesiona na spółkę Pometon Abrasives Srl, należącą do grupy Winoa.
- 2 Stalowe materiały ścierne (zwane dalej „materiałami ściernymi”) to luźne stalowe cząstki w postaci kulistej (śrut stalowy) lub kanciastej (żwir stalowy), znajdujące zastosowanie głównie w przemyśle stalowym, motoryzacyjnym, metalurgicznym, petrochemicznym oraz w cięciu skał. Są one produkowane z resztek złomu stalowego.
- 3 W decyzji C(2016) 3121 final z dnia 25 maja 2016 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE oraz w art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39792 – Stalowe materiały ścierne, zwanej dalej „zaskarżoną decyzją”) Komisja Europejska uznała, że w okresie od 3 października 2003 r. do 16 maja 2007 r. skarżąca uczestniczyła, bezpośrednio albo za pośrednictwem swoich przedstawicieli lub przedstawicieli dwóch jej spółek zależnych, Pometon España SA i Pometon Deutschland GmbH, w kartelu polegającym na porozumieniach lub uzgodnionych praktykach z innymi czterema przedsiębiorstwami, tj. amerykańską grupą Ervin Industries Inc. (zwaną dalej „grupą Ervin”), francuską spółką Winoa SA (zwaną dalej „Winoą” lub „spółką Winoa”) oraz spółkami niemieckimi MTS GmbH i Würth GmbH, mającym przede wszystkim na celu koordynowanie cen materiałów ściernych w całym Europejskim Obszarze Gospodarczym (zwanym dalej „EOG”). Skarżąca i jej dwie spółki zależne są dalej określane łącznie nazwą „Pometon” lub „przedsiębiorstwo Pometon”.

A. Etap dochodzenia i wszczęcie postępowania

- 4 W dniu 13 kwietnia 2010 r. grupa Ervin złożyła wniosek o zwolnienie z grzywny na podstawie komunikatu Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych (Dz.U. 2006, C 298, s. 17).
- 5 W następstwie tego wniosku grupa Ervin złożyła ustne oświadczenia i przedstawiła dowody z dokumentów. W dniu 31 maja 2010 r. Komisja przyznała tej grupie warunkowe zwolnienie z grzywny na podstawie pkt 8 lit. a) wskazanego komunikatu.
- 6 W dniach 15–17 czerwca 2010 r. Komisja przeprowadziła niezapowiedziane kontrole w pomieszczeniach różnych producentów materiałów ściernych, w tym w Pometonie. Następnie instytucja ta skierowała do przedsiębiorstw będących, jej zdaniem, stronami kartelu szereg wezwań do udzielenia informacji.
- 7 W dniu 16 stycznia 2013 r. Komisja, zgodnie z art. 2 jej rozporządzenia (WE) nr 773/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. odnoszącego się do prowadzenia przez Komisję postępowań zgodnie z art. [101] i [102 TFUE] (Dz.U. 2004, L 123, s. 18), wszczęła dochodzenie przewidziane w art. 11 ust. 6 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1) przeciwko Pometonowi i czterem pozostałym uczestnikom kartelu (Ervin, Winoa, MTS i Würth). Komisja wyznaczyła im termin na zadeklarowanie na piśmie gotowości przystąpienia do rozmów zmierzających do zawarcia ugody zgodnie z art. 10a ust. 1 rozporządzenia nr 773/2004.

B. Postępowanie ugodowe i decyzja przedsiębiorstwa Pometon o wycofaniu się z tego postępowania

- 8 Pięć stron zarzucanego kartelu wyraziło wolę wzięcia udziału w rozmowach mających na celu zawarcie ugody. Od lutego do grudnia 2013 r. odbyły się trzy rundy spotkań dwustronnych między Komisją a stronami kartelu, podczas których przedstawiono im istotę zarzutów oraz dowody stanowiące ich podstawę. Komisja poinformowała każdą stronę kartelu o widelkach prawdopodobnej grzywny w jej przypadku.
- 9 W styczniu 2014 r. zainteresowane przedsiębiorstwa przedstawiły w wyznaczonym terminie swoje propozycje ugodowe, z wyjątkiem skarżącej, która postanowiła wycofać się z tego postępowania. I tak w dniu 10 lutego 2014 r. skarżąca zwróciła Komisji płytę CD-ROM, która została jej przekazana w dniu 21 lutego 2013 r. w ramach postępowania ugodowego.
- 10 W dniu 13 lutego 2014 r. Komisja skierowała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów do każdego z czterech pozostałych stron zarzucanego kartelu, a w dniu 2 kwietnia 2014 r. przyjęła ona w odniesieniu do nich decyzję w sprawie ugody C(2014) 2074 final na podstawie art. 7 i 23 rozporządzenia nr 1/2003 (zwaną dalej „decyzją w sprawie ugody”).

C. Przyjęcie zaskarżonej decyzji według zwyczajnej procedury i treść tej decyzji

- 11 W dniu 3 grudnia 2014 r. Komisja skierowała do skarżącej pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, która odpowiedziała na nie w dniu 16 lutego 2015 r. po uzyskaniu dostępu do akt sprawy. Następnie skarżąca wzięła udział w przesłuchaniu, które odbyło się w dniu 17 kwietnia 2015 r.
- 12 W dniu 25 maja 2016 r. Komisja przyjęła zaskarżoną decyzję na podstawie art. 7 i 23 rozporządzenia nr 1/2003. Sentencja tej decyzji brzmi następująco [tłumaczenie nieoficjalne, tak jak inne cytaty z tej decyzji]:

„Artykuł 1

Pometon SpA naruszyła art. 101 ust. 1 traktatu oraz art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, uczestnicząc w jednolitym i ciągłym naruszeniu dotyczącym cen w sektorze stalowych materiałów ściernych, przy czym naruszenie to polegało na koordynacji jej zachowania w zakresie cen i obejmowało całe terytorium EOG.

Naruszenie trwało od dnia 3 października 2003 r. do dnia 16 maja 2007 r.

Artykuł 2

Za naruszenie, o którym mowa w art. 1, na Pometon SpA zostaje nałożona następująca grzywna: 6 197 000 EUR [...]”.

- 13 Zasadniczo z całości zaskarżonej decyzji wynika, że Pometon wraz z pozostałymi uczestnikami kartelu, po pierwsze, wprowadzili (pierwsza część kartelu) jednolity sposób obliczania pozwalający im osiągnąć skoordynowaną podwyżkę cen materiałów ściernych, oparty na wskaźnikach cen złomu (zwaną dalej „dopłatą z tytułu złomu”; zob. pkt 132, 136 poniżej). Po drugie, równolegle uzgodnili oni (druga część kartelu) koordynowanie swoich zachowań w odniesieniu do cen sprzedaży materiałów ściernych, stosowanych wobec klientów indywidualnych, zobowiązując się w szczególności do niekonkurowania między sobą poprzez obniżki cen (motywy 32, 33, 37, 57 zaskarżonej decyzji; zob. pkt 173 poniżej).

- 14 W odniesieniu do kwalifikacji rozpatrywanego naruszenia Komisja uznała, że było to jednolite i ciągłe naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Nie tylko bowiem wszystkie antykonkurencyjne uzgodnienia uczestników dotyczyły koordynacji cen i odnosiły się do tych samych produktów, ale były one także realizowane na tych samych warunkach w całym okresie naruszenia, trwającym od 3 października 2003 r. do 16 maja 2007 r., kiedy to skarżąca sprzedawała spółce Winoa swoją działalność w sektorze materiałów ściernych. Wreszcie przedsiębiorstwa biorące udział w naruszeniu oraz osoby działające w ich imieniu były zasadniczo te same (motywy 107, 166 zaskarżonej decyzji).
- 15 Ostatecznie, zdaniem Komisji, taki kartel miał na celu ograniczenie konkurencji i wywierał duży wpływ na wymianę handlową rozpatrywanego produktu między państwami członkowskimi i stronami porozumienia EOG (motywy 142, 154 zaskarżonej decyzji).
- 16 W odniesieniu do czasu trwania uczestnictwa skarżącej w naruszeniu Komisja ustaliła początek tego uczestnictwa na dzień 3 października 2003 r., a opierając się na fakcie, że Pometon formalnie nie odstąpił od tego kartelu, uznała ona, że uczestnictwo tego przedsiębiorstwa w kartelu trwało do dnia 16 maja 2007 r., kiedy to skarżąca sprzedawała swoją działalność w sektorze materiałów ściernych spółce Winoa (motywy 160, 166 zaskarżonej decyzji; zob. także pkt 1 powyżej).
- 17 Na podstawie wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2; zwanych dalej „wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien”) Komisja ustaliła kwotę podstawową grzywny w przypadku przedsiębiorstwa Pometon na 16% wartości sprzedaży zrealizowanej przez skarżącą na rynkach państw EOG w 2006 r., czyli w ostatnim pełnym roku uczestnictwa przedsiębiorstwa Pometon w rozpatrywanym naruszeniu, zanim sprzedało ono swoją działalność związaną z materiałami ściernymi swojemu francuskiemu konkurentowi.
- 18 Owa wielkość procentowa wynika z uwzględnienia stawki podstawowej w wysokości 15%, którą ponadto podwyższono o 1%, aby uwzględnić geograficzny zasięg naruszenia obejmujący cały EOG (motywy 214–216 zaskarżonej decyzji). Następnie zmienna część kwoty podstawowej grzywny została zwiększona o dodatkową kwotę stałą w wysokości 16% zastosowaną w celu odstraszenia przedsiębiorstw do zawierania porozumień o koordynacji cen, zgodnie z pkt 25 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien (motyw 220 zaskarżonej decyzji).
- 19 Poza tym obliczona w ten sposób kwota podstawowa grzywny nie była przedmiotem żadnego podwyższenia z tytułu okoliczności obciążających. Przeciwnie, Pometon skorzystał ze zmniejszenia tej kwoty o 10% z tytułu okoliczności łagodzących, ponieważ w drugiej części kartelu uczestniczył w mniejszym zakresie niż inne przedsiębiorstwa (motyw 225 zaskarżonej decyzji).
- 20 Ponadto zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, który to przepis umożliwia Komisji odejście od metodologii przewidzianej w tych wytycznych, jeżeli „szczególne okoliczności danego przypadku” mogą to uzasadniać, instytucja ta dostosowała w dalszym stopniu dostosowaną kwotę podstawową grzywny (motywy 228–231 zaskarżonej decyzji) poprzez zmniejszenie jej o 60%.
- 21 Ostatecznie, jak wynika z art. 2 zaskarżonej decyzji, po dokonaniu tego obliczenia kwota grzywny nałożonej na skarżącą wynosiła 6 197 000 EUR (zob. pkt 12 powyżej).

II. Przebieg postępowania i żądania stron

- 22 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 3 sierpnia 2016 r. skarżąca wniosła skargę będącą przedmiotem niniejszego postępowania.

- 23 Powiadomienie o zamknięciu pisemnego etapu postępowania doręczono stronom w dniu 21 lutego 2017 r. Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 24 marca 2017 r. skarżąca przedstawiła wniosek z uzasadnieniem o wyznaczenie rozprawy zgodnie z art. 106 ust. 2 regulaminu postępowania przed Sądem.
- 24 Decyzją z dnia 21 marca 2018 r. Sąd przekazał sprawę do rozpoznania izbie w składzie powiększonym zgodnie z art. 28 regulaminu postępowania.
- 25 Postanowieniem z dnia 22 marca 2018 r. uwzględniającym złożony posiłkowo wniosek skarżące o przyjęcie środka dowodowego Sąd nakazał Komisji, na podstawie art. 91 lit. b), art. 92 ust. 1 i art. 103 ust. 1 regulaminu postępowania, po pierwsze, by przedstawiła egzemplarz pełnej wersji decyzji w sprawie ugody, a także kopie oświadczeń podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, zawartych w dokumentach ID 5, ID 10, ID 136 i ID 643 akt postępowania administracyjnego, a po drugie, by podała całkowite obroty uzyskane w 2009 r. przez adresatów decyzji w sprawie ugody, które to obroty zostały uwzględnione w rzeczowej decyzji.
- 26 Postanowieniem z dnia 4 maja 2018 r., Pometon/Komisja (T-433/16) Sąd, rozstrzygając w przedmiocie wniosków o zachowanie poufności dokumentów przedłożonych przez Komisję w ramach wykonania ww. postanowienia z dnia 22 marca 2018 r., postanowił, że adwokaci skarżące mogą zapoznać się w sekretariacie Sądu z dokumentami ID 5, ID 10, ID 136 i ID 643, zawierającymi transkrypcję ustnych oświadczeń podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji. Sąd oddalił natomiast wniosek o zachowanie poufności w odniesieniu do, po pierwsze, obrotów uzyskanych w 2009 r. przez każde z czterech przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody, a po drugie, danych zawartych w tabelach nr 1 (motyw 90), nr 3 (motyw 100) i nr 4 (motyw 103) rzeczowej decyzji.
- 27 W ramach środków organizacji postępowania Sąd, po pierwsze, wezwał skarżącą do przedstawienia uwag na piśmie na temat wpływu danych nieobjętych klauzulą poufności, o których mowa w pkt 26 powyżej, na zarzut piąty, dotyczący dostosowania kwoty podstawowej grzywny zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien. Zastosowała się ona do tego wezwania w wyznaczonym terminie. Po drugie, Sąd wezwał strony do udzielenia ustnie odpowiedzi podczas rozprawy na szereg pytań zadanych na piśmie.
- 28 Ponadto podczas rozprawy Komisja wniosła o umożliwienie jej przedłożenia dokumentu w postaci tabeli z danymi odnoszącymi się do pięciu przedsiębiorstw będących stronami rozpatrywanego kartelu, na podstawie których, jak oświadczyła Komisja, ustaliła ona w odniesieniu do każdego z nich poziom dostosowania kwoty podstawowej grzywny zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien. Instytucja ta wniosła o zachowanie poufności tych danych wobec opinii publicznej.
- 29 Sąd postanowił włączyć ten dokument do akt sprawy, bez uszczerbku dla oceny jego dopuszczalności, i wyznaczył skarżącej termin upływający w dniu 2 lipca 2018 r. na przedstawienie uwag w przedmiocie tego dokumentu zgodnie z art. 85 § 4 regulaminu postępowania przed Sądem. Ponieważ skarżąca przedstawiła swoje uwagi w dniu 2 lipca 2018 r., w tym dniu został zamknięty ustny etap postępowania.
- 30 Postanowieniem z dnia 8 listopada 2018 r. prezes trzeciej izby otworzył na nowo ustny etap postępowania. Komisja została wezwana do przedstawienia uwag na temat nowej informacji zawartej w uwagach skarżącej z dnia 2 lipca 2018 r. i zastosowała się do tego wezwania w wyznaczonym terminie. Decyzją z dnia 17 stycznia 2019 r. prezes trzeciej izby zamknął ustny etap postępowania.
- 31 Strona skarżąca wnosi do Sądu o:
- stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji;

- tytułem żądania ewentualnego, stwierdzenie nieważności lub zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja twierdzi, że skarżąca uczestniczyła w naruszeniu do dnia 16 maja 2007 r. i nałożyła na nią grzywnę mimo przedawnienia;
- tytułem dalszego żądania ewentualnego, uchylenie grzywny lub obniżenie jej kwoty;
- zasądzenie od Komisji zwrotu kwot, które skarżąca ewentualnie zapłaciła przed wydaniem wyroku w niniejszej sprawie, oraz wszelkich innych kosztów, które skarżąca ewentualnie poniosła w związku z wykonaniem tej decyzji;
- przyjęcie środków organizacji postępowania lub, tytułem żądania ewentualnego, środków dowodowych, o które wnioskowała;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

32 Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi;
- oddalenie wniosku o zastosowanie środków organizacji postępowania lub środków dowodowych;
- obciążenie skarżącej kosztami postępowania.

III. Co do prawa

- 33 Na poparcie dwóch pierwszych żądań skarżąca podnosi cztery zarzuty. Po pierwsze, zaskarżona decyzja jest wadliwa z powodu naruszenia zasady bezstronności postępowania, zasady domniemania niewinności oraz prawa do obrony w zakresie, w jakim Komisja przypisała skarżącej konkretne zachowania już w decyzji w sprawie ugody, warunkując w ten sposób oskarżenia wysunięte następnie wobec niej w zaskarżonej decyzji.
- 34 Po drugie, skarżąca powołuje się na naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, niewystarczający i wewnętrznie sprzeczny charakter uzasadnienia, a także na naruszenie prawa do obrony i reguł dotyczących ciężaru dowodu w zakresie, w jakim Komisja przypisała jej, przy braku dowodów, udział w kartelu, w którym skarżąca w rzeczywistości nigdy nie uczestniczyła.
- 35 Po trzecie, zaskarżona decyzja jest wadliwa ze względu na naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG w zakresie, w jakim Komisja uznała, że kartel stanowił ograniczenie konkurencji ze względu na cel.
- 36 Po czwarte, skarżąca kwestionuje czas trwania jej uczestnictwa w kartelu i powołuje się na przedawnienie.
- 37 Wreszcie, na poparcie żądania trzeciego, zmierzającego do uchylenia grzywny lub zmiany jej kwoty, skarżąca podnosi naruszenie obowiązku uzasadnienia oraz zasad proporcjonalności i równego traktowania w odniesieniu do wyjątkowego dostosowania kwoty podstawowej grzywny, którego Komisja dokonała na podstawie pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien.

A. W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia obowiązku bezstronności, zasady domniemania niewinności oraz prawa do obrony w zakresie, w jakim Komisja przypisała skarżącej w decyzji w sprawie ugody konkretne zachowania, warunkując w ten sposób oceny zawarte w zaskarżonej decyzji

1. Argumenty stron

38 Skarżąca zwraca uwagę, że choć nie jest adresatem decyzji w sprawie ugody, została wymieniona kilkakrotnie w pkt 4 tej decyzji (opis wydarzeń) jako przedsiębiorstwo, które co do zasady aktywnie uczestniczyło w kartelu. Skarżąca kładzie w szczególności nacisk na następujące fragmenty decyzji w sprawie ugody, w których Komisja wyraźnie odniosła się do jej zachowania [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak pozostałe cytaty z tej decyzji]:

„26. Ervin, Wino, Pometon, MTS i Würth utrzymywały częste kontakty o charakterze dwustronnym, lecz również wielostronnym, podczas których przedsiębiorstwa te omawiały kluczowe elementy cen mające zastosowanie do całej ich sprzedaży stalowych materiałów ściernych na terenie EOG, a mianowicie dopłatę z tytułu złomu i dodatkową opłatę z tytułu energii. Badały one również (głównie w ramach kontaktów dwustronnych), jakie parametry konkurencji w stosunkach wzajemnych byłyby dozwolone w odniesieniu do klientów indywidualnych. Z uwagi na taką skalę globalną strony dopuściły się zachowania obejmującego EOG.

[...]

28. W październiku 2003 r. Wino, Ervin i Pometon spotkały się [...] w celu uzgodnienia jednolitego modelu obliczeniowego wspólnej dopłaty z tytułu złomu, która miała być stosowana przez wszystkie te przedsiębiorstwa [...].

29. Spółki MTS i Würth [...] nie uczestniczyły w początkowych etapach procesu, gdy zostało zawarte porozumienie między spółką Wino, grupą Ervin i Pometonem.

[...]

31. Kontakty z Pometonem były utrzymywane do dnia 16 maja 2007 r., kiedy to Pometon sprzedał swoją działalność w zakresie stalowych materiałów ściernych spółce Wino i opuścił rynek.

[...]

38. Dowody wskazują na to, że kontakty między spółką Wino, grupą Ervin i Pometonem przekształciły się w określone zachowanie począwszy od października 2003 r.”.

39 Tymczasem skarżąca uważa, że te odniesienia nie były ani niezbędne, ani nawet przydatne. W szczególności, po pierwsze, podnosi ona, że okoliczności wymienione w motywie 31 decyzji w sprawie ugody – wskazujące zasadniczo na to, że uczestniczyła w kartelu aż do dnia 16 maja 2007 r., kiedy to sprzedała swoją działalność spółce Wino i opuściła rynek – nie znajdowały się w propozycjach ugodowych pozostałych czterech zainteresowanych przedsiębiorstw. Po drugie, w każdym razie, w postępowaniu ugodowym decyzja końcowa powinna dotyczyć wyłącznie zachowań przedsiębiorstw będących stronami ugody oraz nałożonych na nie sankcji.

40 Powyższą analizę potwierdza zresztą porównanie decyzji w sprawie ugody z decyzją Komisji C(2014) 4227 final z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie AT.39965 – Grzyby, również dotyczącą postępowania ugodowego. Zdaniem skarżącej decyzja ta w opisie istotnych wydarzeń nie zawierała bowiem żadnego odniesienia do przedsiębiorstwa, które nie zgodziło się zawrzeć ugody.

- 41 W takiej sytuacji odniesienia w decyzji w sprawie ugody do zachowań przypisanych skarżącej wskazują jednoznacznie, że zanim jeszcze skarżąca miała możliwość obrony, Komisja już przesądziła o jej winie. Zaskarżona decyzja jest zatem wadliwa z powodu naruszenia zasady bezstronności postępowania, zasady domniemania niewinności oraz prawa skarżącej do obrony.
- 42 Ponadto w tym ostatnim względzie skarżąca kwestionuje argumentację Komisji opartą na dokonanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (zwany dalej „ETPC”) wykładni art. 6 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., dotyczącego domniemania niewinności.
- 43 Odnosnie do powyższego postanowienia skarżąca twierdzi w szczególności, że wbrew temu, co utrzymuje Komisja (zob. pkt 51 poniżej), ETPC w wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) uznał, iż w przypadku gdy w postępowaniu karnym obejmującym kilka osób, które nie mogą być sądzone jednocześnie, do dokonania oceny winy oskarżonych niezbędne jest wskazanie w pierwszym wyroku uczestnictwa w naruszeniu oskarżonego, który będzie następnie sądony w ramach drugiego postępowania karnego oddalonego w czasie, sąd właściwy powinien unikać przedstawiania informacji wykraczających poza informacje konieczne do celów oceny odpowiedzialności karnej oskarżonych sądzonych w trakcie danego procesu (wyrok ETPC z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom, CE:ECHR:2014:0227JUD001710310, pkt 64, 65).
- 44 Tymczasem, zdaniem skarżącej, to samo kryterium powinno mieć zastosowanie, w sytuacji gdy – tak jak w niniejszym przypadku – Komisja, wszcząwszy postępowanie w sprawie naruszenia przeciwko pięciu przedsiębiorstwom podejrzanym o uczestnictwo w kartelu, przyjmuje w pierwszej kolejności decyzję w sprawie ugody w odniesieniu do czterech z nich, a następnie w drugiej kolejności w odniesieniu do piątego przedsiębiorstwa, które tymczasem wycofało się z postępowania ugodowego, przyjmuje ona decyzję stwierdzającą naruszenie po zakończeniu postępowania zwyczajnego prowadzonego na podstawie przepisów ogólnych rozporządzenia nr 773/2004.
- 45 Ponadto w odniesieniu do argumentacji Komisji, zgodnie z którą nazwa skarżącej została przez nieuwagę wymieniona w opublikowanej wersji tymczasowej decyzji w sprawie ugody, skarżąca wyjaśnia, że naruszenie zasady domniemania niewinności wynika w niniejszym przypadku z tego, że niezależnie od sposobów publikacji decyzji w sprawie ugody w decyzji tej opisano w sposób dokładny stawiane Pometonowi zarzuty uczestnictwa w rozpatrywanym kartelu. Zastąpienie nazwy skarżącej w wersji decyzji w sprawie ugody opublikowanej następnie w dniu 6 stycznia 2015 r. wyrażeniem „inne przedsiębiorstwo” nie może zatem naprawić naruszenia tej zasady w zaskarżonej decyzji.
- 46 Komisja kwestionuje powyższą argumentację.
- 47 Na wstępie instytucja ta zauważa, że odniesienia krytykowane przez skarżącą mają na celu ustalenie wyłącznie odpowiedzialności czterech pozostałych przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu, i nie mają zresztą żadnego wpływu na ciężący na Komisji obowiązek przeprowadzenia postępowania kontradiktoryjnego wobec skarżącej po wycofaniu się przez nią z postępowania ugodowego.
- 48 Komisja twierdzi ponadto, że każde inne rozwiązanie oznaczałoby zarówno z punktu widzenia proceduralnego, jak i materialnego w odniesieniu do sankcji pewnego rodzaju „zwolnienie z grzywny” na korzyść przedsiębiorstw wycofujących się z postępowania ugodowego, które to zwolnienie pierwotnie zaakceptowały.
- 49 Komisja wyjaśnia dalej, że chociaż wzajemne powiązanie tych dwóch procedur prowadzi wprawdzie do powstania postępowania złożonego, nazywanego również „hybrydowym”, ponieważ regulują je różne przepisy prawne – postępowanie ugodowe jest uregulowane w art. 10a rozporządzenia nr 773/2004, podczas gdy późniejsze postępowanie kontradiktoryjne jest uregulowane innymi przepisami tego samego rozporządzenia, jednak skarżąca w żaden sposób nie podała w wątpliwość zgodności tych

przepisów z prawem. Niemniej nawet w ramach postępowania hybrydowego pozycja przedsiębiorstwa, które nie zawarło ugody, nie może mu przysparzać korzyści o charakterze proceduralnym pozwalającej mu na odstąpienie od obowiązujących przepisów.

- 50 Następnie Komisja twierdzi, że w każdym razie w odniesieniu do skarżącej przestrzegała należyte zasady domniemania niewinności, a w szczególności wymogów określonych przez ETPC w wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310). W tym względzie Komisja wyjaśnia, że wykazując się ostrożnością, wskazała wyraźnie w przypisie nr 4 do decyzji w sprawie ugody oraz w motywach 27 i 28 zaskarżonej decyzji, iż opis wydarzeń zawarty w decyzji w sprawie ugody nie pozwala na wyciągnięcie żadnego wniosku co do winy przedsiębiorstwa Pometon w odniesieniu do jego udziału w tym kartelu, ponieważ przedsiębiorstwo to powinno zostać później objęte postępowaniem kontryktoryjnym w sprawie stwierdzenia naruszenia.
- 51 Podsumowując, w celu ustalenia, czy w niniejszym przypadku zasada domniemania niewinności została naruszona, zdaniem Komisji należy wziąć pod uwagę przestrzeganie prawa do obrony przedsiębiorstwa Pometon, które było w tym przypadku zagwarantowane przez cały czas trwania postępowania zwyczajnego, które doprowadziło do przyjęcia zaskarżonej decyzji.

2. Ocena Sądu

a) Ramy prawne niniejszego sporu w świetle kluczowych aspektów decyzji Komisji w sprawie ugody

- 52 Przed przystąpieniem do analizy tego zarzutu należy pokrótce wyjaśnić, że skarżąca powołuje się na naruszenie przysługującego jej prawa do obrony wyłącznie w związku z faktem, że Komisja wymieniła niektóre z jej zachowań w decyzji w sprawie ugody, której skarżąca nie jest jednak adresatem. W konsekwencji skarżąca w żaden sposób nie zarzuca Komisji, że nie ona przestrzegała w toku postępowania, które doprowadziło do wydania zaskarżonej decyzji, wszystkich gwarancji proceduralnych związanych z jej prawem do obrony, takich jak gwarancje przewidziane między innymi w przepisach ogólnych rozporządzenia nr 773/2004.
- 53 Jako że przedmiot omawianego zarzutu został tym samym wyjaśniony, należy zauważyć na wstępie, że strony spierają się między innymi co do zakresu art. 41 ust. 1 i art. 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”), w szczególności, jeśli chodzi o to ostatnie postanowienie, co do sposobu interpretowania przez każdą z nich wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310), wydanego przez ETPC w przedmiocie poszanowania zasady domniemania niewinności w złożonym postępowaniu karnym obejmującym kilka osób, które nie mogły być osądzone jednocześnie (zob. pkt 43, 50 powyżej). Oba te artykuły karty brzmią następująco:

„Artykuł 41

1. Każdy ma prawo do bezstronnego i sprawiedliwego rozpatrzenia swojej sprawy w rozsądnym terminie przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii.

[...]

Artykuł 48

1. Każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem.

2. Każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony”.

- 54 W tym względzie, po pierwsze, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, choć przy wykonywaniu przysługujących jej uprawnień w zakresie ścigania naruszeń prawa konkurencji Komisji nie można uznać za „sąd” w rozumieniu art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w tym za organ publiczny pełniący funkcje o charakterze karnym, jest ona jednak zobowiązana przestrzegać w toku postępowania administracyjnego praw podstawowych Unii Europejskiej, wśród których znajduje się prawo do dobrej administracji, określone w art. 41 karty. W szczególności to właśnie to postanowienie, a nie art. 47 karty dotyczący prawa do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, ma zastosowanie w prowadzonym przez Komisję postępowaniu administracyjnym w sprawach dotyczących karteli (wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., Ziegler/Komisja, C-439/11 P, EU:C:2013:513, pkt 154).
- 55 Po drugie, z orzecznictwa wynika, że zasadę domniemania niewinności, właściwą z racji jej pochodzenia dla obszaru prawa karnego, w postaci przewidzianej obecnie w prawie Unii w art. 48 ust. 1 karty, stosuje się również *mutatis mutandis* do postępowań administracyjnych dotyczących przestrzegania europejskich przepisów w dziedzinie konkurencji, zważywszy na charakter tych naruszeń, jak również na charakter i stopień surowości związanych z nimi sankcji (wyrok z dnia 8 lipca 1999 r., Hüls/Komisja, C-199/92 P, EU:C:1999:358, pkt 150; zob. także podobnie wyroki: z dnia 21 stycznia 2016 r., Eturas i in., C-74/14, EU:C:2016:42, pkt 38–40; z dnia 12 kwietnia 2013 r., CISAC/Komisja, T-442/08, EU:T:2013:188, pkt 93, 94).
- 56 Wynika z tego, że w ramach obowiązującego prawa Unii w dziedzinie ścigania naruszeń reguł konkurencji zapewnienie poszanowania praw podstawowych i proceduralnych, z których przedsiębiorstwo oskarżone przez Komisję o naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE powinno móc skorzystać, wiąże się, po pierwsze, ze spoczywającym na tej instytucji obowiązkiem działania na każdym etapie postępowania w sprawie stosowania reguł konkurencji z zachowaniem pełnej bezstronności (art. 41 karty), co obejmuje również obowiązek poszanowania zasady domniemania niewinności przedsiębiorstw, których dotyczy wszczęte wobec nich dochodzenie (art. 48 karty), a po drugie, z prawem wszystkich przedsiębiorstw będących adresatami wiążącego aktu przyjętego przez tę instytucję na podstawie art. 101 ust. 1 TFUE do wniesienia w celu swej obrony sprawy do sądów Unii – najpierw do Sądu w pierwszej instancji, a następnie, w stosownych przypadkach, do Trybunału w ramach postępowania odwoławczego.
- 57 Po przedstawieniu tych ogólnych założeń w odniesieniu do przepisów proceduralnych istotnych w niniejszej sprawie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 773/2004, jeżeli Komisja decyduje o wszczęciu postępowania wobec niektórych przedsiębiorstw w celu prowadzenia dochodzenia „w przypadkach podejrzenia naruszenia” (zob. art. 105 TFUE), dokonuje ona „przedstawienia oświadczenia w sprawie zarzutów [wystosowuje pismo w sprawie przedstawienia zarzutów] lub zwrócenia się do stron o wyrażenie zainteresowania przystąpieniem do rozmów ugodowych”.
- 58 W tym drugim przypadku art. 10a ust. 1 powyższego rozporządzenia przewiduje, że „[p]o wszczęciu postępowania [...] Komisja może wyznaczyć stronom termin, w którym mogą one zadeklarować na piśmie gotowość przystąpienia do rozmów ugodowych celem ewentualnego przedłożenia propozycji ugodowych”.
- 59 W powyższym względzie w pkt 11 obwieszczenia Komisji w sprawie prowadzenia postępowań ugodowych w związku z przyjęciem decyzji na mocy art. 7 i 23 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 w sprawach kartelowych (Dz.U. 2008, C 167, s. 1, zwanego dalej „komunikatem w sprawie postępowań ugodowych” uściślono ponadto, że pisemne oświadczenia przedsiębiorstw, które wyraziły zainteresowanie wzięciem udziału w tych rozmowach, „nie oznacza[ją], że strony przyznają się do uczestnictwa w naruszeniu lub odpowiedzialności za nie”.

60 Jednakże, aby umożliwić konkretne postępy w przewidzianych negocjacjach, art. 10a ust. 2 rozporządzenia nr 773/2004 stanowi, co następuje:

„Komisja może informować strony uczestniczące w rozmowach ugodowych o:

- a) zarzutach, jakie zamierza przeciwko nim podnieść;
- b) dowodach wykorzystanych do określenia przewidywanych zarzutów;
- c) jawnych wersjach wszelkich dostępnych dokumentów wyszczególnionych w aktach sprawy w danym czasie [...];
- d) zakresie wysokości ewentualnych grzywien”.

61 W niniejszym przypadku z akt sprawy wynika, że każde z pięciu przedsiębiorstw będących stronami zarzucanego kartelu dotyczącego materiałów ściernych, w tym Pometon, otrzymało w następstwie pisemnego oświadczenia wszystkie informacje przewidziane w art. 10a ust. 2 rozporządzenia nr 773/2004 (zob. pkt 8, 60 powyżej).

62 W takich właśnie okolicznościach prawnych i faktycznych należy rozpatrzyć co do istoty omawiany zarzut.

b) W przedmiocie zakresu obowiązku bezstronności Komisji i zasady domniemania niewinności, zwłaszcza w szczególnym przypadku postępowania hybrydowego rozłożonego w czasie

63 Aby ocenić, w pierwszej kolejności, czy Komisja wypełniła swój obowiązek bezstronności wobec przedsiębiorstwa Pometon, w szczególności w ramach postępowania ugodowego, z którego to przedsiębiorstwo jednak zrezygnowało, należy wskazać, że decyzja w sprawie ugody przyjęta przez Komisję w odniesieniu do czterech pozostałych przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu bez wątplenia położyła kres naruszeniu, o które zostały one oskarżone przez tę instytucję, a zatem położyła także kres rozpatrywanemu kartelowi i jego negatywnym skutkom na rynku właściwym, ponieważ cztery z pięciu zainteresowanych przedsiębiorstw przyznały się do koordynacji w zakresie cen materiałów ściernych i zgodziły się położyć temu natychmiast kres.

64 Natomiast ta sama decyzja w sprawie ugody nie zakończyła działań Komisji, jeśli chodzi o postępowanie w sprawie naruszenia wszczęte w dniu 16 stycznia 2013 r. wobec przedsiębiorstwa Pometon (zob. pkt 7 powyżej), ponieważ przedsiębiorstwo to zrezygnowało z kontynuowania postępowania ugodowego, co do którego pierwotnie wyraziło zainteresowanie, a dochodzenie w jego sprawie miało w związku z tym być kontynuowane w sposób kontradiktoryjny w ramach postępowania w sprawie naruszenia, które nabrało przez to charakteru hybrydowego. W istocie po wycofaniu się przedsiębiorstwa Pometon z postępowania ugodowego „postępowanie administracyjne na podstawie art. 7 rozporządzenia nr 1/2003 wobec [przedsiębiorstwa Pometon] toczy się [nadal]”, jak wyjaśniono w przypisie nr 4 do tej decyzji w sprawie ugody.

65 W tym kontekście wykładnia proponowana przez skarżącą, zgodnie z którą odniesienia do niektórych z jej zachowań zawarte w decyzji w sprawie ugody naruszyły jej prawo do domniemania niewinności, podważająca bezstronność, jaką Komisja miała obowiązek zachować wobec niej, jest obiektywnie sprzeczna z faktem, że Komisja, w szczególności w przypisie nr 4 do decyzji w sprawie ugody, wyraźnie wykluczyła na tym etapie postępowania winę przedsiębiorstwa Pometon właśnie dlatego, że dochodzenie w jego sprawie miało być kontynuowane w sposób kontradiktoryjny na podstawie konkretnego aktu oskarżenia, mianowicie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, które Komisja rzeczywiście wydała w dniu 3 grudnia 2014 r.

- 66 W szczególności powyższego stwierdzenia nie może podważyć odniesienie do zachowania przedsiębiorstwa Pometon znajdujące się w motywie 38 decyzji w sprawie ugody, w którym Komisja twierdzi, że dowody, którymi dysponuje, „wskazują na to, że kontakty między spółką Winoa, grupą Ervin [podmiotem wnioskującym o złagodzenie sankcji] i Pometonem przekształciły się w określone zachowanie poczynwszy od października 2003 r.” (zob. pkt 38 powyżej).
- 67 Przede wszystkim owe sformułowania nie obejmują bowiem żadnej kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych, o których mowa, ani nie pozwalają obiektywnie stwierdzić, że Komisja na etapie wydawania decyzji w sprawie ugody ustaliła już winę przedsiębiorstwa Pometon, zważywszy że w tymże wprowadzeniu do decyzji w sprawie ugody nie przedstawiła ona również dowodów winy czterech pozostałych stron kartelu, które są jedynymi adresatami tej decyzji.
- 68 Następnie okoliczność, że w tej samej decyzji w sprawie ugody wspomniano – w następnym punkcie dotyczącym kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych zarzucanych tym czterem pozostałym przedsiębiorstwom (Legal Assessment) – o tym, iż te ostatnie przyznały się do uczestnictwa w naruszeniu i tym samym uznały swoją winę, nie może automatycznie, *de facto* i *de iure*, przekształcić odniesień do określonych zachowań skarżącej zawartych w opisie wydarzeń w swego rodzaju „ukryty werdykt” Komisji dotyczący również winy przedsiębiorstwa Pometon.
- 69 Jednakże przy sporządzaniu decyzji w sprawie ugody przyjętej, jak w niniejszym przypadku, w postępowaniu hybrydowym rozgraniczenie między, z jednej strony, przedstawieniem okoliczności faktycznych odnoszących się do całego kartelu, a z drugiej strony, kwalifikacją prawną okoliczności faktycznych przypisanych konkretnie przedsiębiorstwom, które przyznały się do winy, musi być możliwe jasne i jednoznaczne właśnie po to, aby w ramach tych samych akt postępowania administracyjnego – w niniejszym przypadku akt w sprawie kartelu dotyczącego materiałów ściernych (zob. pkt 3 powyżej) – nie utożsamiać ostatecznej sytuacji prawnej przedsiębiorstw, które zawarły ugody, z sytuacją przedsiębiorstwa, które skorzystało z prawa do wycofania się z postępowania ugodowego i w odniesieniu do którego nadal toczy się postępowanie administracyjne (zob. pkt 64 powyżej).
- 70 Z tego powodu przy sporządzaniu decyzji w sprawie ugody w szczególnym kontekście postępowania, które nabrało charakteru hybrydowego wobec przedsiębiorstwa, które wycofało się z tego postępowania, Komisja musi kierować się przede wszystkim podstawowym obowiązkiem bezstronności, który art. 41 karty nakłada na każdą instytucję Unii, jak przypomnieli Trybunał w wyroku z dnia 11 lipca 2013 r., Ziegler/Komisja (C-439/11 P, EU:C:2013:513, pkt 154) (zob. pkt 54 powyżej).
- 71 Przedsiębiorstwo, które ostatecznie zdecydowało się zrezygnować z ugody, nie utraciło bowiem swojego prawa do bycia traktowanym w sposób bezstronny, ani prawa do domniemania niewinności w odniesieniu do rozpatrywanego naruszenia, nawet jeśli stanie się formalnie adresatem aktu oskarżenia dopiero w momencie wydania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, wszczynającego postępowanie kontradyktoryjne, które to pismo w niniejszej sprawie zostało doręczone skarżącej w dniu 3 grudnia 2014 r.
- 72 W związku z tym przestrzeganie obowiązku bezstronności ustanowionego w art. 41 karty wymaga, aby w ramach postępowania hybrydowego Komisja sporządziła i uzasadniła decyzję w sprawie ugody, stosując wszelkie redakcyjne środki ostrożności niezbędne do zapewnienia, by decyzja ta, chociaż nie jest ona kierowana do przedsiębiorstwa, które wycofało się z postępowania ugodowego, nie naruszała żadnych gwarancji proceduralnych, z których przedsiębiorstwo to powinno móc skorzystać w ramach późniejszego postępowania kontradyktoryjnego. Prawdą jest, że te redakcyjne środki ostrożności powinny skłonić Komisję do unikania w miarę możliwości w decyzji w sprawie ugody wskazywania z nazwy przedsiębiorstwa, które nie zawarło ugody. Jednakże nie mogą one prowadzić do zakazu jakiegokolwiek wzmianki – bezpośredniej lub pośredniej – o tym przedsiębiorstwie.

- 73 Orzecznictwo ETPC w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 27 lutego 2014 r., Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) (zob. pkt 53 powyżej) nie może bowiem uzasadniać tezy skarżącej, zgodnie z którą Komisja, na podstawie spoczywającego na niej obowiązku bezstronności oraz zasady poszanowania domniemania niewinności, znajdujących zastosowanie w postępowaniu administracyjnym mającym na celu stwierdzenie naruszenia art. 101 TFUE, powinna była uniknąć odniesień do niektórych z zachowań skarżącej.
- 74 W wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310) ETPC uznał, że w złożonym postępowaniu karnym obejmującym wielu współoskarżonych, przeprowadzenie osobnych i rozłożonych w czasie procesów jest zgodne z zasadą poszanowania domniemania niewinności w prawie karnym, pod warunkiem jednak że dany sąd zachowa pewną ostrożność przy sporządzaniu pierwszego z dwóch orzeczeń karnych, które były konieczne i które zostały rozłożone w czasie właśnie w celu lepszego przeprowadzenia postępowania przeciwko znacznej liczbie współoskarżonych.
- 75 Otóż w niniejszym przypadku, jak wynika z ustaleń dokonanych w pkt 63–68 powyżej, to właśnie uczyniła mutatis mutandis Komisja wobec skarżącej, sporządzając decyzję w sprawie ugody skierowaną do czterech pozostałych przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym kartelu.
- 76 Ponadto z decyzji w sprawie ugody potencjalnie zainteresowany krąg odbiorców nie może obiektywnie wywieść z odniesień do niektórych zachowań przedsiębiorstwa Pometon zawartych w tymczasowej decyzji w sprawie ugody (zob. pkt 45 powyżej) ostatecznej winy tego przedsiębiorstwa, ponieważ w decyzji tej podkreślono w sposób jednoznaczny, że jest ona skierowana wyłącznie do czterech pozostałych przedsiębiorstw, które zgodziły się zawrzeć ugodę w sprawie naruszenia, oraz że sprawa przedsiębiorstwa Pometon zostanie rozpatrzona w późniejszym terminie w ramach odrębnego postępowania kontradiktoryjnego.
- 77 Mając na względzie powyższe rozważania, należy jeszcze tylko w trosce o wyczerpujący charakter analizy tego zarzutu sprawdzić, czy odniesienia do nazwy i niektórych zachowań skarżącej zawarte w „opisie wydarzeń” decyzji w sprawie ugody można rzeczywiście uznać za niezbędne do możliwie najpełniejszego opisu okoliczności leżących u podstaw rozpatrywanego kartelu.
- 78 W tym kontekście należy w pierwszej kolejności zaznaczyć, że jeżeli chodzi o strony tego samego kartelu, analiza taka powinna zostać dokonana nie tylko w świetle kontekstu faktycznego i prawnego dotyczącego czterech przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody, ale także w szerszym kontekście postępowania dochodzeniowego, które nabrało charakteru hybrydowego i które musi zatem nieuchronnie obejmować również sytuację skarżącej jako uczestnika zarzucanego naruszenia, w odniesieniu do której Komisja wydała bowiem w dniu 16 stycznia 2013 r. decyzję o wszczęciu dochodzenia w sprawie kartelu dotyczącego materiałów ściernych (zob. pkt 7 powyżej).
- 79 Ze względu bowiem na ciągłość działań Komisji w postępowaniu ugodowym prowadzonym w niniejszym przypadku wobec czterech pozostałych przedsiębiorstw oraz w postępowaniu zwyczajnym, które doprowadziło do przyjęcia zaskarżonej decyzji w stosunku do skarżącej (zob. pkt 64 powyżej), sporne odniesienia do niektórych zachowań skarżącej zawarte w decyzji w sprawie ugody mogą okazać się obiektywnie przydatne do opisu początków całego kartelu.
- 80 Niezależnie od powyższego w celu dokonania oceny, czy Komisja wywiązała się z ciążącego na niej obowiązku bezstronności w trakcie omawianego postępowania hybrydowego, należy posłużyć się, tak jak to czynią zresztą także strony, kryteriami interpretacyjnymi wypracowanymi przez ETPC w wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom (CE:ECHR:2014:0227JUD001710310). Kryteria te oczywiście mogą być brane pod uwagę w przedmiotowej sprawie wyłącznie mutatis mutandis z uwagi na fakt, że w sprawie Karaman parametry te odnosiły się do postępowania rozłożonego w czasie o charakterze wyłącznie karnym (zob. pkt 74 powyżej), co nie ma miejsca w przypadku administracyjnego postępowania hybrydowego prowadzonego w niniejszej sprawie.

- 81 Otóż, po pierwsze, co się tyczy środków ostrożności podjętych przez Komisję w decyzji w sprawie ugody, należy wskazać raz jeszcze, że odniesienia kwestionowane przez skarżącą, które znajdują się wyłącznie w pkt 4 decyzji w sprawie ugody, zatytułowanym „Opis wydarzeń”, nie zawierają żadnej kwalifikacji prawnej zachowania tego przedsiębiorstwa.
- 82 Co więcej, w pkt 2 decyzji w sprawie ugody, bezpośrednio po wyliczeniu w pkt 1 czterech przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody, Komisja w pkt 2.25 wymienia wyraźnie skarżącą jako przedsiębiorstwo, które jest objęte postępowaniem dochodzeniowym wszczętym wobec uczestników rozpatrywanego kartelu, a nie jako stronę w postępowaniu ugodowym. W tym względzie zresztą, aby wykluczyć wszelkie ryzyko niejasności, Komisja ponownie zaznacza, że skarżąca nie jest adresatem tej decyzji.
- 83 Ponadto, jak zostało już wskazane w pkt 64 i 65 powyżej, w przypisie nr 4 do decyzji w sprawie ugody Komisja wyjaśnia, że opiera się ona na okolicznościach faktycznych uznanych przez cztery przedsiębiorstwa, które zgodziły się zawrzeć ugodę, oraz że odniesienia do zachowania przedsiębiorstwa Pometon mają na celu ustalenie odpowiedzialności za naruszenie wyłącznie tych czterech przedsiębiorstw, ponieważ postępowanie wobec przedsiębiorstwa Pometon będzie toczyć się nadal.
- 84 Wynika z tego, że powyższe odniesienia do przedsiębiorstwa Pometon nie pozwalają obiektywnie podejrzewać, iż Komisja umyślnie przesądziła o winie i odpowiedzialności tego przedsiębiorstwa w ramach tego kartelu już na etapie decyzji w sprawie ugody skierowanej do czterech pozostałych przedsiębiorstw będących stronami rozpatrywanego kartelu.
- 85 Po drugie, co się tyczy kwestii, czy zawarte w decyzji w sprawie ugody odniesienia do zachowania skarżącej były niezbędne do ustalenia odpowiedzialności adresatów tej decyzji, należy najpierw odrzucić dokonane przez skarżącą porównanie z decyzją Komisji w sprawie ugody w sprawie zakończonej wydaniem przez tę instytucję decyzji C(2014) 4227 final, w której jedno z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu także wycofało się z postępowania ugodowego (zob. pkt 40 powyżej).
- 86 Okoliczności tych dwóch spraw nie są bowiem identyczne. W każdym razie skarżąca nie stwierdza istotnego podobieństwa między kartelem w powyższej sprawie a kartelem rozpatrywanym w niniejszej sprawie.
- 87 Niezależnie od powyższego należy następnie przypomnieć, że motyw 38 decyzji w sprawie ugody, zgodnie z którym odniesienia do sytuacji skarżącej zawarte we wcześniejszych motywach „wskazują na to, że kontakty między spółką Winoą, grupą Ervin i Pometonem przekształciły się w określone zachowanie poczynwszy od października 2003 r.”, dając tym samym początek naruszeniu, nie oznacza, że na tym etapie uzasadnienia decyzji w sprawie ugody Komisja ustaliła już wszystkie przesłanki faktyczne i prawne stanowiące dowód na to, że Pometon, podobnie jak cztery pozostałe przedsiębiorstwa, które przyznały się do winy, dopuścił się udziału w omawianym naruszeniu (zob. pkt 66, 67 powyżej).
- 88 Ponadto w odniesieniu do motywu 37 decyzji w sprawie ugody dotyczącego zasięgu geograficznego kartelu obejmującego, w przypadku pięciu zainteresowanych przedsiębiorstw, cały EOG, należy zauważyć, że z tego względu, iż Komisja przyjęła istnienie jednolitego i ciągłego naruszenia, konieczne było określenie zakresu terytorialnego kartelu jako całości (zob. pkt 259 poniżej).
- 89 Wreszcie należy zaznaczyć, że motyw 31 decyzji w sprawie ugody, w którym stwierdzono, iż „[k]ontakty z Pometonem były utrzymywane do dnia 16 maja 2007 r., kiedy to Pometon sprzedał swoją działalność w zakresie stalowych materiałów ściernych spółce Winoą i opuścił rynek” właściwy, nie ma na celu ustalenia odpowiedzialności skarżącej za rozpatrywane naruszenie, lecz służy opisowi

rozwoju kartelu, do uczestnictwa w którym przyznały się cztery przedsiębiorstwa będące adresatami decyzji w sprawie ugody, mając właśnie na uwadze nabycie w tym dniu działalności przedsiębiorstwa Pometon przez spółkę Winoa (motywy 32–35 decyzji w sprawie ugody).

- 90 W takich okolicznościach i w poszanowaniu przepisów mających zastosowanie w niniejszej sprawie, przypominanych w pkt 57–60 powyżej, których zgodności z prawem skarżąca nie zakwestionowała, ta ostatnia nie może skutecznie zarzucać Komisji, że instytucja ta, wspominając o pewnych zachowaniach skarżącej w decyzji w sprawie ugody w związku z zachowaniami czterech pozostałych zainteresowanych przedsiębiorstw, naruszyła spoczywający na niej podstawowy obowiązek bezstronności przy późniejszym rozpatrywaniu toczącej się nadal sprawy dotyczącej materiałów ściernych, ani że instytucja ta naruszyła domniemanie niewinności skarżącej jako przedsiębiorstwa, które zdecydowało, że nie będzie nadal uczestniczyć w postępowaniu ugodowym, podczas gdy pozostałe cztery przedsiębiorstwa konkurencyjne taki udział zaakceptowały.
- 91 Skarżąca podnosi jednak, że w niniejszym przypadku naruszenie domniemania niewinności wynika z faktu, iż oba prowadzone wobec niej postępowania dotyczące kartelu materiałów ściernych, najpierw postępowanie ugodowe, a następnie postępowanie kontryktoryjne, zostały rozłożone w czasie, co powinno było zobowiązać Komisję do pominięcia w decyzji w sprawie ugody wszelkich odniesień do konkretnej sytuacji skarżącej (zob. pkt 7, 10, 11 powyżej).
- 92 Nie ulega wątpliwości, że w niniejszym przypadku fakt, iż cztery z pięciu przedsiębiorstw będących stronami omawianego kartelu przyznały się do winy, stanowi okoliczność, która mogła mieć w sposób nieunikniony konkretny wpływ na okoliczności faktyczne odnoszące się do uczestnictwa piątego przedsiębiorstwa podejrzanego o udział w tym samym kartelu, a mianowicie przedsiębiorstwa Pometon.
- 93 Jednakże jeżeli przedsiębiorstwo podejmuje swobodnie decyzję o wyborze postępowania hybrydowego zamiast przedłożenia Komisji propozycji ugodowej, nie może ono twierdzić, powołując się na zasadę poszanowania domniemania niewinności, że Komisja, jako organ odpowiedzialny za przestrzeganie przepisów w dziedzinie konkurencji, jest zobowiązana całkowicie pominąć w decyzji w sprawie ugody pewne okoliczności faktyczne przyznane przez inne przedsiębiorstwa zawierające ugodę, które to okoliczności – nawet jeżeli odnoszą się do zachowań skarżącej, która nie kontynuowała postępowania ugodowego – są istotne dla oceny istnienia tego kartelu jako całości.
- 94 Poza tym argument Komisji, w którym podnosi ona, że teza skarżącej prowadziłyby w praktyce do przyznania przedsiębiorstwom wycofującym się z postępowania ugodowego swego rodzaju „zwolnienia z grzywny”, również nie może zostać uwzględniony.
- 95 Kwestia prawna podniesiona w tym względzie przez skarżącą nie zmierza bowiem do zakwestionowania uprawnienia Komisji do nałożenia na nią grzywny, lecz odnosi się do obowiązku bezstronności, którego instytucja ta jest zobowiązana przestrzegać przy rozpatrywaniu sprawy dotyczącej materiałów ściernych, a w konsekwencji do poszanowania zasady domniemania niewinności w ramach postępowania hybrydowego rozłożonego w czasie.
- 96 Niemniej jednak prawo każdego przedsiębiorstwa do wycofania się z postępowania ugodowego nie może przyznawać mu prawa do niewzruszalnego domniemania niewinności, tj. domniemania, które nie może zostać obalone przez dowód przeciwny, który w niniejszej sprawie Komisja jest zobowiązana przedstawić właśnie w trakcie postępowania kontryktoryjnego toczącego się wobec danego przedsiębiorstwa.
- 97 W związku z tym takie postępowanie, bez względu na jego hybrydowy charakter i rozłożenie w czasie, pozwala jednak, z jednej strony, Komisji właściwie wykonywać swoje zadania w zakresie kontroli i karania w odniesieniu do wszelkich zachowań mogących zapobiegać konkurencji w obrębie rynku

wewnętrznego, ograniczać ją lub zakłócać (art. 101 ust. 1 TFUE), a z drugiej strony, zainteresowanym przedsiębiorstwom w pełni korzystać z prawa do obrony właśnie w ramach bezpośredniej i kontradiktoryjnej konfrontacji z Komisją.

- 98 Ponadto skarżąca nie twierdzi, że takie rozłożenie w czasie jednego i drugiego postępowania, gdy dochodzi do ich uruchomienia, jest samo w sobie sprzeczne z odpowiednimi przepisami rozporządzeń obowiązujących w tej dziedzinie, czy też zresztą z postanowieniami art. 41 karty dotyczącego obowiązku bezstronności instytucji Unii. Uważa ona natomiast, że w niniejszym przypadku takie rozłożenie w czasie decyzji w sprawie ugody i zaskarżonej decyzji narusza domniemanie niewinności, z którego powinna ona korzystać do czasu udowodnienia jej winy zgodnie z prawem.
- 99 Należy jednak zauważyć w tym względzie, że decyzja o wszczęciu postępowania kontradiktoryjnego wobec przedsiębiorstwa, które wycofało się z postępowania ugodowego, nie zobowiązuje Komisji do opóźnienia lub zawieszenia przyjmowania środków „właściw[ych] do [...] zaprzestania” odnośnego kartelu (art. 105 TFUE), w szczególności środków dotyczących innych przedsiębiorstw, które uznały swoją odpowiedzialność i przedstawiły w związku z tym ostateczną propozycję ugodową. Przyjęcie decyzji w sprawie ugody, jeżeli wszystkie przesłanki prawne na to pozwalają, odpowiada w rzeczywistości ogólnemu nadrzędnemu interesowi w postaci ochrony konkurencji z korzyścią dla konsumentów. Jak wskazuje bowiem również motyw 3 rozporządzenia Komisji (WE) nr 2015/1348 z dnia 3 sierpnia 2015 r. zmieniającego rozporządzenie nr 773/2004 (Dz.U. 2015, L 208, s. 3), „[i]nteresy konsumentów polegające na tym, aby zapewnić wykrywanie i karanie tajnych karteli, przeważają nad interesem związanym z nakładaniem grzywien [...] na przedsiębiorstwa umożliwiające Komisji wykrycie i zakazanie takich praktyk”.
- 100 I tak, po pierwsze, żaden przepis prawa Unii mający zastosowanie w tej sprawie nie zobowiązuje Komisji do wydania decyzji w sprawie ugody w tym samym czasie co decyzji w sprawie naruszenia i sankcji wobec przedsiębiorstwa, które wycofało się z postępowania ugodowego, bądź które nawet od początku nie godziło się na udział w takim postępowaniu. W tym kontekście możliwość rozłożenia w czasie wynika wyraźnie z pkt 19 komunikatu w sprawie postępowań ugodowych, który stanowi, co następuje:
- „Jeżeli zainteresowane strony nie złożą propozycji ugodowych, procedura [postępowanie] prowadząc[e] do przyjęcia wobec nich [...] decyzji [końcowej] prowadzon[e] będzie na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów, w szczególności przepisów zawartych w art. 10 ust. 2, art. 12 ust. 1 i art. 15 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 773/2004 zamiast przepisów regulujących procedurę [postępowanie] ugodow[e]”.
- 101 Po drugie, w konsekwencji, nawet w szczególnym kontekście postępowania hybrydowego rozłożonego w czasie przepisy prawa Unii mające zastosowanie w tej dziedzinie pozwalają Komisji wykonywać swoje zadania w zakresie kontroli i karania karteli w sposób skuteczny, pod warunkiem jednak że przestrzega ona w pełni spoczywającego na niej obowiązku bezstronności i domniemania niewinności wobec strony, która zrezygnowała z ugody i zdecydowała się na rozpatrzenie swojej sprawy przez tę instytucję w ramach szczególnego postępowania kontradiktoryjnego.
- 102 W toku takiego postępowania kontradiktoryjnego dane przedsiębiorstwo może bowiem, powołując się w szczególności na wszystkie uprawnienia związane z prawem do obrony przyznany mu przez prawo Unii, podważyć, po pierwsze, wszystkie dowody przedstawione przeciwko niemu przez Komisję, a po drugie, wysunąć w tym samym czasie wszystkie istotne argumenty na swoją obronę.
- 103 Ze wszystkich tych względów należy stwierdzić, że zarówno ze względu na redakcyjne środki ostrożności podjęte przez Komisję przy sporządzaniu decyzji w sprawie ugody, jak i ze względu na ich treść merytoryczną sporne wzmianki dotyczące skarżącej zawarte w tej decyzji nie mogą zostać uznane za oznakę braku bezstronności tej instytucji w stosunku do skarżącej, a w konsekwencji nieprzestrzegania w zaskarżonej decyzji wobec niej domniemania niewinności.

104 Z powyższych względów należy zatem oddalić zarzut pierwszy.

B. W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na naruszeniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, niewystarczającym charakterze i wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia, a także na naruszeniu prawa do obrony oraz zasad dotyczących ciężaru dowodu w zakresie, w jakim Komisja przypisała skarżącej uczestnictwo w kartelu

105 Zarzut ten składa się z trzech części. W ramach dwóch pierwszych części skarżąca kwestionuje swoje uczestnictwo w obu częściach zarzucanego kartelu, z których pierwsza dotyczyła sposobu obliczania dopłaty z tytułu złomu, a druga koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych. W ramach trzeciej części zarzutu skarżąca podnosi, że nie uczestniczyła w zarzucanym jednolitym i ciągłym naruszeniu. Na poparcie tych trzech części zarzutu skarżąca podnosi zasadniczo niewystarczający charakter dowodów, na których oparła się Komisja w zaskarżonej decyzji, ponieważ jej zdaniem dowody te były nieprecyzyjne, niespójne i wewnętrznie sprzeczne.

106 Przed zbadaniem poszczególnych części omawianego zarzutu tytułem wstępu należy przypomnieć zasady dotyczące ciężaru dowodu i przeprowadzenia dowodu.

1. Uwagi wstępne dotyczące ciężaru dowodu i przeprowadzenia dowodu

107 Artykuł 2 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi wyraźnie, że „ciężar udowodnienia naruszenia [art. 101 ust. 1 lub art. 102 TFUE] spoczywa na stronie lub organie zarzucającym naruszenie”. Zatem to do Komisji należy przedstawienie dowodu na stwierdzone przez nią naruszenia i wykazanie w sposób wymagany prawem istnienia okoliczności stanowiących naruszenie (zob. podobnie wyrok z dnia 12 kwietnia 2013 r., CISAC/Komisja, T-442/08, EU:T:2013:188, pkt 91 i przytoczone tam orzecznictwo).

108 A zatem zgodnie z zasadą domniemania niewinności istnienie wątpliwości po stronie sądu przy dokonywaniu oceny, czy Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem winę przedsiębiorstwa w zakresie naruszenia art. 101 TFUE, musi być rozstrzygane na korzyść przedsiębiorstwa będącego adresatem decyzji stwierdzającej takie naruszenie (zob. podobnie wyrok z dnia 12 kwietnia 2013 r., CISAC/Komisja, T-442/08, EU:T:2013:188, pkt 92 i przytoczone tam orzecznictwo).

109 W tym kontekście jest zatem konieczne, by Komisja przedstawiła zbiór dokładnych i spójnych dowodów pozwalających uznać, że rozpatrywane naruszenie zostało stwierdzone, zaś sankcja została wymierzona zgodnie z prawem, to znaczy z poszanowaniem mających zastosowanie przepisów prawa, w szczególności prawa do obrony, które jest gwarantowane każdemu oskarżonemu. Niemniej nie każdy z dowodów dostarczonych przez Komisję musi koniecznie odpowiadać tym kryteriom w odniesieniu do każdego elementu naruszenia. Wystarczy, żeby materiał dowodowy, na którym opiera się ta instytucja, oceniany całościowo, odpowiadał temu wymogowi (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 stycznia 2017 r., Komisja/Keramag Keramische Werke i in., C-613/13 P, EU:C:2017:49, pkt 52; z dnia 12 kwietnia 2013 r., CISAC/Komisja, T-442/08, EU:T:2013:188, pkt 96, 97).

110 Z tego względu bowiem, że zakaz udziału w praktykach i porozumieniach antykonkurencyjnych oraz sankcje, na jakie mogą się narazić sprawcy, są powszechnie znane, normalne jest, że działalność kartelowa odbywa się w coraz większym ukryciu, że spotkania między przedstawicielami przedsiębiorstw odbywają się potajemnie, najczęściej w państwie trzecim, oraz że dokumentacja z tym związana jest ograniczona do ścisłego minimum, właśnie w celu uniknięcia wykrycia kartelu i nałożenia odpowiednio surowych sankcji.

- 111 Nawet jeśli Komisja odkryje dokumenty świadczące wyraźnie o bezprawnym nawiązaniu kontaktu pomiędzy kierownictwem odnośnych spółek, takie jak protokoły spotkania, będą one zazwyczaj jedynie fragmentaryczne oraz odosobnione i dlatego często będzie konieczna rekonstrukcja poszczególnych elementów w drodze dedukcji (wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 55, 56; z dnia 26 stycznia 2017 r., Komisja/Keramag Keramische Werke i in., C-613/13 P, EU:C:2017:49, pkt 50).
- 112 W związku z tym istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego musi być w większości przypadków wywnioskowane na podstawie szeregu zbieżnych okoliczności oraz poszlak, które rozpatrywane łącznie mogą stanowić, w braku innego spójnego wytłumaczenia, dowód naruszenia reguł konkurencji (wyroki: z dnia 17 września 2015 r., Total Marketing Services/Komisja, C-634/13 P, EU:C:2015:614, pkt 26; z dnia 26 stycznia 2017 r., Komisja/Keramag Keramische Werke i in., C-613/13 P, EU:C:2017:49, pkt 51).
- 113 W obliczu praktyk antykonkurencyjnych w coraz większym stopniu niewykrywalnych Komisja może wziąć pod uwagę elementy spoza okresu naruszenia, jeśli stanowią one część zbioru poszlak, na które się powołuje w celu udowodnienia tego naruszenia. Może zatem powołać się na okoliczności faktyczne, jakie wystąpiły przed zachowaniem antykonkurencyjnym, aby potwierdzić treść obiektywnego elementu dowodu (zob. podobnie wyrok z dnia 2 lutego 2012 r., Denki Kagaku Kogyo i Denka Chemicals/Komisja, T-83/08, niepublikowany, EU:T:2012:48, pkt 188), lub nawet na okoliczności późniejsze niż to zachowanie (wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., FSL i in./Komisja, T-655/11, EU:T:2015:383, pkt 178).
- 114 Ponadto w przypadku gdy w ramach ustalania naruszenia prawa konkurencji Komisja opiera się na dowodach z dokumentów, zainteresowane przedsiębiorstwa są zobowiązane nie tylko do samego przedstawienia przekonującej alternatywy dla stanowiska Komisji, lecz również do wykazania, że dowody przyjęte przez nią w zaskarżonej decyzji w celu udowodnienia istnienia naruszenia są niewystarczające (zob. wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., FSL i in./Komisja, T-655/11, EU:T:2015:383, pkt 181 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 115 Ponadto jeżeli chodzi o środki dowodowe, na które można powoływać się w celu wykazania naruszenia art. 101 TFUE, zasadą mającą pierwszeństwo w prawie Unii jest zasada swobodnej oceny dowodów, z której wynika, po pierwsze, że o ile dowód został uzyskany zgodnie z prawem, jego dopuszczalność nie może być kwestionowana przed Sądem, a po drugie, że jedynym istotnym kryterium oceny wartości dowodowej dowodów przedstawionych zgodnie z prawem jest ich wiarygodność (wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:866, pkt 128).
- 116 Zgodnie z ogólnymi zasadami regulującymi postępowanie dowodowe wiarygodność, a tym samym wartość dowodowa dokumentu zależą od pochodzenia tego dokumentu, okoliczności jego sporządzenia, jego adresata oraz tego, czy jego treść jest sensowna i wiarygodna.
- 117 Należy zatem zwrócić szczególną uwagę na dokumenty, które zostały sporządzone w bezpośrednim związku z okolicznościami faktycznymi lub przez bezpośredniego świadka tychże okoliczności. Jest tak w szczególności w przypadku dokumentów odnoszących się bezpośrednio do spotkań, podczas których omawiano planowanie lub wprowadzanie w życie kartelu, i które w sposób oczywisty zostały sporządzone z założeniem, że nie zostaną podane do wiadomości osób trzecich, których nie dotyczą (zob. podobnie wyroki: z dnia 27 września 2012 r., Shell Petroleum i in./Komisja, T-343/06, EU:T:2012:478, pkt 207; z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 109).

- 118 Z tego punktu widzenia oświadczenia innych oskarżanych przedsiębiorstw mogą mieć istotne znaczenie dla stwierdzenia istnienia kartelu. W szczególności oświadczenia złożone w ramach wniosku o skorzystanie z prowadzonego przez Komisję programu łagodzenia sankcji (zob. motyw 3 rozporządzenia nr 2015/1348, przytoczony w pkt 99 powyżej) mają wysoką wartość dowodową (zob. podobnie wyroki: z dnia 8 lipca 2004 r., JFE Engineering i in./Komisja, T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00, EU:T:2004:221, pkt 205, 211, 212; z dnia 20 maja 2015 r., Timab Industries i CFPR/Komisja, T-456/10, EU:T:2015:296, pkt 115). Jakakolwiek bowiem próba wprowadzenia Komisji w błąd przez podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji mogłaby podać w wątpliwość szczerść i zupełność współpracy, a w konsekwencji narazić go na utratę korzyści ze współpracy (zob. podobnie wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:866, pkt 138).
- 119 Jednak oświadczenie przedsiębiorstwa, któremu zarzuca się udział w kartelu, a którego prawdziwość jest kwestionowana przez szereg innych przedsiębiorstw, którym zarzuca się udział w kartelu, nie może być uważane za stanowiące wystarczający dowód istnienia naruszenia popełnionego przez te ostatnie, jeżeli nie jest poparte innymi dowodami, przy czym wymagany stopień, w jakim musi być ono potwierdzone, może być niższy ze względu na wiarygodność odnośnych oświadczeń (wyroki: z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:866, pkt 135; z dnia 26 stycznia 2017 r., Komisja/Keramag Keramische Werke i in., C-613/13 P, EU:C:2017:49, pkt 28).
- 120 Ostatecznie do celów uwzględnienia dowodów naruszenia zarzucanego przez Komisję nie każdy element przedstawiony przez tę instytucję musi koniecznie być precyzyjny i jako taki stanowić niezależny dowód naruszenia, lecz wystarczy, że materiał oskarżający jako całość oraz zbiór poszlak i dowodów przedstawionych przez Komisję, rozważanych łącznie, spełniają podstawowe wymogi dotyczące dowodu winy, tak aby sąd Unii ewentualnie rozpatrujący później sprawę w ramach kontroli decyzji w sprawie naruszenia mógł uznać, że wina ta została udowodniona zgodnie z prawem (zob. pkt 109 powyżej).

2. W przedmiocie pierwszej części zarzutu drugiego, opartej na braku udziału skarżącej w pierwszej części kartelu dotyczącej sposobu obliczania „dopłaty z tytułu złomu”

a) Argumenty stron

- 121 Skarżąca utrzymuje, że wniosek Komisji, zgodnie z którym uczestniczyła ona w kartelu dotyczącym sposobu obliczania dopłaty z tytułu złomu, jest błędny i nie opiera się na żadnym dowodzie. Twierdzi, że dopłata z tytułu złomu nie mogła być stosowana automatycznie, ale wymagała, po pierwsze, regularnej wymiany informacji między zainteresowanymi przedsiębiorstwami, a po drugie, odbywania spotkań i innych kontaktów, które stanowiły samą istotę kartelu.
- 122 W tym względzie, w pierwszej kolejności, skarżąca twierdzi, że nie wystarczało, aby każdy producent zapoznał się ze wskaźnikami cen złomu, czyli wskaźnikiem CAEF 225 dla Włoch i wskaźnikiem Eurofer dla innych krajów EOG, a następnie samodzielnie obliczył wysokość dopłaty z tytułu złomu, stosując uprzednio ustalony wzór. Przeciwnie, z ustaleń Komisji zawartych w zaskarżonej decyzji (motywy 40, 121, 124, 125) wynika, że w celu ustalenia dopłaty z tytułu złomu producenci musieli otrzymać wiadomość, którą Winoła miała wysyłać co miesiąc pocztą elektroniczną każdemu uczestnikowi kartelu (zwaną dalej „arkuszem kalkulacyjnym”), lub w razie jej braku odwiedzić stronę internetową Winoła, na której ta ostatnia od maja 2004 r. faktycznie publikowała informacje dotyczące dopłaty z tytułu złomu, informując o tej publikacji również pozostałe strony.

- 123 W tym względzie skarżąca twierdzi w każdym razie, że nigdy nie otrzymała od spółki Wino a arkuszy kalkulacyjnych ani wiadomości na temat opublikowania na jej stronie internetowej dopłaty z tytułu złomu. Skarżąca kwestionuje ponadto, że taka publikacja mogła zastąpić przesyłanie arkuszy kalkulacyjnych (motyw 127 zaskarżonej decyzji).
- 124 W drugiej kolejności w odniesieniu do udziału w niektórych spotkaniach skarżąca twierdzi, że na 27 spotkań, które miały miejsce w okresie kończącym się w dniu 16 maja 2007 r., uczestniczyła tylko w dwóch spotkaniach z pozostałymi zainteresowanymi przedsiębiorstwami – pierwszym w dniu 28 września 2004 r. oraz drugim w dniu 9 czerwca 2005 r. (motyw 69 zaskarżonej decyzji)
- 125 W szczególności utrzymuje ona, że żadne spotkanie nie odbyło się w dniu 16 maja 2007 r. Spotkanie w Mediolanie (Włochy), o którym mowa w motywach 52–56 zaskarżonej decyzji, odbyło się w rzeczywistości w dniu 17 maja 2017 r., czyli w dniu następującym po dniu, w którym skarżąca sprzedała spółce Wino a swoją działalność w sektorze materiałów ściernych i tym samym ostatecznie opuściła rynek (motywy 11, 129, 166 zaskarżonej decyzji).
- 126 W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o inne kontakty, skarżąca podnosi, że z dokumentów wskazanych w zaskarżonej decyzji (motywy 48–55) nie wynika, iż jej kontakty z innymi uczestnikami kartelu mogły stanowić dowód na to, że w dalszym ciągu stosowała, począwszy od 2004 r., dopłatę z tytułu złomu ustaloną w październiku 2003 r.
- 127 Ostatecznie skarżąca twierdzi, że Komisja przeinaczyła okoliczności faktyczne i nie udowodniła, że uczestniczyła ona w kontaktach mających znamiona zmywy.
- 128 Komisja kwestionuje powyższą argumentację.

b) Ocena Sądu

1) W przedmiocie pierwotnej roli skarżącej przy wprowadzeniu w roku 2003 dopłaty z tytułu złomu

- 129 Skarżąca nie kwestionuje swojej początkowej odpowiedzialności w ramach pierwszej części kartelu od dnia 3 października 2003 r. Nie zakwestionowała ona zresztą takiej odpowiedzialności w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 3 grudnia 2004 r. (motywy 114, 160 zaskarżonej decyzji). Jest więc bezsporne, że skarżąca nie tylko zawarła porozumienie w sprawie sposobu obliczania dopłaty z tytułu złomu ze spółką Wino a i grupą Ervin podczas spotkania przedstawicieli tych trzech przedsiębiorstw w dniu 3 października 2003 r. w restauracji nad brzegiem jeziora Garda (Włochy), ale również odegrała ważną rolę w 2003 r. w przygotowaniu tego spotkania i w wyborze nowego systemu jednolitych obliczeń.
- 130 Ponadto z akt sprawy wynika, że po zawarciu porozumienia z dnia 3 października 2003 r. skarżąca była zaangażowana w koordynację i skuteczne stosowanie nowego systemu obliczania dopłaty z tytułu złomu. Zaangażowanie to potwierdzają bowiem, po pierwsze, seria wiadomości elektronicznych wymienionych przez skarżącą z Wino a w październiku 2003 r. (motywy 42–45 zaskarżonej decyzji), które nie zostały podważone przez skarżącą, oraz wiadomość elektroniczna z dnia 1 grudnia 2003 r. od „general manager” spółki Pometon Deutschland do dyrektora generalnego skarżącej (motyw 46). Dokument ten jasno wskazuje w szczególności, że skarżąca zażądała od swojej niemieckiej spółki zależnej stosowania dopłaty z tytułu złomu, które to polecenie jest w istocie w pełni zgodne ze strategią rozpatrywanego kartelu. Wreszcie wewnętrzna wiadomość elektroniczna spółki Wino a z dnia 9 grudnia 2003 r. wskazuje, że wprowadzenie tej opłaty przez hiszpańskie spółki zależne spółki Wino a i skarżącej było również przedmiotem koordynacji pomiędzy tymi przedsiębiorstwami (motyw 47 zaskarżonej decyzji).
- 131 Powyższe okoliczności faktyczne również nie są kwestionowane.

2) W przedmiocie automatycznego stosowania dopłaty z tytułu złomu po dniu 1 lutego 2004 r.

- 132 Wzór służący do jednolitego obliczania dopłaty z tytułu złomu, uzgodniony na spotkaniu w dniu 3 października 2003 r. i zdaniem Komisji stosowany przez wszystkich uczestników kartelu od lutego 2004 r., jest opisany w motywie 37 zaskarżonej decyzji.
- 133 Z jednej strony wzór ten opierał się w całym EOG, z wyjątkiem rynku włoskiego, na wskaźniku ceny złomu Eurofer. Wskaźnik ten był publikowany co miesiąc do dnia 2 marca 2016 r. na stronie internetowej Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Stali Eurofer. Był on obliczany na podstawie średniej ceny w euro za tonę na podstawie cen podaży i popytu pochodzących od głównych podmiotów gospodarczych z Niemiec, Francji, Włoch i Zjednoczonego Królestwa (motyw 7 zaskarżonej decyzji).
- 134 Z drugiej strony w przypadku Włoch, gdzie ceny złomu były znacznie wyższe niż w większości innych krajów europejskich, wzór ten opierał się na wskaźniku CAEF 225, czyli wskaźniku krajowym ustalonym przez izbę handlową w Mediolanie i publikowanym na stronie internetowej Assofermet, włoskiego stowarzyszenia zrzeszającego przedsiębiorstwa działające w sektorze wyrobów stalowych.
- 135 W odróżnieniu od wskaźnika Eurofer wskaźnik CAEF 225 nie miał postaci jednej miesięcznej wartości, czyli jednego wskaźnika, ale był przedstawiany w postaci widełek między ceną minimalną i maksymalną, publikowanych co dwa tygodnie przez Assofermet (motywy 37, 126 zaskarżonej decyzji).
- 136 Na podstawie tych elementów obliczanie dopłaty z tytułu złomu odbywało się, zgodnie z warunkami porozumienia, poprzez odjęcie w celu „kompensacji” wartości 68 od wskaźnika Eurofer, a od wskaźnika CAEF 225 – wartości 62. W celu uzyskania ceny podstawowej materiałów ściernych dla klientów otrzymana w ten sposób kwota była dodawana do pozostałych kosztów, w tym do rzeczywistej ceny zakupu złomu.
- 137 Nie podważając w swoich pismach tego sposobu obliczania, skarżąca utrzymuje jednak, że zainteresowani producenci nie mogli stosować dopłaty z tytułu złomu automatycznie, jedynie na podstawie tych dwóch wskaźników.
- 138 Zdaniem skarżącej, aby zastosować tę dopłatę, każdy producent musiał bowiem otrzymać co miesiąc arkusz kalkulacyjny, a mianowicie comiesięczną wiadomość elektroniczną dotyczącą dopłaty z tytułu złomu, którą zgodnie z przyjętym na siebie zobowiązaniem Winoia przesyłała uczestnikom kartelu do połowy 2007 r. lub począwszy od maja 2004 r. sprawdzić informację dotyczącą dopłaty z tytułu złomu publikowaną na stronie internetowej spółki Winoia.
- 139 W odpowiedzi na pytanie Sądu skarżąca wskazała podczas rozprawy, że w szczególności we Włoszech bardzo trudno było stosować dopłatę z tytułu złomu bez znajomości danych zawartych w arkuszach kalkulacyjnych, ponieważ wskaźnik CAEF 225 określał jedynie widełki cen publikowane co piętnaście dni, co w praktyce oznaczało cztery wskaźniki miesięcznie (zob. pkt 135 powyżej). Podczas rozprawy skarżąca wyjaśniła również w tym względzie, że przetwarzanie tych czterech wskaźników w jedną kwotę było dokonywane przez spółkę Winoia w arkuszach kalkulacyjnych, które zresztą zawierały nie tylko tę jedną kwotę, lecz również rzeczywistą kwotę dopłaty z tytułu złomu.
- 140 Zatem, zdaniem skarżącej, argumenty Komisji dotyczące jej uczestnictwa w pierwszej części kartelu są błędne i nie opierają się na żadnym wystarczającym środku dowodowym, ponieważ nigdy nie otrzymała ona miesięcznych arkuszy kalkulacyjnych, niezbędnych w jej opinii do stosowania pierwszej części kartelu, ani nawet wiadomości elektronicznej od spółki Winoia, za pomocą których od maja 2004 r. informowała ona pozostałych uczestników kartelu o opublikowaniu informacji dotyczących dopłaty z tytułu złomu na jej stronie internetowej i przekazywała im link do tej strony (zob. pkt 122 powyżej).

- 141 Powyższa argumentacja skarżącej, oparta głównie na tym, że automatyczne stosowanie porozumienia w przedmiocie dopłaty z tytułu złomu było z trudem wykonalne, a nawet niemożliwe, zwłaszcza we Włoszech, nie zasługuje jednak na uwzględnienie.
- 142 Po pierwsze, jeśli chodzi o stosowanie porozumienia w sprawie dopłaty z tytułu złomu we Włoszech, należy zauważyć, że ponieważ skarżąca nie kwestionuje, iż uczestniczyła w opracowywaniu i początkowym wprowadzaniu w życie tego porozumienia, nie jest prawdopodobne, aby podczas faktycznego wprowadzania tego antykonkurencyjnego planu działania w życie Pometon, który był w istocie jednym z architektów kartelu, mógł – rozsądnie rzecz biorąc – zrezygnować ze stosowania tej dopłaty, nie wywołując przy tym reakcji ze strony swoich partnerów w kartelu, tylko dlatego, że nie dysponował on wystarczającymi informacjami od spółki Wino. Dopłata ta została bowiem opracowana przez przedsiębiorstwo Pometon i uzgodniona z innymi zainteresowanymi przedsiębiorstwami, właśnie po to, by mogła być ona stosowana w sposób automatyczny i niezależny przez każdą stronę kartelu, w tym na rynku włoskim, który jest w pierwszej kolejności rynkiem przedsiębiorstwa Pometon.
- 143 W tym względzie, jak wynika wyraźnie z dowodów z dokumentów przedstawionych przez Komisję, takich jak wiadomość elektroniczna z dnia 5 września 2003 r. od dyrektora generalnego skarżącej do spółki Wino, system dopłaty z tytułu złomu miał być zasadniczo stosowany automatycznie, a wskaźniki, na których system ten miał się opierać, zostały wybrane właśnie pod tym kątem. Okoliczność ta stanowi potwierdzenie, że comiesięczne rozsyłanie informacji do pozostałych uczestników kartelu nie było bezwzględnie konieczne do celów stosowania dopłaty z tytułu złomu.
- 144 Następnie, jeżeli chodzi o samo obliczanie dopłaty z tytułu złomu we Włoszech, nie można również uwzględnić argumentu skarżącej, jakoby nie mogła w żaden sposób ustalić wysokości tej opłaty w przypadku nieotrzymania arkusza kalkulacyjnego sporządzonego przez spółkę Wino (zob. pkt 139 powyżej). Jak wynika bowiem wyraźnie z wewnętrznej korespondencji elektronicznej spółki Wino z dnia 31 maja 2007 r. – na którą skarżąca powołała się podczas rozprawy w odpowiedzi na pytanie Sądu – w celu ustalenia wysokości wskaźnika CAEF 225, który należało uwzględnić przy obliczaniu tej dopłaty, pracownicy spółki Wino ograniczali się jedynie do uzyskania od izby handlowej w Mediolanie informacji na temat widełek cen ustalanych dwa razy w miesiącu przez ten podmiot i do obliczenia średniej z tych czterech kwot. Nie zakwestionowano w ogóle tego, że taki sposób postępowania nie zmienił się od czasu porozumienia z dnia 3 października 2003 r. w sprawie nowego systemu obliczania dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 129 powyżej). W tych okolicznościach nic nie pozwala przyjąć, że pozostałe strony kartelu nie były w stanie w razie potrzeby przeprowadzić wyżej wymienionego działania.
- 145 Wreszcie, jak wynika z przedstawionych przez strony dokumentów, na które Komisja powołała się w motywie 125 zaskarżonej decyzji, przed wprowadzeniem nowego systemu obliczania dopłaty z tytułu złomu Wino przekazywała już co miesiąc skarżącej arkusz kalkulacyjny zawierający poprzedni wskaźnik, na którym opierała się wówczas dopłata z tytułu złomu, oraz wysokość tej dopłaty. Potwierdzają to bowiem, po pierwsze, faks wysłany przez dyrektora generalnego skarżącej do spółki Wino w dniu 14 lutego 2003 r., i po drugie, niektóre z tych arkuszy kalkulacyjnych znajdujące się w aktach Komisji. Biorąc pod uwagę, że skarżąca brała udział w tworzeniu nowego systemu (zob. pkt 129, 130 powyżej), nie jest prawdopodobne, że począwszy od dnia 1 lutego 2004 r. Wino przestała wysyłać arkusze kalkulacyjne skarżącej, chociaż uzgodniono, iż przedsiębiorstwo to będzie co miesiąc ogłaszać informacje dotyczące dopłaty z tytułu złomu adresowane do uczestników kartelu (motyw 38 zaskarżonej decyzji).
- 146 Wreszcie, jak wynika z całości dowodów rozpatrzonych w pkt 141–144 powyżej, automatyczne stosowanie pierwszej części kartelu nie może zostać podane w wątpliwość wyłącznie z uwagi na fakt, że wprowadzenie metody obliczania dopłaty z tytułu złomu było powiązane z wprowadzeniem systemu comiesięcznego informowania, a nawet koordynowania, zapewnianego przez spółkę Wino.

147 Z tych wszystkich powodów Komisja wykazała w sposób wymagany prawem, że dopłata z tytułu złomu była w każdym razie stosowana automatycznie, a podnoszony przez skarżącą brak dowodu w postaci dokumentu na to, iż Winoła wysyłała Pometonowi arkusze kalkulacyjne w okresie jego uczestnictwa w naruszeniu, nie może wzbudzić wątpliwości co do udziału tego przedsiębiorstwa w pierwszej części kartelu po dniu 1 lutego 2004 r.

3) W przedmiocie kontaktów między skarżącą a innymi uczestnikami kartelu poczynawszy od 2004 r.

148 Mając na uwadze automatyczny charakter dopłaty z tytułu złomu, argumentacja skarżącej, zgodnie z którą do wykonania pierwszej części kartelu przez Pometon poczynawszy od 2004 r. konieczny był udział w spotkaniach i utrzymywanie innego rodzaju kontaktów, również nie zasługuje na uwzględnienie.

149 Po pierwsze, co się tyczy odbywania spotkań, skarżąca kwestionuje twierdzenie Komisji zawarte w motywie 111 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym „[w] okresie od wprowadzenia jednolitego modelu »dopłaty z tytułu złomu« jesienią 2003 r. do przeglądu »dopłaty z tytułu złomu« latem 2007 r. kontakty te były mniej intensywne”, i podnosi, że Komisja wskazała, iż skarżąca uczestniczyła jedynie w 2 spośród 27 spotkań, które miały miejsce w odnośnym okresie.

150 Tymczasem ze względu na automatyczny charakter omawianego systemu nawet przy założeniu, że inni uczestnicy kartelu lub niektórzy z nich faktycznie odbywali spotkania w mniej lub bardziej regularnych odstępach czasu w celu monitorowania stosowania dopłaty z tytułu złomu, brak uczestnictwa skarżącej w takich spotkaniach nie pozwala wywnioskować, że zaprzestała ona stosowania tego systemu.

151 Po drugie, co się tyczy innych kontaktów, argumenty wysunięte przez skarżącą nie mogą również podważyć wartości dowodowej elementów, na które Komisja powołuje się w tym względzie na poparcie swoich ustaleń dotyczących udziału przedsiębiorstwa Pometon w pierwszej części kartelu.

152 Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że Komisja słusznie podnosi, iż wewnętrzna wiadomość elektroniczna spółki Winoła z dnia 24 marca 2004 r., przywołana w motywie 48 zaskarżonej decyzji i relacjonująca rozmowę z dyrektorem generalnym spółki Pometon España, miała właśnie na celu monitorowanie stosowania dopłaty z tytułu złomu, co stanowi potwierdzenie udziału przedsiębiorstwa Pometon w pierwszej części kartelu. W tym względzie okoliczność, na którą powołuje się skarżąca, jakoby dyskusja ta dotyczyła konkretnie przestrzegania przez przedsiębiorstwo Pometon porozumienia w sprawie dopłaty z tytułu złomu w odniesieniu do jednego z jego klientów w Hiszpanii, spółki Acerinox, nie może podważyć tego stwierdzenia.

153 Następnie należy zauważyć, że wiadomości elektroniczne wymienione między spółką Würth i Pometonem w dniach 16–18 listopada 2005 r., przywołane w motywie 50 zaskarżonej decyzji, dotyczyły, jak podkreśla Komisja, rozszerzenia stosowania zarzucanego systemu dopłaty z tytułu złomu na dostawę materiałów ściernych między członkami kartelu.

154 Wbrew twierdzeniom skarżącej owe wiadomości odnoszą się wyraźnie do rzeczonego systemu. W szczególności, w wiadomości elektronicznej z dnia 17 listopada 2005 r. dyrektor generalny skarżącej informował Würth, że w celu ustalenia ceny sprzedaży materiałów ściernych przez przedsiębiorstwo Pometon na rzecz spółki Würth w 2006 r. „[r]ozwiązaniem byłoby zastosowanie miesięcznej dopłaty z tytułu złomu, jak ma to obecnie miejsce na rynkach”. Odnosił się on zatem wyraźnie do faktu, że ów system był stosowany przez uczestników kartelu, w tym przez przedsiębiorstwo Pometon, na rynkach właściwych i zalecał więc rozszerzenie go na dostawę między producentami.

- 155 Ponadto istnienie antykonkurencyjnych kontaktów między Pometonem i innymi uczestnikami kartelu znajduje także potwierdzenie w wewnętrznej wiadomości elektronicznej grupy Ervin z dnia 20 marca 2007 r., przywołanej w motywie 52 zaskarżonej decyzji, w której to wiadomości napisano, że przedstawiciele spółki Winoia i przedsiębiorstwa Pometon zaprosili autora tej wiadomości elektronicznej do udziału w spotkaniu w Mediolanie w dniach „16/17 maja” 2007 r., aby omówić stosowanie dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 301 poniżej).
- 156 Po trzecie, odniesienia w zaskarżonej decyzji (motywy 69, 95, 107, 108, 110, 113, 143) do udziału skarżącej w spotkaniach lub innych kontaktach pomiędzy uczestnikami kartelu nie mogą być interpretowane w taki sposób, że sama Komisja uznała, iż takie kontakty były niezbędne do realizacji pierwszej części kartelu, co pozostawałoby w sprzeczności z dowodami dotyczącymi automatycznego charakteru systemu dopłaty z tytułu złomu.
- 157 Na wstępie należy stwierdzić, że wspomniane w pkt 156 powyżej odniesienia, na które powołuje się skarżąca, nie odnoszą się wyłącznie do kontaktów w sprawie stosowania pierwszej części kartelu poczynwszy od roku 2004. Następnie należy zauważyć, że odniesienia te – w zakresie, w jakim dotyczą pierwszej części kartelu – nie wykazują w żaden sposób konieczności takich kontaktów do celów stosowania dopłaty z tytułu złomu, ale potwierdzają, za pomocą dokładnych i spójnych dowodów, ustalenia Komisji dotyczące odpowiedzialności skarżącej w ramach tejże pierwszej części kartelu.
- 158 W szczególności przedstawiony w motywie 95 zaskarżonej decyzji wniosek Komisji, zgodnie z którym „Pometon uczestniczył w mających znamiona zmowy uzgodnieniach antykonkurencyjnych dotyczących cen materiałów ściernych poprzez udział w szeregu spotkań i [w] innych kontaktach ze swoimi konkurentami”, w świetle poprzedzających ten wniosek ustaleń należy rozumieć w ten sposób, że obejmuje on kontakty przygotowawcze w 2003 r. do spotkania w dniu 3 października 2003 r. Ponadto wniosek ten dotyczy nie tylko dopłaty z tytułu złomu, ale obu części kartelu. Tak samo jest w przypadku motywów 107, 108, 110, 113 i 143 zaskarżonej decyzji. Wreszcie, co się tyczy spotkań w dniu 28 września 2004 r. i w dniu 9 czerwca 2005 r., zostały one wymienione w motywie 69 tej decyzji jedynie w związku ze stosowaniem drugiej części kartelu przez skarżącą w Niemczech (zob. pkt 215–218 poniżej).
- 159 W konsekwencji w odniesieniu do pierwszej części kartelu Komisja dowiodła istnienia, po początkowej fazie wprowadzania w życie nowego systemu dopłaty z tytułu złomu, szeregu kontaktów mających znamiona zmowy między Pometonem a innymi stronami kartelu (zob. pkt 153–156 powyżej), które to kontakty miały na celu monitorowanie stosowania tego systemu, lecz bynajmniej nie były niezbędne do umożliwienia jego stosowania.

4) Wniosek dotyczący dowodów uczestnictwa skarżącej w pierwszej części kartelu

- 160 W świetle całości powyższych rozważań należy stwierdzić, że okoliczności przedstawione przez skarżącą nie pozwalają uznać, iż Komisja nie udowodniła w sposób wymagany prawem indywidualnej odpowiedzialności skarżącej w ramach pierwszej części kartelu, mając na uwadze, w pierwszej kolejności, automatyczny charakter stosowania dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 148 powyżej), a w drugiej kolejności okoliczność, że ograniczone, ale znaczące kontakty skarżącej z innymi uczestnikami kartelu, na które powołała się Komisja (zob. pkt 160 powyżej), pokazują, że skarżąca nie tylko brała udział we wprowadzeniu tego systemu, czego nie zakwestionowała, lecz również uczestniczyła w monitorowaniu jego stosowania. W świetle tych ustaleń uczestnictwo skarżącej w pierwszej części kartelu zostało w pełni wykazane, bez uszczerbku dla oceny czasu trwania tego uczestnictwa, ponieważ zagadnienie to jest kwestionowane przez skarżącą w ramach zarzutu czwartego niniejszego odwołania (zob. pkt 289–315 poniżej).

3. W przedmiocie części drugiej zarzutu drugiego, opartej na podnoszonym braku udziału skarżącej w drugiej części kartelu polegającej na koordynacji w odniesieniu do klientów indywidualnych

a) Argumenty stron

- 161 Skarżąca uważa w tym względzie, że rekonstrukcja okoliczności faktycznych prowadzących do powstania kartelu będącego przedmiotem zaskarżonej decyzji jest niespójna i pozostaje w sprzeczności z dowodami przedstawionymi przez samą Komisję, a zwłaszcza z oświadczeniami podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, który wspominał o regularnych spotkaniach nie tylko w Niemczech, ale również we Włoszech, gdzie zgodnie z drugim z tych oświadczeń „konkurenci spotykali się [...] od trzech do czterech razy w roku”.
- 162 W tym względzie skarżąca zauważa w pierwszej kolejności, że w żadnym z oświadczeń podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji Pometon nie został wymieniony wśród przedsiębiorstw, które uczestniczyły w ogólnym systemie koordynacji dotyczącym klientów indywidualnych. Natomiast oświadczenia te wskazują na częste kontakty mające znamiona zмовы pomiędzy innymi uczestnikami kartelu, w szczególności w odniesieniu do działania na rynkach głównych obszarów sprzedaży materiałów ściernych w Europie, a mianowicie w Niemczech, we Włoszech, Hiszpanii, Francji i Zjednoczonym Królestwie.
- 163 Jedyna wzmianka o Pometonie przez podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji, dotycząca rynku niemieckiego, odnosi się w rzeczywistości do zachowań przypisywanych spółce Pometon Abrasives należącej do grupy Winoa lub do zachowań niepotwierdzonych dowodami w postaci dokumentów (motyw 132 zaskarżonej decyzji). Ponadto w odniesieniu do rynku włoskiego podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji oświadczył, że skarżąca uczestniczyła w dwóch spotkaniach, które odbyły się w dniach 6 czerwca i 4 października 2007 r., podczas gdy skarżąca jeszcze przed tymi terminami sprzedawała spółce Winoa działalność w sektorze materiałów ściernych.
- 164 W drugiej kolejności, co się tyczy konkretnie rynku hiszpańskiego, skarżąca podkreśla, że „do dnia 5 kwietnia 2004 r.” kontakty między Pometonem a spółką Winoa, na które Komisja powołała się w motywie 64 zaskarżonej decyzji, były czysto dwustronne i miały miejsce tylko w okresie sześciu miesięcy od października 2003 r. do kwietnia 2004 r. Jeśli chodzi o wewnętrzną wiadomość elektroniczną spółki Winoa z dnia 15 lipca 2005 r., przywołaną w motywie 67 zaskarżonej decyzji, dowodzi ona braku jakiegokolwiek porozumienia w sprawie podziału klientów.
- 165 Ponadto zdaniem skarżącej dokumenty zawarte w aktach sprawy potwierdzają brak jakiejkolwiek koordynacji pomiędzy Pometonem i spółką Winoa w odniesieniu do klientów indywidualnych. Dotyczy to protokołu spotkania w dniu 18 maja 2004 r., załączonego do wewnętrznej wiadomości elektronicznej przedsiębiorstwa Winoa, wskazującego na „trudności w stosowaniu [dopłaty z tytułu złomu] w przypadku wielu klientów z powodu konkurencji ze strony przedsiębiorstw Ilarduya i Pometon odnoszącej się do stałej ceny”, oraz wewnętrznej wiadomości elektronicznej spółki Winoa z dnia 15 lipca 2005 r., przytoczonej w motywach 67 i 131 zaskarżonej decyzji. W każdym razie po przesłaniu tej wiadomości nie odbyło się żadne spotkanie z Pometonem.
- 166 W trzeciej kolejności w odniesieniu do rynków francuskiego i belgijskiego skarżąca zwraca uwagę, że Komisja powołuje się w motywie 63 zaskarżonej decyzji na wewnętrzną wiadomość elektroniczną spółki Winoa z dnia 19 stycznia 2004 r. opisującą dyskusję pomiędzy spółkami MTS i Winoa, w której Winoa podejrzewa przedsiębiorstwo Pometon o zaniżenie swojej ceny w ofercie dla klienta francuskiego. Wbrew twierdzeniu Komisji ów dokument dowodzi, że Pometon był traktowany przez spółkę Wino jako konkurent agresywny. Jest to również zgodne z oświadczeniami podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, który w ogóle nie wspominał o Pometonie w związku z „kontaktami konkurentów dotyczącymi Francji i Beneluksu”.

- 167 W czwartej kolejności w odniesieniu do rynku niemieckiego skarżąca przypomina, że zgodnie z motywem 164 zaskarżonej decyzji Niemcy były jedynym państwem, w którym kontakty były zorganizowane w sposób ustrukturyzowany. Tymczasem na czternaście spotkań wielostronnych i dziesięć spotkań dwustronnych, które miały miejsce w okresie, w którym Pometon był jeszcze aktywny na rynku materiałów ściernych (tj. do dnia 16 maja 2007 r.), obecność przedsiębiorstwa Pometon została potwierdzona co najwyżej na jednym spotkaniu wielostronnym i na jednym spotkaniu dwustronnym. Ponadto skarżąca kwestionuje wartość dowodową drugiego oświadczenia podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, przytoczonego w motywie 68 zaskarżonej decyzji. Noty kosztowe przedstawione przez ów podmiot nie dotyczyły bowiem skarżącej. Co do rachunku z hotelu NodingerHof, w którym miało miejsce spotkanie w dniu 16 listopada 2006 r., świadczy on o nieobecności przedstawicieli przedsiębiorstwa Pometon na tym spotkaniu, ponieważ rachunek ten nie zawierał ich nazwisk, lecz wyłącznie nazwiska innych uczestników. Wreszcie brak wiarygodności wyżej wymienionych oświadczeń w odniesieniu do domniemanego uczestnictwa przedsiębiorstwa Pometon w spotkaniach z pozostałymi konkurentami potwierdza fakt, że jest w nich mowa o uczestnictwie skarżącej w spotkaniu w dniu 13 listopada 2017 r., mimo że Pometon opuścił rynek sześć miesięcy wcześniej.
- 168 Ponadto skarżąca kwestionuje dowody z dokumentów, na które Komisja powołała się na poparcie uczestnictwa skarżącej w spotkaniach w dniach 28 września 2004 r. i 9 czerwca 2005 r. Twierdzi ona między innymi, że nie istnieje żaden dowód w postaci dokumentu co do tematów omawianych podczas tych spotkań, a podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji nie przedstawia w tym względzie żadnego, choćby zwięzłego, opisu.
- 169 W piątej kolejności w odniesieniu do rynku włoskiego skarżąca podnosi przede wszystkim, że Komisja nie przypisuje jej żadnego udziału w spotkaniach z konkurentami (zob. powyżej pkt 161 in fine). Następnie utrzymuje ona, że pięć dokumentów – przytoczonych w motywach 75–79 zaskarżonej decyzji – na których opiera się Komisja, nie pozwala „stwierdzić ponad wszelką wątpliwość” jej udziału w koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych.
- 170 W szczególności w odniesieniu do piątego dokumentu (motyw 79 zaskarżonej decyzji) zawierającego korespondencję elektroniczną wymienioną w maju 2008 r. między panem T., pracownikiem spółki Pometon Abrasives, a pracownikiem spółki MTS, skarżąca podkreśla, że wiadomość elektroniczna z dnia 28 maja 2008 r. od pana T. do pracownika spółki MTS, w której wskazano, że „[j]ak Państwo doskonale wiedzą, celem polityki [spółki Pometon Abrasives] nie jest obniżenie cen, lecz wręcz przeciwnie, ich podwyższenie”, dotyczyła polityki tej spółki po jej nabyciu przez spółkę Winoa, a nie polityki skarżącej.
- 171 Komisja podważa całokształt tej argumentacji. Instytucja ta wyjaśnia najpierw, że sama przyznała, iż rola przedsiębiorstwa Pometon w drugiej części kartelu była niewielka, i przyznała mu z tego względu obniżkę kwoty grzywny o 10% z tytułu okoliczności łagodzących.
- 172 Jednakże nawet jeśli kontakty skarżącej o znamionach zмовы były tylko sporadyczne, o charakterze dwustronnym i dotyczyły tylko niektórych krajów, kontakty, które zostały wykazane, były istotne i świadczyły o istnieniu kartelu i uczestnictwie przedsiębiorstwa Pometon w tym kartelu.

b) Ocena Sądu

- 173 Druga część kartelu dotyczy koordynacji warunków handlowych stosowanych przez uczestników wobec niektórych klientów indywidualnych w celu ograniczenia konkurencji cenowej w odniesieniu do tych klientów. Komisja w istocie uważa, że uczestnicy kartelu rozmawiali, głównie dwustronnie, o konkurencyjnych parametrach cen sprzedaży materiałów ściernych, które miały być stosowane wobec ich klientów, podczas gdy jakość, usługi i inne warunki handlowe nadal podlegały konkurencji.

174 Tak więc w motywie 57 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdza, co następuje:

„Dowody znajdujące się w aktach sprawy, w szczególności szereg dokumentów z kontroli oraz inne dokumenty przedstawione przez podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji, wykazują, iż Pometon koordynował również swoje zachowanie z pozostałymi uczestnikami naruszenia w odniesieniu do klientów indywidualnych. Równolegle z koordynacją dotyczącą dopłaty tytułu złomu (zob. na przykład motywy 35, 45, 52, 61, 77) uczestnicy uzgodnili zasadniczo, że nie będą sobie odbierać stałych klientów, przynajmniej nie za pomocą obniżek cen, że będą koordynować ceny, w tym podwyżki cen, oraz że będą stosować dodatkowe opłaty, gdy klienci będą korzystali z różnych źródeł zaopatrzenia (motywy 76, 78, 79). Chociaż zachowanie to różniło się pod względem formy i intensywności w poszczególnych państwach członkowskich, stosowano tę samą ogólną zasadę: nie konkurować cenowo w odniesieniu do klientów indywidualnych”.

1) Uwagi wstępne w przedmiocie drugiej części zarzutu drugiego

175 Na wstępie należy zauważyć, że Komisja przyznaje w zaskarżonej decyzji (motywy 58, 59), iż o ile kontakty między grupą Ervin a spółką Winoa mające na celu koordynowanie ich zachowania wobec klientów indywidualnych były częstsze, o tyle skarżąca uczestniczyła jedynie sporadycznie w takich kontaktach, głównie gdy jeden z uczestników nie przestrzegał lub był podejrzewany o nieprzestrzeganie drugiej części kartelu.

176 Komisja uważa natomiast (motywy 225, 226 zaskarżonej decyzji), że powyższa okoliczność nie wyklucza uczestnictwa ani odpowiedzialności przedsiębiorstwa Pometon w drugiej części kartelu, przy czym bardziej ograniczony charakter jego uczestnictwa w tej części kartelu może jednak zostać wzięty pod uwagę w ramach okoliczności łagodzących. Z tego względu Komisja przyznała skarżącej obniżkę kwoty grzywny w wysokości 10%, jak to uczyniła zresztą w decyzji w sprawie ugody (motyw 103) wobec spółek MTS i Würth, które do drugiej części kartelu przyczyniły się również w mniejszym stopniu niż Winoa i Ervin.

177 Skarżąca kwestionuje jednak jakąkolwiek odpowiedzialność w ramach drugiej części kartelu.

178 W tym względzie należy na wstępie przypomnieć, że w orzecznictwie dokonuje się rozróżnienia między, z jednej strony, stwierdzeniem odpowiedzialności przedsiębiorstwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu jako całości, nawet jeżeli przedsiębiorstwo to uczestniczyło tylko w części zachowań noszących znamiona zмовы, a z drugiej strony zakresem jego indywidualnej odpowiedzialności za naruszenie ze względu na jego własne zachowania do celów obliczenia kwoty grzywny, która może zostać na nie nałożona jedynie zgodnie z zasadą indywidualizacji kary.

179 Przedsiębiorstwo, które świadomie uczestniczyło w jednolitym i ciągłym naruszeniu poprzez własne zachowania, może bowiem również zostać pociągnięte do odpowiedzialności za zachowania innych przedsiębiorstw w ramach tego samego kartelu w całym okresie jego udziału w tym naruszeniu (zob. pkt 243–249 poniżej).

180 Zatem okoliczność, że przedsiębiorstwo nie uczestniczyło we wszystkich elementach składowych kartelu lub że odgrywało nieznaczną rolę w niektórych działaniach, w których uczestniczyło, nie ma znaczenia dla wykazania istnienia zarzucanego mu naruszenia reguł konkurencji, gdyż elementy te należy uwzględnić jedynie przy ocenie wagi jego udziału w danym naruszeniu i ewentualnie przy ustalaniu wysokości grzywny (wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 86; z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 45).

- 181 W tym względzie w pkt 29 tiret trzecie wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien wymieniono zresztą wśród okoliczności łagodzących, które mogą zostać uwzględnione w odniesieniu do przedsiębiorstwa, dowód na to, że jego udział w naruszeniu był znacznie ograniczony oraz że w okresie, w którym było ono stroną porozumień stanowiących naruszenie, faktycznie unikało ich stosowania, przyjmując prawidłowe zachowanie konkurencyjne na rynku właściwym.
- 182 W niniejszym przypadku z powyższego wynika, że ograniczony udział przedsiębiorstwa Pometon w licznych spotkaniach i w innych kontaktach, które miały miejsce w ramach drugiej części kartelu, nie może wyłączyć jego odpowiedzialności w tej drugiej części, jeżeli Komisja wykaze, zgodnie z przypominanymi w pkt 245 i 246 poniżej kryteriami wypracowanymi w orzecznictwie, że przedsiębiorstwo to zamierzało przyczynić się do jednolitego i ciągłego naruszenia jako całości, co zostanie zbadane w pkt 252–269 poniżej.
- 183 Zatem okoliczność, niekwestionowana zresztą przez Komisję (zob. pkt 172, 173 powyżej), że skarżąca nie uczestniczyła ani w ustrukturyzowanym systemie koordynacji zorganizowanym w formie spotkań wielostronnych odbywających się około dwa razy w roku w Niemczech (motywy 68, 164 zaskarżonej decyzji), ani w spotkaniach, które były regularnie organizowane we Włoszech (zob. pkt 162 powyżej, a także pkt 222 poniżej), niekoniecznie oznacza, iż nie uczestniczyła ona w koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych.
- 184 W związku z tym w ramach omawianej części zarzutu należy jedynie zbadać indywidualną odpowiedzialność skarżącej w ramach drugiej części kartelu, poprzez sprawdzenie, czy dowody, na które powołała się Komisja, mają wystarczającą wartość dowodową, aby wykazać istnienie zachowań o znamionach zмовы w zakresie koordynacji cen wobec niektórych klientów, które instytucja ta przypisała Pometonowi w zaskarżonej decyzji.

2) Badanie dowodów dotyczących udziału skarżącej w drugiej części kartelu

- 185 Na wstępie należy zaznaczyć, że Komisja przyznaje, iż ma dowody na udział przedsiębiorstwa Pometon w drugiej części kartelu jedynie w pięciu państwach członkowskich Unii: Belgii, Francji, Hiszpanii, Niemczech i Włoszech.
- 186 Należy zatem sprawdzić, czy w świetle wszystkich okoliczności, na które powołały się strony, ustalenia dotyczące zachowania przedsiębiorstwa Pometon w ramach drugiej części kartelu są uzasadnione w sposób wymagany prawem.

i) W przedmiocie rynku hiszpańskiego

- 187 Najpierw, jeśli chodzi o rynek hiszpański, Komisja opiera się na szeregu dowodów z dokumentów wykazujących istnienie dwustronnych kontaktów między Pometonem i spółką Winoa, mających miejsce na tym rynku w okresie od 20 lutego 2003 r. do 15 lipca 2005 r. Są to wiadomości elektroniczne wymienione w dniach 22 października i 21 listopada 2003 r. pomiędzy dyrektorem generalnym skarżącej i Winoą (motywy 61, 62 zaskarżonej decyzji); następnie streszczenia spotkań dwustronnych i rozmów telefonicznych pomiędzy Pometonem i hiszpańską spółką zależną spółki Winoa, które miały miejsce w okresie od 20 lutego 2003 r. do 5 kwietnia 2004 r., sporządzone przez pracownika spółki Winoa, który brał w nich udział (motyw 64 zaskarżonej decyzji); wreszcie dokument wewnętrzny spółki Winoa opisujący przebieg spotkania w dniu 12 lutego 2004 r. z hiszpańską spółką zależną spółki Pometon w Saragossie (Hiszpania) (motyw 65); oraz wewnętrzne wiadomości elektroniczne spółki Winoa wymienione w dniach 17 i 23 marca 2004 r. (motyw 66) oraz w dniu 15 lipca 2005 r. (motyw 67).

- 188 W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że bezpośrednie zaangażowanie przedsiębiorstwa Pometon od początku istnienia kartelu w koordynację dotyczącą klientów indywidualnych wynika jasno ze wskazanej wyżej wiadomości elektronicznej z dnia 22 października 2003 r., która została wyraźnie przytoczona w motywie 61 zaskarżonej decyzji. W tejże wiadomości elektronicznej dyrektor generalny skarżącej, powołując się na trzech hiszpańskich klientów przedsiębiorstwa Pometon, zarzucił zasadniczo spółce Winoa obniżenie jej cen, podczas gdy Pometon podwyższył swoje, i wezwał zatem spółkę Winoa do przedstawienia mu wyjaśnień.
- 189 W drugiej kolejności należy zauważyć, że o udziale przedsiębiorstwa Pometon w koordynacji cen wobec niektórych klientów indywidualnych w Hiszpanii świadczy w szczególności szereg kontaktów pomiędzy tym przedsiębiorstwem a spółką Winoa, i to jeszcze przed utworzeniem kartelu, a następnie po jego powstaniu. Tak więc ceny stosowane wobec niektórych klientów indywidualnych były omawiane podczas spotkań dwustronnych, na których Pometon był reprezentowany między innymi przez „general manager” spółki Pometon España, na przykład w dniach: 20 lutego 2003 r., 12 lutego lub 16 marca 2004 r., jak wynika ze sprawozdań z owych spotkań, wskazanych w zaskarżonej decyzji i znajdujących się w aktach sprawy. Koordynację tę potwierdzają również protokoły rozmów telefonicznych, na przykład w dniach 15 i 24 marca 2004 r., podczas których potwierdzono potrzebę przestrzegania porozumienia i omówiono poziom cen, jaki należy stosować wobec określonych klientów.
- 190 W trzeciej kolejności należy zwrócić uwagę, że wewnętrzna wiadomość elektroniczna spółki Winoa z dnia 15 lipca 2005 r. (zob. pkt 165, 187 powyżej), przywołana w motywie 67 zaskarżonej decyzji, wskazuje, iż Pometon „złożył oferty klientom, o których wiedział, że TFM [spółka zależna spółki Winoa w Hiszpanii] ma w odniesieniu do nich wyłączność” oraz że „podczas spotkania z [Pometonem] muszą zrozumieć, że nie możemy zaakceptować tego rodzaju działań”. Wynika stąd, że Pometon był co najmniej poinformowany o porozumieniu mającym na celu zachowanie wyłącznych klientów każdego uczestnika (non poaching agreement), z powodu którego, według spółki Winoa, Pometon nie powinien był zwracać się do wyłącznych klientów spółki zależnej tego przedsiębiorstwa w Hiszpanii.
- 191 W tym względzie kwestia, czy spotkanie z przedstawicielem przedsiębiorstwa Pometon, które miało się odbyć w kolejnym tygodniu w dniu 15 lipca 2005 r., rzeczywiście miało miejsce, jest bez znaczenia dla wagi tego dowodu, który wykazuje w odnośnym kontekście i w sposób wymagany prawem, że Pometon był stroną kartelu właśnie dlatego, iż w przypadku niektórych hiszpańskich klientów spółki Winoa przedsiębiorstwo to, również jako strona tego kartelu, uznało, że należy przypomnieć Pometonowi o przestrzeganiu zawartych porozumień.
- 192 Zgodnie z orzecznictwem istotnym w tym zakresie (zob. pkt 115 powyżej) dowody zbadane w pkt 188–191 powyżej, których treść odnosi się do kontaktów dwustronnych mających wyraźnie na celu koordynację cen wobec klientów indywidualnych, mają istotną wartość dowodową, ponieważ jest to albo korespondencja elektroniczna między dyrektorem generalnym skarżącej z jednej strony i spółką Winoa z drugiej strony, albo dokumenty przeznaczone do użytku wewnętrznego, opisujące treść spotkań lub rozmów telefonicznych między pracownikami przedsiębiorstwa Pometon i spółki Winoa, sporządzone przez bezpośredniego świadka (zob. pkt 117 powyżej).
- 193 W związku z tym zgodnie z orzecznictwem (zob. pkt 114 powyżej) do skarżącej nie należy przedstawienie wiarygodnej alternatywy dla tezy Komisji, lecz wykazanie niewystarczającej mocy dowodów z dokumentów wymienionych powyżej.
- 194 Tymczasem skarżąca ogranicza się do twierdzenia w sposób ogólny, że jej kontakty ze spółką Winoa miały w rzeczywistości charakter bardzo konkurencyjny, cechujący się napiętymi i regularnymi konfliktami z tym przedsiębiorstwem, z uwagi na fakt, że Pometon wszedł na hiszpański rynek materiałów ściernych dopiero niedawno, podczas gdy Winoa od dawna była najważniejszym podmiotem gospodarczym na tymże rynku.

- 195 Niemniej jednak skarżąca powołuje się na protokół wewnętrznego spotkania spółki Winoia, mianowicie spotkania w dniu 18 maja 2004 r. (zob. pkt 165 powyżej), opisujący „trudności w stosowaniu [dopłaty z tytułu złomu] w przypadku pewnej liczby klientów z powodu konkurencji ze strony przedsiębiorstw Ilarduya i Pometon odnoszącej się do stałej ceny”.
- 196 W tym względzie należy jednak zaznaczyć, że ów dokument odnosi się głównie do pierwszej części kartelu. Co prawda wynika stąd również, że w odniesieniu do wielu klientów spółki Winoia w Hiszpanii Pometon nie stosował drugiej części. Jednakże ze wspomnianego dokumentu, w którym jest wyłącznie mowa o konkurencji cenowej przedsiębiorstwa Pometon w odniesieniu do „pewnej liczby klientów” działających w sektorze przemysłu, nie wynika wcale, że przedsiębiorstwo to nie przestrzegało porozumienia w odniesieniu do innych klientów spółki Winoia w Hiszpanii. Sama okoliczność, że skarżąca nie zawsze przestrzegała drugiej części kartelu, nie pozwala wywnioskować, że nie uczestniczyła ona w tej części kartelu.
- 197 W każdym razie podnoszona przez skarżącą okoliczność, że była ona nowym podmiotem wchodzącym na rynek hiszpański i że znajdowała się ona zatem w sytuacji silnej konkurencji z Winoą, do tego stopnia, że starała się konkurować za pomocą cen w celu odebrania jej klientów, aby zająć pozycję na tym rynku, nie może obalić przedstawionych przez Komisję dowodów na jej zaangażowanie, choć w mniejszym stopniu, w drugą część kartelu na terytorium tego państwa członkowskiego.
- 198 W związku z tym argumentacja skarżącej (zob. pkt 193–197 powyżej) zmierzająca do zakwestionowania wartości dowodowej dowodów na jej zaangażowanie w koordynację dotyczącą niektórych klientów indywidualnych w Hiszpanii, przedstawionych przez Komisję i przeanalizowanych w pkt 187–192 powyżej, nie może zostać uwzględniona.

ii) W przedmiocie rynków francuskiego i belgijskiego

- 199 W odniesieniu do rynków francuskiego i belgijskiego Komisja powołuje się najpierw, w motywie 62 zaskarżonej decyzji, na wiadomość elektroniczną spółki Winoia z dnia 21 listopada 2003 r. do dyrektora generalnego skarżącej, zatytułowanej „Hiszpania/Belgia”, w której przedstawiciel spółki Winoia odnosi się do belgijskiego klienta, który powinien być normalnie obsługiwany przez jej przedsiębiorstwo, i wzywa przedsiębiorstwo Pometon do niezwiększania jego dostaw dla tego klienta. Skarżąca nie kwestionuje tych dowodów.
- 200 Następnie w motywie 63 zaskarżonej decyzji Komisja opiera się na wewnętrznej wiadomości elektronicznej spółki Winoia z dnia 19 stycznia 2004 r. opisującej dyskusję z dnia 15 stycznia 2004 r. między autorem tej wiadomości a osobą odpowiedzialną w spółce MTS za sprzedaż na Francję i Belgię, podczas której to dyskusji ta ostatnia potwierdziła mu, że MTS nie zaopatrywał francuskiego klienta spółki Winoia, który uzyskał niższą cenę u konkurenta. W wiadomości tej pracownik spółki Winoia wywnioskował z tego, że należało „zatem zapytać grupę Ervin lub [przedsiębiorstwo Pometon]” oraz że „zdaje mu się, że to [Pometon], który jest całkowicie zdolny” do przyznania takiej obniżki ceny.
- 201 W tym względzie należy zauważyć, że wyjaśnienie skarżącej, zgodnie z którym ów dokument dowodzi jedynie, że była ona traktowana przez spółkę Winoia jako agresywny konkurent, nie wydaje się przekonujący. Neutralne i obiektywne zrozumienie tej wiadomości elektronicznej wskazuje wręcz przeciwnie, że wpisuje się ona w ramy monitorowania przestrzegania drugiej części kartelu. Z jej treści wynika bowiem, że Winoia i MTS uważały zarówno przedsiębiorstwo Pometon, jak i grupę Ervin za strony porozumienia o niekonkurowaniu za pomocą cen w odniesieniu do niektórych klientów indywidualnych, oraz że Winoia, po wyjaśnieniu ze spółką MTS, że nie chodzi o nią, powzięła podejrzenie, że to Pometon nie dotrzymał tego zobowiązania. Okoliczność, że w przypadku tego klienta indywidualnego Winoia podejrzewała raczej przedsiębiorstwo Pometon, a nie grupę Ervin, nie pozwala w żaden sposób wyciągnąć wniosku, że Pometon nie uczestniczył w drugiej części kartelu.

202 W tym kontekście sama okoliczność, na którą powołała się skarżąca (zob. pkt 166 powyżej) i zgodnie z którą w swoich oświadczeniach podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji nie wspomniał o Pometonie w związku z „kontaktami konkurentów dotyczącymi Francji i Beneluksu”, nie może podważyć wartości dowodowej dokumentów przeanalizowanych w pkt 199–201 powyżej, a tym samym własnej odpowiedzialności przedsiębiorstwa Pometon za naruszenie na rynkach francuskim i belgijskim. Dokumenty te stanowią bowiem znaczące poszlaki co do istnienia kontaktów o znamionach zмовы między Pometonem i spółką Winoa, jak również co do przekonania tej ostatniej i przynajmniej jednego innego przedsiębiorstwa będącego stroną kartelu, że Pometon brał udział w koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych. W tym kontekście brak wzmianki o Pometonie przez podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji nie oznacza, że przedsiębiorstwo to nie miało kontaktów o znamionach zмовы z innymi stronami kartelu w odniesieniu do Francji i Beneluksu, lecz brak ten można po prostu wyjaśnić mniejszym udziałem przedsiębiorstwa Pometon w drugiej części kartelu, co zresztą Komisja wyraźnie przyznała (zob. pkt 176 powyżej).

203 Z powyższego wynika, że Komisja uzasadniła w sposób wymagany prawem swoje ustalenia dotyczące udziału skarżącej w koordynacji dotyczącej niektórych klientów indywidualnych we Francji i w Belgii.

iii) W przedmiocie rynku niemieckiego

204 W odniesieniu do rynku niemieckiego, jedyne go rynku, na którym zdaniem Komisji koordynacja dotycząca klientów indywidualnych była zorganizowana w sposób ustrukturyzowany (zob. pkt 161, 167 powyżej), instytucja ta powołuje się w szczególności na drugie oświadczenie podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, zgodnie z którym Pometon uczestniczył w większości spotkań wielostronnych, które miały miejsce w tym kraju mniej więcej dwa razy w roku (motywy 68, 132 zaskarżonej decyzji). W opinii Komisji wiarygodność tego oświadczenia znajduje potwierdzenie w dowodach z dokumentów na udział przedsiębiorstwa Pometon w spotkaniach wielostronnych w dniu 28 września 2004 r. i w dniu 9 czerwca 2005 r. (motywy 69–72 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja opiera się na wewnętrznym fakcie tego przedsiębiorstwa z dnia 16 lutego 2005 r. na temat indywidualnego klienta, który to fakt również świadczy o jego udziale w drugiej części kartelu (motywy 73, 74 zaskarżonej decyzji).

205 W pierwszej kolejności należy zbadać argument skarżącej (zob. pkt 163 powyżej), zgodnie z którym oświadczenia podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, przywołane w motywach 68 i 132 zaskarżonej decyzji, nie są wiarygodne, ponieważ przypisano jej w nich niesłusznie zachowania, które należy w rzeczywistości przypisać spółce Pometon Abrasives, będącej częścią grupy Winoa.

206 W tym samym duchu skarżąca twierdzi, że grupa Ervin także niesłusznie przypisała jej udział w spotkaniu w dniu 13 listopada 2007 r., ponieważ opuściła ona rynek już sześć miesięcy wcześniej.

207 Tymczasem należy zauważyć, że okoliczność, iż grupa Ervin wymieniła przedsiębiorstwo Pometon zamiast spółki Pometon Abrasives w odniesieniu do powyższego spotkania w dniu 13 listopada 2007 r., nie może w żaden sposób wpłynąć na wiarygodność jego oświadczeń dotyczących spotkań mających miejsce przed dniem 16 maja 2007 r., którym to oświadczeniom należy przyznać, zgodnie z orzecznictwem (zob. pkt 118 powyżej), wysoką wartość dowodową. Ponadto nie jest wykluczone, że powyższa wzmianka o Pometonie przez podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji wynika raczej z błędu lub nieuwagi tego podmiotu, ponieważ byli dyrektorzy handlowi skarżącej, panowie T. i B., którzy reprezentowali często przedsiębiorstwo Pometon podczas spotkań z innymi uczestnikami kartelu, zostali zatrudnieni po dniu 16 maja 2007 r. przez spółkę Pometon Abrasives.

208 Zatem błąd popełniony przez grupę Ervin w odniesieniu do spotkania w dniu 13 listopada 2007 r. nie pozwala podać w wątpliwość wiarygodności jego oświadczenia, przytoczonego w motywie 68 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym przedstawiciele przedsiębiorstwa Pometon, panowie W. i T. uczestniczyli w większości spotkań wielostronnych odbywających się mniej więcej dwa razy w roku.

Co się tyczy oświadczenia przytoczonego w motywie 132 zaskarżonej decyzji, jego precyzja pozwala wykluczyć wszelkie ryzyko popełnienia pomyłki przez grupę Ervin, gdy oświadczyła ona, iż „zaczęła uczestniczyć w regularnych spotkaniach ze [spółkami Wino], MTS, Würth oraz, gdy jeszcze przedsiębiorstwo to było niezależne przed nabyciem go przez [spółkę Wino], z Pometonem, w trakcie których to spotkań omawiano rynek niemiecki”.

- 209 Jednakże w każdym razie, ponieważ skarżąca podważa wiarygodność powyższych oświadczeń, mogą one zostać uznane za wystarczający dowód jej uczestnictwa w spotkaniach z innymi uczestnikami kartelu jedynie wtedy, gdy są poparte innymi dowodami.
- 210 Należy zatem, w drugiej kolejności, zbadać, zgodnie z orzecznictwem przywołanym w pkt 118 i 119 powyżej, czy oświadczenia grupy Ervin, przytoczone w pkt 208 powyżej i zakwestionowane przez skarżącą, są poparte innymi dowodami.
- 211 W tym względzie należy, po pierwsze, wskazać, że w zaskarżonej decyzji (motyw 69) Komisja przyznaje w sposób dorozumiany, iż posiada jedynie dowody na udział skarżącej w dwóch spotkaniach: w dniu 28 września 2004 r. i w dniu 9 czerwca 2005 r. (zob. pkt 204 powyżej), i nie podaje żadnych szczegółów na temat udziału skarżącej w innych spotkaniach.
- 212 Tymczasem należy przypomnieć, że nie jest konieczne, aby skarżąca uczestniczyła w ustrukturyzowanym systemie koordynacji, by uznać, iż brała ona udział w drugiej części kartelu (zob. pkt 183 powyżej). Co się tyczy spotkań, jedyną kwestią, którą należy zbadać, jest zatem sprawdzenie, czy twierdzenie Komisji zawarte w zaskarżonej decyzji (motyw 69), według którego skarżąca uczestniczyła w dwóch wyżej wymienionych spotkaniach, jest odpowiednio uzasadnione. Jeżeli tak, to poszlaki te zostaną zbadane łącznie z innymi dowodami (zob. pkt 220, 221 poniżej).
- 213 W tym kontekście argumentacja skarżącej zmierzająca do zakwestionowania innych dowodów, które nie dotyczą jej zachowania, lecz zostały wymienione w motywie 68 zaskarżonej decyzji w celu poparcia niektórych oświadczeń grupy Ervin, przytoczonych we wspomnianym motywie (zob. pkt 208 powyżej), jest nieskuteczna. Na dowody te, które nie mają żadnego związku ze spotkaniami w dniu 28 września 2004 r. i w dniu 9 czerwca 2005 r., Komisja powołała się bowiem jedynie celem ogólnego potwierdzenia, że w ramach drugiej części kartelu odbywały się w Niemczech regularne spotkania, a nie w celu wykazania, że skarżąca uczestniczyła w takich spotkaniach.
- 214 Z tego samego powodu przedstawiona przez skarżącą w załączniku do skargi faktura za hotel, która potwierdza – zgodnie z twierdzeniami Komisji zawartymi w odpowiedzi na skargę – udział „general manager” niemieckiej spółki zależnej skarżącej w wielostronnym spotkaniu w dniu 16 listopada 2006 r., jest pozbawiona znaczenia. W zaskarżonej decyzji Komisja nie twierdziła bowiem wcale, że skarżąca uczestniczyła w tym spotkaniu, a zatem argumentacja skarżącej oparta na tej fakturze jest również nieskuteczna. Ponadto należy w każdym razie wskazać, że faktura ta, częściowo nieczytelna, nie pozwala wyciągnąć żadnego pewnego wniosku co do udziału lub braku udziału skarżącej w spotkaniu w dniu 16 listopada 2006 r. Dlatego też udział w nim nie może w żadnym razie zostać uznany za udowodniony.
- 215 Po drugie, należy zbadać dowody, na które Komisja powołała się w celu potwierdzenia udziału skarżącej w spotkaniach w dniach 28 września 2004 r. i 9 czerwca 2005 r. Jeśli chodzi o pierwsze z tych spotkań, jest to wiadomość elektroniczna od spółki MTS do spółki Würth, przedsiębiorstwa Pometon, grupy Ervin i spółki Wino z dnia 13 września 2004 r., w której to wiadomości wskazano, że dzień 28 września 2004 r. odpowiada wszystkim oraz że „general manager” spółki Pometon Deutschland potwierdził, iż będzie obecny. O drugim spotkaniu świadczy wiadomość elektroniczna z dnia 16 maja 2005 r. przesłana przez przedsiębiorstwo Pometon spółce Wino, z kopią do spółek Würth i MTS, informująca je, że „następne spotkanie [zostało] ustalone na dzień 9 czerwca 2005 r. w [hotelu] w Düsseldorfie”.

- 216 Skarżąca twierdzi jednak, że nie istnieje żaden dowód dotyczący tematów omawianych podczas tych dwóch spotkań: ani w oświadczeniu podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji, ani w żadnym innym dokumencie. Ponadto cytuje ona fragment tego oświadczenia, w którym Ervin wskazuje, że większość spotkań w sprawie koordynacji dotyczącej klientów miała miejsce pod koniec roku (zazwyczaj od końca września do listopada) oraz na początku roku (od stycznia do marca), ponieważ większość klientów miała roczne umowy odnawialne pod koniec roku. Spotkania na początku roku były zwykle poświęcone kwestii, czy rzeczywiście zastosowano podwyżki cen.
- 217 Należy jednak zaznaczyć, że skarżąca nie kwestionuje swojego udziału w dwóch wyżej wymienionych spotkaniach. Ponadto skarżąca nie precyzuje, jaki miałby być według niej cel tych spotkań, inny niż koordynacja dotycząca klientów indywidualnych. Co więcej, z oświadczenia podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji – na które powołuje się skarżąca, wskazując, że większość spotkań antykonkurencyjnych odbywała się pod koniec lub na początku roku – wynika, iż niektóre z tych spotkań mogły również odbywać się w połowie roku.
- 218 W tym kontekście oba dokumenty, na których opiera się Komisja (zob. pkt 215 powyżej), stanowią wystarczająco poważne poszlaki, aby potwierdzić oświadczenia podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji na temat udziału skarżącej w spotkaniach antykonkurencyjnych w dniach 28 września 2004 r. i 9 czerwca 2005 r.
- 219 Po trzecie, zaangażowanie skarżącej w drugą część kartelu potwierdza także faks z dnia 16 lutego 2005 r. od „general manager” spółki Pometon Deutschland do dyrektora generalnego skarżącej, przywołany przez Komisję w zaskarżonej decyzji w motywach 73 i 74 (zob. pkt 204 powyżej).
- 220 W tym względzie Komisja słusznie podnosi w zaskarżonej decyzji, że z dokumentu tego, którego wartości dowodowej skarżąca zresztą nie kwestionuje, wynika, iż Pometon uczestniczył w drugiej części kartelu w Niemczech. W fakcie z dnia 16 lutego 2005 r. w sprawie jednego z klientów przedsiębiorstwa Pometon w Niemczech jest bowiem mowa o tym, że „grupa Ervin nie podwyższyła swojej ceny, tak jak uzgodniono”, że „[g]dyby grupa Ervin podwyższyła cenę, jak uzgodniono, grupa ta zostałaby w tyle ze względu na swoją pozycję w porównaniu jakościowym” oraz że jego autor „uważa, iż nasze dyskusje na temat ochrony są zakończone” i że nie chce „czekać, aż utraci jeszcze kolejne ilości (jak w Wielkiej Brytanii)”; ów faks kończył się zapytaniem jego adresata o opinię w tej kwestii. Wbrew twierdzeniom skarżącej zawartym w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 3 grudnia 2014 r., obalonym w motywie 74 zaskarżonej decyzji, fragment ten nie wskazuje, że rozmowy z grupą Ervin dotyczące tego konkretnego klienta zostały zakończone, lecz świadczy o tym, że „general manager” niemieckiej spółki zależnej przedsiębiorstwa Pometon wystąpił do dyrektora generalnego skarżącej o instrukcje na temat sposobu, w jaki należy reagować na nieprzestrzeganie porozumienia przez grupę Ervin.
- 221 Z powyższego wynika, że Komisja uzasadniła w sposób wymagany prawem swoje ustalenia dotyczące udziału skarżącej w koordynacji dotyczącej niektórych klientów indywidualnych w Niemczech.

iv) W przedmiocie rynku włoskiego

- 222 W odniesieniu do rynku włoskiego należy w pierwszej kolejności zauważyć, że brak udziału skarżącej w spotkaniach we Włoszech, nawet gdyby został wykazany, nie pozwala wykluczyć jej odpowiedzialności w ramach drugiej części kartelu, gdyż udział w spotkaniach nie był konieczny do koordynowania cen stosowanych wobec klientów indywidualnych, a zaangażowanie przedsiębiorstwa Pometon w koordynację we Włoszech jest ponadto wystarczająco udowodnione (zob. pkt 182–184 powyżej).

- 223 W swoich pismach Komisja twierdzi, że podmiot wnioskujący o złagodzenie sankcji nie wymienił wprowadzie skarżącej wśród uczestników poszczególnych spotkań we Włoszech, jednak oświadczył, że terytorium Włoch zostało podzielone między grupę Ervin, spółkę Winoa i przedsiębiorstwo Pometon przed dniem 16 maja 2007 r.
- 224 Komisja opiera się w tej kwestii zasadniczo na pięciu dowodach z dokumentów (motywy 75–79 zaskarżonej decyzji).
- 225 Należy zatem zbadać, czy owe dowody z dokumentów stanowią wiarygodne poszlaki mogące wykazać uczestnictwo skarżącej w drugiej części kartelu.
- 226 Należy wprawdzie zauważyć, że wbrew twierdzeniom skarżącej z wewnętrznej korespondencji elektronicznej spółki MTS z dnia 5 października 2005 r. dotyczącej klientów utraconych przez to przedsiębiorstwo na rynku włoskim (motywy 75 zaskarżonej decyzji) i stwierdzającej brak „problemów z Pometonem i grupą Ervin”, wynika, iż Pometon, Winoa i Ervin zostały tam wskazane – w odróżnieniu od innych wymienionych konkurentów, którzy nie byli stronami kartelu – jako „przyjaciele”, a utrata klientów na ich rzecz bez jakiejkolwiek reakcji jest „absolutnie nie do zaakceptowania”. W tych wiadomościach elektronicznych rozważano albo rozmowy z trzema wyżej wymienionymi przedsiębiorstwami, albo wysłanie im „noty” przedstawiającej pewne zastrzeżenia i odwołujące się do dyskusji prowadzonych podczas ostatniej podróży we Włoszech adresata jednej z tych wiadomości. Z tejże korespondencji elektronicznej wynika zresztą, że MTS podejrzewał raczej spółkę Winoa o nieprzestrzeganie porozumienia, a nie przedsiębiorstwo Pometon czy grupę Ervin, ponieważ stwierdził w niej: „[Winoa] wiadomo, a żadnych problemów z Pometonem lub grupą Er[v]in”.
- 227 Następnie należy zauważyć, że w wewnętrznej wiadomości elektronicznej od grupy Ervin z dnia 20 marca 2007 r. dotyczącej klienta Zanardi (motywy 76 zaskarżonej decyzji) wyraźnie wskazano, że w poprzednim miesiącu „Pometon przejął tego klienta”, co do którego uzgodniono, iż należy do grupy Ervin. Co więcej, wiadomość ta sugeruje, że zdaje się, iż Pometon wrócił do uzgodnionej linii postępowania po tym, jak skontaktowała się z nim grupa Ervin. Zatem wbrew tezie skarżącej ta wiadomość elektroniczna nie wskazuje, że relacje między Pometonem i grupą Ervin były bardzo konkurencyjne, lecz świadczy raczej o tym, że strony kartelu uważnie kontrolowały przestrzeganie porozumienia w sprawie podziału klientów.
- 228 Przestrzeganie porozumienia potwierdza ponadto wewnętrzna wiadomość elektroniczna grupy Ervin z dnia 19 kwietnia 2007 r. (motywy 52, 77 zaskarżonej decyzji), nawet jeśli istnienie porozumienia w sprawie koordynacji cen nie wynika wprost z tej wiadomości elektronicznej. Wiadomość ta przedstawia żywiony przez jej autora zamiar przeprowadzenia rozmów z przedstawicielami spółki Winoa i przedsiębiorstwa Pometon podczas spotkania w Mediolanie zaplanowanego na dni 16 i 17 maja 2007 r. na temat pewnej liczby klientów indywidualnych.
- 229 Jeśli chodzi o wewnętrzną wiadomość elektroniczną z dnia 26 kwietnia 2007 r. (motywy 78 zaskarżonej decyzji), opisującą spotkanie ze spółką MTS w tym samym dniu, podczas którego uczestniczący w spotkaniu pracownik spółki Winoa zażądał od spółki MTS, aby nie atakowała ona przedsiębiorstwa Pometon, wiadomość ta wskazuje, że Winoa chciała, by porozumienie było przestrzegane, w tym wobec przedsiębiorstwa Pometon. Co prawda, jak twierdzi skarżąca, Winoa zamierzała nabyć działalność przedsiębiorstwa Pometon w sektorze materiałów ściernych dwadzieścia dni później, a więc miała interes w tym, aby przedsiębiorstwo to zachowało swoich klientów. Jednakże, jak wynika z akt sprawy, zdaje się, że MTS nie wiedział o tym projekcie nabycia (zob. pkt 302 poniżej). W związku z tym okoliczność, że MTS dokonuje uzgodnień ze spółką Winoa w odniesieniu do przedsiębiorstwa Pometon na temat ograniczenia konkurencji cenowej, stanowi poszlakę co do istnienia porozumienia antykonkurencyjnego między tymi trzema przedsiębiorstwami.

- 230 Wreszcie w odniesieniu do wiadomości elektronicznych z dni 27 i 28 maja 2008 r. wymienionych między pracownikiem spółki MTS i pracownikiem spółki Pometon Abrasives, panem T., który był wcześniej dyrektorem handlowym (Commercial Director Industry) skarżącej do dnia 16 maja 2007 r. (motyw 79 zaskarżonej decyzji; zob. także pkt 207 powyżej), skarżąca zauważa wprawdzie słusznie (zob. pkt 170 powyżej), że zasadniczo w żaden sposób nie dotyczy jej twierdzenie tego pracownika, zgodnie z którym polityka spółki Pometon Abrasives i grupy Winoa (do której spółka ta należy) nie polegała na obniżaniu cen, lecz na ich podwyższaniu.
- 231 Jednakże powyższa korespondencja elektroniczna odnosi się wyraźnie do stosowania porozumienia wobec niektórych klientów włoskich lub niemieckich od wielu lat, zatem nawet przed wyjściem skarżącej z rynku. W pierwszej wiadomości elektronicznej z dnia 27 maja 2008 r. MTS zarzucał bowiem spółce Pometon Abrasives nieprzestrzeganie porozumienia w odniesieniu do klienta niemieckiego będącego spółką zależną włoskiej spółki Riva Fire SpA, której zakład we Włoszech „Pometon zaopatrywał od lat”. Ponadto wiadomości elektroniczne z dnia 28 maja 2008 r. odnoszą się również do zaopatrywania innych klientów włoskich lub niemieckich.
- 232 W tym kontekście Komisja powołuje się na fragment jednej z tych wiadomości elektronicznych pana T., w której twierdził on, że zawsze chronił klientów spółki MTS w Niemczech w czasie jego zatrudnienia w Pometonie, wskazując: „[w] ubiegłych latach zawsze chroniłem Państwa klienta w Niemczech, nawet jeśli spółka dominująca we Włoszech regularnie mnie prosiła o dostawę do fabryki w Niemczech [...] wiedzą Państwo, że zawsze ściśle przestrzegałem naszych porozumień”. W odpowiedzi na to stwierdzenie MTS wskazał w szeregu wiadomości elektronicznych również z dnia 28 maja 2008 r.: „Zawsze chroniliśmy Pom...”; „od lat staraliśmy się chronić Pom [...]”; „według porozumienia konkurencja była zawsze ok, ale nie cenowa!”.
- 233 Ze względu na wysoki poziom pana T. w strukturze hierarchicznej, gdy był on dyrektorem handlowym skarżącej, treść tych wiadomości elektronicznych świadczy w sposób wiarygodny o tym, że prowadzona przez spółkę Pometon Abrasives polityka braku konkurencji cenowej stanowiła kontynuację polityki przedsiębiorstwa Pometon, co potwierdza fakt, iż przedsiębiorstwo to było już zaangażowane w koordynację dotyczącą klientów indywidualnych we Włoszech i w Niemczech. W tym kontekście okoliczność, że mogły istnieć zastrzeżenia, które zostały wyrażone w ramach przedsiębiorstwa Pometon – jak wydaje się to wynikać z ww. wiadomości elektronicznej pana T. – nie może zwolnić tego przedsiębiorstwa z odpowiedzialności.
- 234 Należy zatem oddalić argumentację skarżącej zmierzającą do podważenia wartości dowodowej dowodów jej udziału w koordynacji w odniesieniu do niektórych klientów indywidualnych we Włoszech.

v) Wnioski dotyczące dowodów uczestnictwa skarżącej w drugiej części kartelu

- 235 Analiza dowodów z dokumentów przywołanych w zaskarżonej decyzji (zob. pkt 187–233 powyżej) wskazuje, że Komisja oparła się na zbiorze dowodów wystarczająco poważnych, szczegółowych, precyzyjnych i spójnych, aby stwierdzić uczestnictwo skarżącej w koordynacji w odniesieniu do niektórych klientów indywidualnych w pięciu wyżej wskazanych państwach członkowskich (Belgia, Francja, Hiszpania, Niemcy i Włochy).

4. W przedmiocie części trzeciej zarzutu drugiego, opartej na podnoszonym braku uczestnictwa skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu

a) Argumenty stron

- 236 W pierwszej kolejności skarżąca kwestionuje ocenę Komisji przeprowadzoną w motywach 105–109 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którą to oceną skarżąca wraz z czterema innymi przedsiębiorstwami uczestniczyła w jednolitym i ciągłym naruszeniu składającym się z dwóch części kartelu.
- 237 Podnosi ona, że wbrew twierdzeniom Komisji zawartym w motywie 109 zaskarżonej decyzji okoliczność, iż Pometon „utrzymywał kontakty z różnymi uczestnikami naruszenia”, nie pozwala w żaden sposób stwierdzić, że „przedsiębiorstwo to mogło rozsądnie przewidzieć wszystkie działania planowane i realizowane przez pozostałych uczestników naruszenia”. Nic bowiem nie dowodzi tego, że podczas swoich ograniczonych kontaktów, niemal wyłącznie dwustronnych, Pometon miał świadomość istnienia zarzucanego jednolitego i ciągłego naruszenia. W związku z tym Komisja nie uczyniła zadość spoczywającemu na niej ciężarowi dowodu.
- 238 W drugiej kolejności skarżąca kwestionuje swoje uczestnictwo w koordynacji w odniesieniu do klientów indywidualnych w całym EOG.
- 239 Skarżąca utrzymuje przede wszystkim, że Komisja nie udowodniła jej tego uczestnictwa. Podnosi ona w tym względzie, że sprzedawała materiały ściernie w 21 krajach EOG. Tymczasem w motywie 60 zaskarżonej decyzji Komisja przypisała jej udział w drugiej części kartelu jedynie w pięciu krajach (Belgia, Francja, Hiszpania, Niemcy i Włochy), co potwierdza brak jakiegokolwiek dowodu dotyczącego jej udziału w ogólnej współpracy obejmującej cały EOG.
- 240 Ponadto w motywie 60 zaskarżonej decyzji Komisja odsyła do motywu 37 decyzji w sprawie ugody właśnie w celu poparcia swego twierdzenia, zgodnie z którym „[p]orozumienia dotyczące klientów indywidualnych obejmowały całe terytorium EOG”, nie wykazując jednak, że skarżąca wiedziała o zasięgu geograficznym tych porozumień.
- 241 Skarżąca kwestionuje następnie twierdzenie Komisji przedstawione w motywach 133 i 134 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym to twierdzeniem została ona niechybnie poinformowana o tym, że druga część kartelu obejmowała całe terytorium EOG. Wymiana informacji między skarżącą a spółką Pometon Deutschland, na którą powołała się Komisja, jest pozbawiona znaczenia, ponieważ miała miejsce rok przed początkiem zarzucanego kartelu. Pomocniczo skarżąca podnosi, że te dwa dokumenty dowodzą, że Pometon odrzucił wszelkie propozycje spotkania ze strony spółki MTS.
- 242 Komisja kwestionuje powyższą argumentację.

b) Ocena Sądu

1) Pojęcie jednolitego i ciągłego naruszenia w orzecznictwie

- 243 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem naruszenie art. 101 TFUE może wynikać nie tylko z pojedynczego działania, ale również z szeregu działań, a nawet z zachowania o charakterze ciągłym, nawet jeżeli jeden lub większa liczba elementów tego szeregu działań lub tego zachowania ciągłego mogłyby stanowić same w sobie i odrębnie naruszenie tego postanowienia. Tym samym jeżeli różne działania wpisują się w „plan ogólny” ze względu na ich identyczny cel zakłócający konkurencję na wspólnym rynku, Komisja jest uprawniona do przypisania odpowiedzialności za te działania w zależności od udziału w naruszeniu rozpatrywanym w całości (zob. wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

- ²⁴⁴ Przedsiębiorstwo mogło bowiem również uczestniczyć bezpośrednio jedynie w części zachowań antykonkurencyjnych stanowiących jednolite i ciągłe naruszenie, lecz mieć wiedzę o wszystkich pozostałych zachowaniach stanowiących naruszenie planowanych lub wdrażanych przez innych uczestników kartelu w dążeniu do osiągnięcia tych samych celów, lub mogło w sposób rozsądny je przewidzieć i było gotowe ponieść związane z tym ryzyko, ale również zaakceptować ewentualne korzyści. W takiej sytuacji Komisja jest również uprawniona do przypisania temu przedsiębiorstwu odpowiedzialności za wszystkie zachowania antykonkurencyjne stanowiące takie naruszenie i w konsekwencji za to naruszenie w całości (wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 43; zob. także wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Duravit i in./Komisja, C-609/13 P, EU:C:2017:46, pkt 119 i przytoczone tam orzecznictwo).
- ²⁴⁵ Wynika stąd przede wszystkim, że aby stwierdzić istnienie jednolitego naruszenia, Komisja musi wykazać, że odnośne porozumienia lub uzgodnione praktyki dotyczące towarów, usług lub oddzielnych terytoriów, wpisują się w całościowy plan realizowany świadomie przez zainteresowane przedsiębiorstwa w celu osiągnięcia jednolitego antykonkurencyjnego celu (wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 168).
- ²⁴⁶ Związki komplementarności łączące porozumienia lub uzgodnione praktyki stanowią obiektywne przesłanki przemawiające za istnieniem całościowego planu. Związki takie istnieją przykładowo wtedy, gdy celem omawianych porozumień lub praktyk jest odpowiedź na jedną lub kilka konsekwencji normalnej gry rynkowej, a ponadto każde z nich, wzajemnie oddziałując na siebie, przyczynia się do osiągnięcia jednolitego antykonkurencyjnego celu (zob. wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 169).
- ²⁴⁷ Komisja jest w każdym razie zobowiązana do zbadania wszystkich okoliczności faktycznych mogących wykazać lub podważyć istnienie całościowego planu (wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 169; zob. także podobnie wyrok z dnia 28 kwietnia 2010 r., Amann & Söhne i Cousin Filterie/Komisja, T-446/05, EU:T:2010:165, pkt 92 i przytoczone tam orzecznictwo). W tym celu instytucja ta powinna uwzględnić w szczególności okres stosowania, treść, w tym stosowane metody, i w związku z tym cel różnych rozpatrywanych działań (wyrok z dnia 23 stycznia 2014 r., Gigaset/Komisja, T-395/09, niepublikowany, EU:T:2014:23, pkt 103). Ponadto okoliczność, że w antykonkurencyjne działania były zaangażowane te same osoby, wskazuje na ich komplementarność (zob. podobnie wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 197).
- ²⁴⁸ Następnie w odniesieniu do elementu umyślności pozwalającego stwierdzić udział przedsiębiorstwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu należy przypomnieć, że istnienie takiego naruszenia nie oznacza koniecznie, że danemu przedsiębiorstwu uczestniczającemu w tym lub innym działaniu kartelowym można przypisać odpowiedzialność za całość tego naruszenia. Komisja musi jeszcze najpierw wykazać, że przedsiębiorstwo to powinno wiedzieć o wszystkich działaniach antykonkurencyjnych realizowanych w skali EOG przez inne przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu, a w każdym razie, że mogło ono rozsądnie przewidzieć takie zachowania. Innymi słowy, sama identyczność pomiędzy celem porozumienia, w którym uczestniczyło przedsiębiorstwo, a celem całościowego kartelu nie wystarczy, by przypisać temu przedsiębiorstwu uczestnictwo w całym kartelu. Artykuł 101 TFUE ma bowiem zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy istnieje zgodność woli między zainteresowanymi stronami (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 października 2014 r., Soliver/Komisja, T-68/09, EU:T:2014:867, pkt 62; z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 172).
- ²⁴⁹ Do Komisji należy zatem wykazanie, że przedsiębiorstwo, które uczestniczyło w naruszeniu poprzez swoje konkretne zachowania, miało jednak zamiar przyłączenia się, poprzez te zachowania, do celów przyświecających wszystkim uczestnikom i że wiedziało o noszących znamiona naruszenia zachowaniach planowanych lub realizowanych przez inne przedsiębiorstwa w ramach dążenia do tych samych celów lub też mogło je rozsądnie przewidzieć i było gotowe zaakceptować ryzyko takiego

udziału w perspektywie uzyskania, w stosownym wypadku, znacznych, choć nielegalnych korzyści z takiego uczestnictwa (zob. podobnie wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 42).

2) Uczestnictwo skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu obejmującym obie części kartelu

- 250 W niniejszej sprawie skarżąca nie kwestionuje kwalifikacji jednolitego i ciągłego naruszenia przyjętej w motywach 105 i 106 zaskarżonej decyzji w odniesieniu do obu części kartelu.
- 251 Skarżąca kwestionuje natomiast swój udział w tym naruszeniu, twierdząc, że Komisja nie udowodniła, iż wiedziała ona o wszystkich zachowaniach noszących znamiona naruszenia, zmierzających do osiągnięcia celów przyświecających innym uczestnikom kartelu i że zamierzała się do nich przyłączyć.
- 252 Z argumentacją tą nie można się zgodzić. Aby ustalić udział przedsiębiorstwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu, Komisja nie musi bowiem udowodnić, że przedsiębiorstwo to miało bezpośrednią wiedzę na temat każdego istotnego zachowania planowanego lub realizowanego przez wszystkie pozostałe przedsiębiorstwa uczestniczące w tym samym naruszeniu. Jak potwierdza to orzecznictwo przytoczone w pkt 248 i 249 powyżej, wystarczy, że instytucja ta wykaże, iż dane przedsiębiorstwo mogło w rozsądny sposób przewidzieć te zachowania i było gotowe zaakceptować związane z nimi korzyści, ale również ryzyko (zob. podobnie wyrok z dnia 23 stycznia 2014 r., Gigaset/Komisja, T-395/09, niepublikowany, EU:T:2014:23, pkt 117).
- 253 Otóż, jak wynika z całości dowodów przeanalizowanych w ramach zarzutu drugiego, poprzez swoje zachowanie o znamionach zмовы skarżąca przyczyniła się w sposób zamierzony do realizacji ogólnego planu, o którym mowa w pkt 250 powyżej, mającego właśnie na celu ograniczenie konkurencji cenowej.
- 254 Po pierwsze, skarżąca była bowiem inicjatorem porozumienia w sprawie systemu obliczania dopłaty z tytułu złomu, opracowanego zresztą w sposób umożliwiający jego automatyczne stosowanie w całym EOG, i aktywnie uczestniczyła we wprowadzaniu w życie tego systemu (zob. pkt 129, 130 powyżej).
- 255 Po drugie, w odniesieniu do koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych należy przypomnieć, że Komisja wykazała, iż Pometon był zaangażowany w kontakty antykonkurencyjne mające na celu realizację takiej koordynacji (zob. pkt 235 powyżej). A zatem stosunkowo niewielki udział tego przedsiębiorstwa w spotkaniach wielostronnych i innych kontaktach służących przedyskutowaniu lub zbadaniu z pozostałymi zainteresowanymi przedsiębiorstwami zachowań antykonkurencyjnych stanowiących część całego kartelu, nie może być interpretowany w ten sposób, że nie mogło ono wiedzieć lub nie mogło przewidzieć działań antykonkurencyjnych pozostałych uczestników kartelu, ani że do nich nie przystąpiło.
- 256 Po trzecie, obu częściom kartelu przyświecał dokładnie ten sam cel w postaci ograniczenia konkurencji cenowej, dotyczyły one tych samych produktów i były one wprowadzane w życie przez te same przedsiębiorstwa, zresztą z inicjatywy tych samych podmiotów. W tym względzie z przedstawionych dowodów w postaci dokumentów wynika, że główne osoby kierujące Pometonem, w tym jego dyrektor generalny, były bezpośrednio zaangażowane w obie części kartelu oraz że w ramach kontaktów o znamionach zмовы skarżąca była zwykle reprezentowana przez te same osoby zajmujące stanowiska kierownicze. Okoliczność tę potwierdza zresztą w kontekście niniejszego sporu nie tylko komplementarność tych dwóch części kartelu, ale także wola skarżącej przyczynienia się do całości działań zmierzających do ich realizacji (zob. podobnie wyrok z dnia 17 maja 2013 r., Trelleborg Industrie i Trelleborg/Komisja, T-147/09 i T-148/09, EU:T:2013:259, pkt 60).
- 257 Wynika z tego, że Komisja miała podstawy, by dojść do wniosku, iż skarżąca wiedziała o stanowiących naruszenie zachowaniach innych uczestników kartelu noszących znamiona naruszenia lub mogła je rozsądnie przewidzieć i była gotowa zaakceptować wynikające z nich ryzyko.

3) Uczestnictwo skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu obejmującym całe terytorium EOG

- 258 Skarżąca nie podważa istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia na szczeblu EOG, lecz kwestionuje swoją odpowiedzialność za naruszenie o takim zasięgu geograficznym.
- 259 W motywie 60 zaskarżonej decyzji Komisja określa zasięg geograficzny kartelu poprzez odesłanie do motywu 37 decyzji w sprawie ugody, który ma następujące brzmienie: „Zasięg geograficzny spornego zachowania, jeśli chodzi o wszystkie pięć stron, obejmował całość EOG podczas całego okresu, do którego odnosi się [niniejsza decyzja]”.
- 260 Niemniej jednak należy zauważyć, że zgodnie z orzecznictwem (zob. pkt 245 powyżej) w przypadku jednolitego naruszenia okoliczność, iż przedsiębiorstwo uczestniczyło faktycznie w kartelu jedynie w niewielkiej części całości EOG, nie może wykluczać jego odpowiedzialności w ramach tego kartelu jako praktyki antykonkurencyjnej obejmującej całe to terytorium.
- 261 Jednakże w celu stwierdzenia, że skarżąca uczestniczyła w jednolitym i ciągłym naruszeniu obejmującym całość EOG, na Komisji spoczywał obowiązek wykazania, zgodnie z orzecznictwem (zob. pkt 248, 249 powyżej), że Pometon został poinformowany o zasięgu geograficznym koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych lub mógł ją rozsądnie przewidzieć i był zatem gotów zaakceptować wynikające z niej ryzyko.
- 262 Otóż wbrew twierdzeniom skarżącej (zob. pkt 241 powyżej) dowody przedstawione w zaskarżonej decyzji wskazują, że osoby kierujące tym przedsiębiorstwem miały pełną świadomość ogólnego zasięgu geograficznego koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych.
- 263 Po pierwsze, w odpowiedzi z dnia 7 października 2002 r. na faks przesłany przez „general manager” spółki Pometon Deutschland na temat skarg spółki MTS dotyczących obniżek cen stosowanych przez skarżącą wobec klientów w Niemczech (motyw 133 zaskarżonej decyzji) dyrektor generalny tej ostatniej podkreślił bowiem między innymi, że groźby odwetu są zazwyczaj „ogólnoświatowe”. Mimo że dokument ten pochodzi sprzed okresu naruszenia, stanowi poszlakę potwierdzającą, że koordynacja dotycząca klientów indywidualnych miała, zgodnie z zamiarem osób kierujących Pometonem, ogólny zasięg geograficzny. Wbrew temu, co twierdzi skarżąca, zgodnie z orzecznictwem (zob. pkt 113 powyżej) taka poszlaka może zostać wzięta pod uwagę łącznie z innymi dowodami, w szczególności jeśli chodzi o ocenę zasięgu geograficznego kartelu. Ponadto obie te wiadomości elektroniczne nie wskazują na jakąkolwiek odmowę przedsiębiorstwa Pometon zorganizowania spotkania ze spółką MTS, lecz raczej chęć zwlekania.
- 264 Po drugie, w wiadomości elektronicznej z dnia 21 listopada 2003 r. odnoszącej się między innymi do koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych w Belgii (motywy 62, 134 zaskarżonej decyzji; pkt 199 powyżej), Winoa proponuje dyrektorowi generalnemu skarżącej omówienie różnych możliwości dotyczących klientów w „Skandynawii i [w] krajach na Wschodzie”.
- 265 Wobec powyższego, nawet jeśli skarżąca nie była obecna na rynkach całego terytorium EOG i jej udział w koordynacji dotyczącej niektórych klientów indywidualnych udowodniono tylko w pięciu państwach członkowskich, musiała ona wiedzieć o tym, że druga część kartelu obejmowała całość tego terytorium.
- 266 Z całości powyższych rozważań wynika, że Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem, iż skarżąca miała pełną wiedzę nie tylko o zasadniczych cechach kartelu (zob. pkt 257 powyżej), ale także o jego zasięgu geograficznym, i w konsekwencji zamierzała uczestniczyć w rozpatrywanym jednolitym i ciągłym naruszeniu.

267 Z powyższego wynika, że Komisja słusznie stwierdziła odpowiedzialność skarżącej z tytułu takiego naruszenia, bez uszczerbku dla oceny czasu trwania jej uczestnictwa w tym naruszeniu w ramach zarzutu czwartego oraz wagi jej odpowiedzialności indywidualnej w ramach analizy żądania zmiany kwoty grzywny, która została na nią nałożona, zgodnie z zasadą indywidualizacji kar.

268 Należy zatem oddalić wszystkie trzy części zarzutu drugiego.

C. W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG w zakresie, w jakim Komisja uznała, że kartel stanowi ograniczenie konkurencji ze względu na cel

1. Argumenty stron

269 W pierwszej kolejności skarżąca utrzymuje, że Komisja naruszyła art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG, uznając, że rozpatrywany kartel miał na celu ograniczenie konkurencji. Zaskarżona decyzja (motywy 142–148) jest obarczona w tym względzie oczywistymi błędami w ocenie, brakiem przeprowadzenia dochodzenia i oczywistym brakiem logiki. Skarżąca zarzuca Komisji w szczególności to, że nie przeprowadziła ona chociażby pobieżnej analizy rynku objętego kartelem i nie wzięła pod uwagę, mimo wymogów orzecznictwa (zob. pkt 277 poniżej), charakteru towarów, których dotyczył kartel, ani rzeczywistych warunków funkcjonowania i struktury danego rynku.

270 W drugiej kolejności skarżąca podnosi, że Komisja nie udowodniła również istnienia skutków ograniczających konkurencję. Ograniczyła się do twierdzenia, niczym zresztą niepopartego, że „w świetle okoliczności faktycznych opisanych w pkt 4.2.1.3 [dotyczącym wzoru obliczania dopłaty z tytułu złomu] kartel antykonkurencyjny został wprowadzony w życie” (motyw 148 zaskarżonej decyzji).

271 Z kolei Komisja twierdzi, że koordynacja między konkurentami, w której uczestniczył Pometon, miała na celu horyzontalne ustalanie cen, jak wynika z okoliczności opisanych w motywach 145, 146 i 148 zaskarżonej decyzji. Komisja wyjaśnia w tym względzie, że zidentyfikowała i opisała wystarczająco dany rynek i jego uczestników (pkt 2 zaskarżonej decyzji), że w znacznym stopniu przedstawiła zachowanie zarzucane skarżącej oraz że podkreśliła wpływ takiego zachowania na cenę sprzedaży materiałów ściernych (pkt 5.2.4 zaskarżonej decyzji).

272 W związku z powyższym Komisja uważa, że nie popełniając oczywistego błędu w ocenie, mogła dojść do wniosku, iż kartel stanowił ograniczenie konkurencji ze względu na cel, bez konieczności przeprowadzenia szczegółowej analizy danego rynku.

2. Ocena Sądu

273 Należy przypomnieć, że zakazem przewidzianym w art. 101 TFUE są objęte porozumienia, decyzje związku przedsiębiorstw lub uzgodnione praktyki, których „celem lub skutkiem” jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji na rynku wewnętrznym.

274 Zgodnie z orzecznictwem pojęcie ograniczenia konkurencji „ze względu na cel” należy interpretować w sposób zawężający i można je stosować tylko do niektórych rodzajów współpracy między przedsiębiorstwami, które można, z uwagi na sam ich charakter, uznać za szkodliwe dla prawidłowego funkcjonowania normalnej konkurencji (wyrok z dnia 27 kwietnia 2017 r., FSL i in./Komisja, C-469/15 P, EU:C:2017:308, pkt 103).

- 275 Kryterium prawne mające istotne znaczenie dla ustalenia tego, czy dane porozumienie stanowi ograniczenie konkurencji „ze względu na cel”, jest związane ze stwierdzeniem, iż takie porozumienie z punktu widzenia konkurencji cechuje się samo w sobie stopniem szkodliwości wystarczającym do tego, aby można było uznać, że nie ma konieczności badania jego skutków (wyrok z dnia 27 kwietnia 2017 r., FSL i in./Komisja, C-469/15 P, EU:C:2017:308, pkt 104; zob. także podobnie wyrok z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 49, 57).
- 276 Aby ocenić, czy dane porozumienie wykazuje stopień szkodliwości wystarczający do tego, aby można je było uznać za ograniczenie konkurencji „ze względu na cel” w rozumieniu art. 101 TFUE, należy skupić się na treści jego postanowień, na celach, do których osiągnięcia ono zmierza, a także na kontekście gospodarczym i prawnym, w jaki porozumienie to się wpisuje (wyroki: z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 53; z dnia 20 stycznia 2016 r., Toshiba Corporation/Komisja, C-373/14 P, EU:C:2016:26, pkt 27; z dnia 27 kwietnia 2017 r., FSL i in./Komisja, C-469/15 P, EU:C:2017:308, pkt 105).
- 277 Istotnie z orzecznictwa przytoczonego przez skarżącą (zob. pkt 269 powyżej) wynika, że w pewnych okolicznościach, aby ustalić, czy porozumienie ma na celu ograniczenie konkurencji, należy przeanalizować charakter towarów lub usług, których porozumienie to dotyczy, jak również rzeczywiste warunki funkcjonowania i struktury danego rynku lub danych rynków (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 marca 2013 r., Allianz Hungária Biztosító i in., C-32/11, EU:C:2013:160, pkt 36; z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 53; z dnia 26 listopada 2015 r., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, pkt 21). Jest tak co do zasady w przypadku, gdy porozumienie wykazuje cechy, które czynią je nietypowym lub złożonym (opinia rzecznika generalnego M. Watheleta w sprawie Toshiba Corporation/Komisja, C-373/14 P, EU:C:2015:427, pkt 90, 91).
- 278 Przyjęto jednak, że pewne mające znamiona zмовы zachowania, takie jak te, które prowadzą do horyzontalnego ustalania cen przez kartele, należy co do zasady uznać za mogące wywołać tak negatywne skutki dla ceny, ilości czy jakości towarów czy usług, iż do celów zastosowania art. 101 TFUE nie ma potrzeby wykazania, że wywierają one konkretne skutki na rynku. Ponadto z doświadczenia wynika, że tego rodzaju zachowania skutkują zazwyczaj obniżeniem wielkości produkcji i podwyżkami cen, pociągając za sobą ostatecznie nieprawidłowy podział zasobów, czego szkodliwe konsekwencje ponoszą w szczególności konsumenci (wyroki: z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 51; z dnia 26 listopada 2015 r., Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, pkt 19; z dnia 15 grudnia 2016 r., Philips i Philips France/Komisja, T-762/14, niepublikowany, EU:T:2016:738, pkt 56).
- 279 W odniesieniu do tego rodzaju porozumień, które stanowią szczególnie poważne naruszenia konkurencji, analiza kontekstu gospodarczego i prawnego, w jaki wpisuje się dana praktyka, może zatem ograniczyć się do tego, co jest ściśle konieczne w celu stwierdzenia ograniczenia konkurencji ze względu na cel (zob. wyrok z dnia 27 kwietnia 2017 r., FSL i in./Komisja, C-469/15 P, EU:C:2017:308, pkt 107 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 280 W niniejszej sprawie skarżąca w pierwszej kolejności zarzuca Komisji, że uznała, iż rozpatrywane porozumienie stanowi ograniczenie konkurencji ze względu na cel, nie badając nawet charakteru objętych nim towarów ani rzeczywistych warunków funkcjonowania i struktury danego rynku lub danych rynków (zob. pkt 269 powyżej).
- 281 Zastrzeżenie to nie może jednak zostać uwzględnione. Zgodnie bowiem z orzecznictwem przytoczonym w pkt 278 i 279 powyżej oraz mając na uwadze nieodłączne cechy rozpatrywanego kartelu horyzontalnego, który dotyczył ustalania cen i stanowił zatem szczególnie poważne naruszenie konkurencji, Komisja mogła przeprowadzić odpowiednią analizę kontekstu gospodarczego i prawnego, w jaki kartel ten się wpisywał, bez konieczności szczegółowego badania charakteru objętych nim produktów oraz warunków funkcjonowania i struktury danego rynku lub danych rynków. W porównaniu z przedmiotem naruszenia i jego wagą kwestie te są faktycznie drugorzędne.

- 282 Zatem Komisja słusznie doszła do wniosku w motywie 142 zaskarżonej decyzji, że naruszenie stanowiło ograniczenie konkurencji ze względu na cel, ponieważ skarżąca uczestniczyła w antykonkurencyjnych uzgodnieniach horyzontalnych wpisujących się w całościowy plan, którego jedynym celem było wpływanie na ceny poprzez, po pierwsze, ustanowienie dopłaty z tytułu złomu, a po drugie, koordynację cen wobec klientów indywidualnych.
- 283 Jeśli chodzi w szczególności o pierwszą część kartelu, Komisja wskazała w motywie 143 zaskarżonej decyzji, że uczestnicy rozpatrywanego naruszenia koordynowali swoje zachowania w celu uniknięcia wszelkiej niepewności między nimi w odniesieniu do zasadniczego elementu ceny, ponieważ złom metalowy stanowił od 25 do 45% kosztów produkcji materiałów ściernych, a rynek złomu metalowego charakteryzował się znacznymi wahaniami ceny zakupu oraz znacznymi różnicami w cenach między niektórymi państwami członkowskimi Unii.
- 284 Ponadto należy zaznaczyć, że zarówno w toku postępowania administracyjnego, jak i w swoich pismach procesowych przed Sądem skarżąca nie przedstawiła żadnego konkretnego argumentu ani nawet nie twierdziła, że rzeczony kartel cechował się szczególną złożonością lub pewnymi cechami szczególnymi wymagającymi głębszej analizy kontekstu gospodarczego i prawnego w celu ustalenia, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 277 powyżej, czy taki kartel zalicza się do porozumień, które można uznać z uwagi na sam ich charakter za szkodliwe dla prawidłowego funkcjonowania konkurencji.
- 285 Należy zatem stwierdzić, że Komisja nie popełniła żadnego błędu w ocenie, uznając, że rozpatrywany kartel był sam w sobie w wystarczającym stopniu szkodliwy z punktu widzenia konkurencji, ponieważ miał on na celu zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji cenowej ze szkodą dla konsumentów.
- 286 Z powyższego wynika, że zastrzeżenie oparte na braku ograniczenia konkurencji ze względu na cel nie może zostać uwzględnione.
- 287 Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, zastrzeżenie drugie podniesione przez skarżącą, oparte na braku dowodu na istnienie skutków antykonkurencyjnych (zob. pkt 270 powyżej), można jedynie uznać za bezskuteczne. Zważywszy bowiem na antykonkurencyjny cel kartelu, badanie jego skutków nie miałooby najmniejszego wpływu na stwierdzenie istnienia naruszenia.
- 288 Zarzut trzeci należy zatem oddalić w całości.

D. W przedmiocie zarzutu czwartego, dotyczącego czasu trwania uczestnictwa skarżącej w naruszeniu oraz przedawnienia

1. Argumenty stron

- 289 Posiłkowo skarżąca kwestionuje czas trwania swojego uczestnictwa w kartelu. Komisja nie przedstawiła żadnych dowodów na to, że uczestnictwo to trwało do dnia 16 maja 2007 r., kiedy miało miejsce spotkanie w Mediolanie, będące według Komisji „ostatnim kontaktem pomiędzy Pometonem i pozostałymi uczestnikami naruszenia w kwestii dopłaty z tytułu złomu” (motywy 55, 163 zaskarżonej decyzji).
- 290 Skarżąca wyjaśnia zasadniczo, że w dniu 16 maja 2007 r. nie odbyło się żadne „bezprawne” spotkanie, w którym by uczestniczyła. W drugim oświadczeniu podmiotu wnioskującego o złagodzenie sankcji wymieniono tylko jedno spotkanie w Mediolanie, w dniu 17 maja 2007 r., i datę tę potwierdzają dwie wewnętrzne wiadomości elektroniczne grupy Ervin z dnia 17 maja 2007 r., zawierające sprawozdanie z tego spotkania.

- 291 W każdym razie w opinii skarżącej jej udział w tego rodzaju spotkaniu w dniu 16 maja 2007 r. byłby mało prawdopodobny, ponieważ nie miała ona żadnego interesu w spotykaniu się z konkurentami w celu omówienia kontynuacji kartelu w zakresie dopłaty z tytułu złomu w dniu podpisania aktu sprzedaży swojej działalności dotyczącej materiałów ściernych. W tym względzie argument Komisji, zgodnie z którym jest prawdopodobne, że takie spotkanie miało miejsce, że akt sprzedaży został sporządzony w tym samym dniu w kancelarii notarialnej w pobliżu tego miejsca, oraz że grupa Ervin nie została o tym poinformowana, sprowadza się do nałożenia na skarżącą obowiązku udowodnienia braku tego spotkania, co ostatecznie stanowiłoby *probatio diabolica*.
- 292 Wreszcie zdaniem skarżącej z powodu braku dowodów koniec okresu naruszenia pokrywa się w jej przypadku co najwyżej z ostatnimi kontaktami mającymi znamiona zмовы, które można przypisać Pometonowi, a mianowicie ze spotkaniem w dniu 9 czerwca 2005 r. lub najpóźniej z wiadomością elektroniczną z dnia 18 listopada 2005 r. (zob. pkt 153, 154, 215 powyżej).
- 293 Skarżąca wnioskuję z tego na tym etapie, że upłynęło ponad pięć lat od momentu ustania jej udziału w kartelu w dniu 9 czerwca 2005 r. a doręczeniem w dniu 15 czerwca 2015 r. pisma przerywającego bieg przedawnienia, w związku z czym przysługujące Komisji uprawnienie do nałożenia grzywny uległo przedawnieniu zgodnie z art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003.

2. Ocena Sądu

- 294 Należy przede wszystkim zbadać, czy Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem czas trwania uczestnictwa skarżącej w rozpatrywanym kartelu (zob. podobnie wyrok z dnia 24 marca 2011 r., Viega/Komisja, T-375/06, niepublikowany, EU:T:2011:106, pkt 36).
- 295 W braku dowodów, które pozwoliłyby bezpośrednio określić czas trwania uczestnictwa przedsiębiorstwa w naruszeniu ciągłym, Komisja jest zobowiązana przedstawić okoliczności wystarczająco bliskie w czasie, tak by można było rozsądnie przyjąć, że naruszenie to trwało nieprzerwanie między dwiema konkretnymi datami (wyrok z dnia 19 maja 2010 r., IMI i in./Komisja, T-18/05, EU:T:2010:202, pkt 88).
- 296 W niniejszym przypadku w pierwszej kolejności z przeprowadzonej przez Sąd analizy zarzutu drugiego wynika, że Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem to, iż skarżąca wzięła udział w szeregu spotkań i innych kontaktach mających znamiona zмовы mających miejsce co najmniej od dnia 3 sierpnia 2003 r., czyli dnia podpisania porozumienia w sprawie dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 129 powyżej), do momentu wymiany wiadomości elektronicznych w dniach 16–18 listopada 2005 r. pomiędzy Würthem i Pometonem (zob. pkt 153 powyżej).
- 297 Ponadto instytucja ta wykazała również, że skarżąca była zaangażowana w przygotowanie spotkania w Mediolanie zaplanowanego na dni 16 i 17 maja 2007 r.
- 298 Co prawda w odniesieniu do kwestii uczestnictwa skarżącej w spotkaniu w Mediolanie należy zauważyć, iż słusznie twierdzi, że Komisja przerzuca na nią ciężar dowodu, ograniczając się do stwierdzenia, iż jest prawdopodobne, że pierwsze spotkanie, w którym miała uczestniczyć skarżąca, odbyło się w dniu 16 maja 2007 r. w celu omówienia kontynuacji kartelu, zaś po tym spotkaniu miało miejsce drugie spotkanie w dniu 17 maja 2007 r.
- 299 W tym kontekście bliskość, na którą powołuje się Komisja, miejsca tego spotkania i miejsca siedziby kancelarii notarialnej, w której w dniu 16 maja 2007 r. sporządzono akt sprzedaży na rzecz spółki Winoa gałęzi działalności przedsiębiorstwa Pometon w sektorze materiałów ściernych, nie może stanowić wystarczająco poważnej i wiarygodnej poszlaki co do odbycia tego samego dnia antykonkurencyjnego spotkania. Natomiast w drugim oświadczeniu podmiotu wnioskującego

o złagodzenie sankcji jest mowa jedynie o spotkaniu w Mediolanie w dniu 17 maja 2007 r. Nic jednakże nie pozwala przypuszczać, że skarżąca uczestniczyła w antykonkurencyjnym spotkaniu w dniu poprzednim.

300 Jednak niezależnie od obecności skarżącej na takim spotkaniu, które miało się odbyć w dniu 16 maja 2007 r., udział skarżącej w rozpatrywanym kartelu przed sprzedażą jej gałęzi działalności w sektorze materiałów ściernych na rzecz spółki Winoa w dniu 16 maja 2007 r. został poparty w zaskarżonej decyzji zbiorem wystarczająco poważnych, precyzyjnych i spójnych poszlak pozwalającym wykazać, że Pometon bezpośrednio uczestniczył w jednolitym i ciągłym naruszeniu w okresie poprzedzającym tę sprzedaż.

301 W szczególności, jak wynika z wewnętrznej wiadomości elektronicznej grupy Ervin z dnia 20 marca 2007 r., przywołanej w motywie 52 zaskarżonej decyzji – której skarżąca nie zakwestionowała i w której wskazano, że przedstawiciele spółki Winoa i przedsiębiorstwa Pometon zwrócili się do autora tej wiadomości o udział w spotkaniu, które miało się odbyć w Mediolanie w dniach 16 i 17 maja 2007 r., w celu omówienia stosowania wzoru obliczania dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 155 powyżej) – Pometon brał aktywny udział w zwołaniu i ustaleniu programu tego spotkania.

302 Ponadto okoliczność, że udział przedsiębiorstwa Pometon w tym spotkaniu nie budził żadnych wątpliwości wśród pozostałych uczestników, znajduje potwierdzenie w wewnętrznej wiadomości elektronicznej grupy Ervin z dnia 19 kwietnia 2007 r. (zob. pkt 228 powyżej). Co więcej, w wewnętrznej wiadomości elektronicznej z dnia 17 maja 2007 r. (motyw 55 zaskarżonej decyzji) Ervin zdaje się wskazywać, że pozostali uczestnicy kartelu nie zostali poinformowani przed spotkaniem w Mediolanie o sprzedaży odnośnej gałęzi działalności przedsiębiorstwa Pometon spółce Winoa. Z tej wiadomości elektronicznej wynika bowiem, że autor tej wiadomości, pracownik grupy Ervin obecny na tym spotkaniu w dniu 17 maja 2007 r., wyraził zdziwienie chłodną postawą przyjętą na tym spotkaniu przez pana B., który był jednym z przedstawicieli skarżącej, zanim został zatrudniony przez spółkę Winoa po wspomnianej wyżej sprzedaży w dniu 16 maja 2007 r.

303 Wreszcie treść wewnętrznych wiadomości elektronicznych grupy Ervin z dni 20 marca i 19 kwietnia 2007 r. (zob. pkt 227, 228 powyżej) oraz wiadomości spółki Winoa z dnia 26 kwietnia 2007 r. (zob. pkt 229 powyżej) dowodzi, że przynajmniej w okresie dwóch miesięcy poprzedzających jego wyjście z rynku materiałów ściernych Pometon nie tylko odgrywał aktywną rolę w odniesieniu do pierwszej części kartelu, lecz również uczestniczył w drugiej jego części.

304 W drugiej kolejności należy zauważyć, że ponieważ Komisja należycie udowodniła, iż skarżąca uczestniczyła bezpośrednio w kontaktach mających znamiona zмовы, dotyczących obu części kartelu między dniem 3 października 2003 r. a dniem 18 listopada 2005 r. (zob. pkt 296 powyżej) oraz w okresie dwóch miesięcy przed wyjściem z rynku w dniu 16 maja 2007 r. (zob. pkt 297–303 powyżej), należy zbadać, czy brak dowodu na kontakty antykonkurencyjne przez okres niemal szesnastu miesięcy, od dnia 18 listopada 2005 r. do marca 2007 r., wskazuje, że skarżąca faktycznie przerwała swój udział w kartelu podczas tego okresu, jak to sugeruje (zob. pkt 292 powyżej), a następnie wznowiła i powtórzyła swój udział w tym samym naruszeniu kilka miesięcy przed wyjściem z rynku materiałów ściernych (zob. podobnie wyrok z dnia 15 września 2016 r., Philip Morris/Komisja, T-18/15, niepublikowany, EU:T:2016:487, pkt 97).

305 Kwestię, czy okres dzielący dwa przejawy zachowania noszącego znamiona naruszenia jest czy nie jest wystarczająco długi, aby stanowić przerwanie naruszenia, należy oceniać w kontekście funkcjonowania danego kartelu (wyrok z dnia 19 maja 2010 r., IMI i in./Komisja, T-18/05, EU:T:2010:202, pkt 89; zob. także podobnie wyrok z dnia 24 marca 2011 r., Tomkins/Komisja, T-382/06, EU:T:2011:112, pkt 51).

306 W szczególności w tym kontekście i na podstawie ogólnej oceny wszystkich dostępnych poszlak należy ocenić w konkretnym przypadku, czy okres ten był wystarczająco długi, by umożliwić innym stronom kartelu uświadomienie sobie zamiaru przerwania uczestnictwa przez dane przedsiębiorstwo, ponieważ

właśnie świadomość tego zamiaru jest decydująca dla ustalenia, czy przedsiębiorstwo to zamierzało zdystansować się od bezprawnego porozumienia (zob. podobnie wyrok z dnia 20 stycznia 2016 r., Toshiba Corporation/Komisja, C-373/14 P, EU:C:2016:26, pkt 62, 63).

- 307 W tym względzie należy przypomnieć, że milcząca zgoda na niedozwoloną inicjatywę bez otwartego zdystansowania się wobec jej treści lub zawiadomienia o niej organów administracyjnych zachęca do kontynuacji naruszenia i utrudnia jego wykrycie. Współudział ten stanowi bierny rodzaj uczestnictwa w naruszeniu, który tym samym może być podstawą uznania odpowiedzialności tego przedsiębiorstwa w ramach jednolitego porozumienia. Ponadto okoliczność polegająca na tym, że dane przedsiębiorstwo nie stosuje w praktyce rezultatów spotkania, które miało antykonkurencyjny cel, nie może zwalniać go od odpowiedzialności za udział w kartelu, chyba że zdystansowało się publicznie od jego treści (zob. wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Duravit i in./Komisja, C-609/13 P, EU:C:2017:46, pkt 136 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 308 W niniejszej sprawie, zważywszy na szczególne cechy omawianego kartelu, brak kontaktów mających znamiona zмовы między skarżącą a pozostałymi stronami kartelu nawet przez wspomniany wyżej okres około szesnastu miesięcy nie pozwala uznać, że skarżąca przerwała swoje uczestnictwo w kartelu. Kartel ten charakteryzował się bowiem, po pierwsze, automatycznym stosowaniem dopłaty z tytułu złomu (zob. pkt 147 powyżej), a po drugie, ścisłymi powiązaniami między obiema częściami kartelu (zob. pkt 228, 256, 303 powyżej), a także brakiem, poza rynkiem niemieckim, ustrukturyzowanej organizacji kontaktów między uczestnikami służących wprowadzaniu w życie koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych, zaś kontakty ad hoc miały miejsce wyłącznie w przypadku sporów (zob. pkt 222 powyżej).
- 309 Skarżąca nie przedstawia żadnego dowodu, który pozwalałby przyjąć, że w ramach takiego jednolitego i ciągłego naruszenia kontakty mające znamiona zмовы były jednak niezbędne dla kontynuowania jej uczestnictwa w kartelu bez przerwy w okresie od 9 czerwca 2005 r. do marca 2007 r. W szczególności skarżąca nie wskazuje żadnych okoliczności, które miałyby wpływ na funkcjonowanie kartelu w postaci wynikającej z dowodów przedstawionych przez Komisję i sprawiałyby, że w tym okresie kontakty z innymi uczestnikami kartelu w celu jego wznowienia były konieczne (zob. podobnie wyrok z dnia 17 maja 2013 r., Trelleborg Industrie i Trelleborg/Komisja, T-147/09 i T-148/09, EU:T:2013:259, pkt 65).
- 310 Zatem w świetle charakterystycznych cech tego kartelu (zob. pkt 308 powyżej) ewentualny brak uczestnictwa skarżącej w spotkaniach lub innych kontaktach mających znamiona zмовы we wspomnianym wyżej okresie szesnastu miesięcy mógł tym bardziej nie być rozumiany przez innych uczestników jako zdystansowanie się od kartelu, jako że Pometon był inicjatorem ustanowienia systemu dopłaty z tytułu złomu i aktywnie przyczynił się do jej wprowadzenia w życie (zob. pkt 129, 130 powyżej).
- 311 Ponadto okoliczność, że skarżąca odgrywała aktywną rolę w przygotowaniach do spotkania w Mediolanie i nie powiadomiła wcześniej pozostałych uczestników kartelu o sprzedaży spółce Winoa swojej gałęzi działalności w sektorze materiałów ściernych, potwierdza ciągłość nielegalnego postępowania przedsiębiorstwa Pometon i spółki Winoa. Ciągłość ta znajduje zresztą wyraźne potwierdzenie w wiadomości elektronicznej pana T. z dnia 28 maja 2008 r. (zob. pkt 231 powyżej).
- 312 Z powyższych względów, chociaż udział skarżącej w kartelu nie jest poparty bezpośrednimi dowodami z dokumentów obejmującymi cały czas trwania naruszenia od dnia 3 października 2003 r. do dnia 16 maja 2007 r., jej ciągłe uczestnictwo wynika jasno z całościowej oceny wszystkich dowodów przedstawionych przez Komisję, które wzajemnie się wzmacniają i umożliwiają ustalenie odpowiedzialności skarżącej za cały badany okres (zob. podobnie wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Komisja/Keramag Keramische Werke i in., C-613/13 P, EU:C:2017:49, pkt 55).

- 313 W konsekwencji, w braku jakiejkolwiek poszlaki świadczącej o zdystansowaniu się zainteresowanej od kartelu, Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem, że Pometon nie przerwał swego uczestnictwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu, o którym mowa, nawet jeśli instytucja ta nie posiada bezpośrednich dowodów na kontakty mające znamiona zмовы przez okres około szesnastu miesięcy (zob. podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., FSL i in./Komisja, T-655/11, EU:T:2015:383, pkt 481).
- 314 W konsekwencji jako że Pometon uczestniczył w kartelu do dnia 16 maja 2007 r., a Komisja przeprowadziła kontrole w pomieszczeniach tego przedsiębiorstwa w czerwcu 2010 r. i w dniu 16 stycznia 2013 r. wszczęła między innymi wobec niego postępowanie (zob. pkt 6, 7 powyżej), uprawnienie tej instytucji do nałożenia na nie grzywny nie uległo przedawnieniu w momencie wydania zaskarżonej decyzji, które nastąpiło z zachowaniem terminów określonych w art. 25 rozporządzenia nr 1/2003.
- 315 Wobec powyższego zarzut czwarty należy oddalić w całości.
- 316 Tym samym, skoro Sąd stwierdził bezzasadność zarzutów drugiego, trzeciego i czwartego zmierzających do zakwestionowania zachowań noszących znamiona naruszenia przypisanych Pometonowi oraz jego uczestnictwa od dnia 3 października 2003 r. do dnia 16 maja 2007 r. w jednolitym i ciągłym naruszeniu, o którym mowa, należy oddalić wysunięte przez skarżącą żądania pierwsze i drugie w zakresie, w jakim zmierzają one do stwierdzenia nieważności artykułu pierwszego zaskarżonej decyzji (zob. pkt 31 powyżej).

E. W przedmiocie dostosowania kwoty podstawowej grzywny zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien

1. Argumenty stron

- 317 Tytułem dalszego żądania ewentualnego skarżąca wnosi o uchylenie grzywny lub jej zmianę, twierdząc, że stopień dostosowania kwoty podstawowej grzywny zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nie został uzasadniony w sposób wystarczający i nie jest zgodny z zasadami proporcjonalności i równego traktowania.
- 318 W tym kontekście wyjaśnienia złożone przez Komisję przed Sądem, w tym tabela przedstawiona podczas rozprawy, są zdaniem skarżącej całkowicie nowe i nie pozwalają naprawić braku w postaci niewystarczającego początkowo uzasadnienia. Ponadto przedstawienie tej tabeli podczas rozprawy jest spóźnione, a zatem niedopuszczalne.
- 319 Co więcej, w swoich uwagach z dnia 2 lipca 2018 r. (zob. pkt 29 powyżej) skarżąca powołała się na nieprawidłowość stopy sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez przedsiębiorstwo Pometon w skali światowej w 2006 r., wymienionej w ww. tabeli i uwzględnionej przez Komisję przy ustalaniu poziomu dostosowania w odniesieniu do tego przedsiębiorstwa. Stopa ta nie wynosi 21%, lecz 31%.
- 320 Z kolei Komisja utrzymuje, że powody wskazane w motywach 228 i 229 zaskarżonej decyzji (zob. pkt 345, 346 poniżej) pozwalają dobrze zrozumieć kryteria, które zastosowała przy obliczaniu dostosowania kwoty podstawowej grzywny. Wynika z nich bowiem, że instytucja ta przyznała skarżącej wyjątkową obniżkę, podobną do obniżki przyznanej czterem pozostałym przedsiębiorstwom, których dotyczy decyzja w sprawie ugody, w celu określenia poziomu grzywny proporcjonalnego do indywidualnej odpowiedzialności przedsiębiorstwa Pometon, mając na uwadze wagę i czas trwania jego uczestnictwa w kartelu w porównaniu z innymi ww. przedsiębiorstwami, oraz w celu zapewnienia ponadto odstraszającego skutku grzywny.

- 321 W odpowiedzi na skargę Komisja wyjaśniła, że aby ustalić poziom dostosowania w odniesieniu do skarżącej, wzięła ona pod uwagę współczynnik obniżki wynoszący 21%, odpowiadający stosunkowi kwoty obrotów przedsiębiorstwa Pometon ze sprzedaży materiałów ściernych do kwoty jego całkowitych obrotów w 2006 r. Jednakże skorygowała ona ten wskaźnik w górę, przyznając skarżącej dodatkową obniżkę w wysokości 39% ze względu na krótszy czas trwania uczestnictwa przedsiębiorstwa Pometon w kartelu, jego stosunkowo niewielki rozmiar oraz okoliczność, że przedsiębiorstwo to nie miało bardzo zróżnicowanego portfela produktów. W duplice Komisja przyznała, że stopa sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez przedsiębiorstwo Pometon w EOG w 2006 r. wynosiła w rzeczywistości 23,7%, i oświadczyła, iż różnica w stosunku do stopy wynoszącej 21%, którą uwzględniła, została wyrównana przez dostosowanie.
- 322 Na rozprawie Komisja wyjaśniła, że oparła się na stosunku wartości sprzedaży określonych produktów w skali światowej do całkowitego obrotu każdego z zainteresowanych przedsiębiorstw, jak wskazano w sposób zwięzły, lecz kompletny w motywach 228 i 229 zaskarżonej decyzji, a nie na stopach tejże sprzedaży w EOG.
- 323 W odniesieniu w szczególności do wskaźnika całościowej sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez przedsiębiorstwo Pometon Komisja – w pisemnych uwagach dotyczących podnoszonej przez skarżącą (zob. pkt 319 powyżej) nieprawidłowości stopy wynoszącej 21% wskazanej w tym względzie w tabeli przedstawionej na rozprawie – twierdziła w oparciu o dokumenty, że oparła się na danych liczbowych dostarczonych przez skarżącą w odpowiedzi na wystosowane przez nią żądania udzielenia informacji w trakcie postępowania administracyjnego.
- 324 Ponadto Komisja uściśliła również na rozprawie, że w celu zagwarantowania równego traktowania i poszanowania sprawiedliwości dostosowała wskazany wyżej wskaźnik sprzedaży określonych produktów w skali światowej w przypadku każdej ze stron kartelu, tak aby nie faworyzować nadmiernie przedsiębiorstw, których określona sprzedaż miała szczególnie duży wpływ na obroty osiągnięte w skali światowej. Dostosowanie to zostało przeprowadzone na podstawie trzech następujących kryteriów wymienionych w tabeli przedstawionej na rozprawie, która to tabela obejmuje również dane dotyczące skarżącej.
- 325 Najważniejszym kryterium była dywersyfikacja sprzedaży. Skarżąca uzyskała zatem największą obniżkę dodatkową (39%) głównie dlatego, że jej sprzedaż była bardzo zróżnicowana, podczas gdy Ervin, Winoa i MTS zostały dodatkowo ukarane (odpowiednio o 13%, 8% i 4%) z powodu koncentracji ich portfeli (88% w przypadku grupy Ervin, 83% w przypadku spółki Winoa i 94% w przypadku spółki MTS). Pozostałymi dwoma kryteriami były wielkość przedsiębiorstwa i jego „ograniczona” lub „nieograniczona” rola w naruszeniu.

2. Ocena Sądu

a) W przedmiocie dopuszczalności tabeli przedstawionej podczas rozprawy i wniosku Komisji o zachowanie poufności

- 326 Ponieważ skarżąca podniosła zarzut niedopuszczalności wobec tabeli przedstawionej przez Komisję podczas rozprawy, należy najpierw zbadać ten zarzut.
- 327 W tym względzie w pierwszej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z art. 85 § 3 regulaminu postępowania „[w] wyjątkowych przypadkach strony główne mogą przedstawiać nowe dowody lub wnioski dowodowe przed zamknięciem ustnego etapu postępowania [...], o ile opóźnienie w ich złożeniu jest uzasadnione”.

- 328 Jednakże w szczególnych okolicznościach niniejszego sporu przedstawienie owego dokumentu przez Komisję podczas rozprawy wiąże się z pytaniami postawionymi przez Sąd, zaś dokument ten zawiera konieczne informacje umożliwiające mu identyfikację i ocenę kryteriów zastosowanych przez tę instytucję przy obliczaniu grzywny nałożonej na skarżącą (zob. pkt 366, 376 poniżej), która zresztą została wezwana do przedstawienia uwag na piśmie na temat danych zawartych w tej tabeli. Przedstawienie tego dokumentu na etapie rozprawy wydaje się zatem uzasadnione w rozumieniu art. 85 § 3 regulaminu postępowania.
- 329 W drugiej kolejności należy oddalić wniosek o zachowanie poufności przedstawiony ustnie przez Komisję podczas rozprawy w odniesieniu do niektórych danych zawartych w rzeczowej tabeli, który to wniosek Komisja uzasadnia tylko w ten sposób, że zainteresowane przedsiębiorstwa, z którymi instytucja ta skonsultowała się w tej kwestii, uznały, że dane te powinny zachować charakter poufny.
- 330 Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem informacje, które były tajne lub poufne, lecz pochodzą sprzed pięciu lub więcej lat, powinny być, ze względu na upływ czasu, uważane co do zasady za historyczne lub za takie, które utraciły z tego powodu swój tajny lub poufny charakter, chyba że, w drodze wyjątku, strona powołująca się na ten charakter wykaże, iż pomimo swojej dawności informacje te stanowią nadal zasadnicze elementy jej strategii handlowej czy też strategii handlowej osób trzecich, których dotyczą (wyrok z dnia 14 marca 2017 r., Evonik Degussa/Komisja, C-162/15 P, EU:C:2017:205, pkt 64).
- 331 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że dane zawarte w rzeczowej tabeli nie mają już charakteru poufnego. Co się tyczy wpierw wartości całościowej sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez każdego z adresatów decyzji w sprawie ugody w 2009 r., Komisja nie przedstawiła żadnego argumentu pozwalającego przypuszczać, że pomimo już ich obecnie historycznego charakteru dane te nadal stanowią istotny element pozycji handlowej zainteresowanych przedsiębiorstw. Następnie należy zauważyć, że różne korekty dokonane przez Komisję w celu określenia poziomu dostosowania kwoty podstawowej grzywien nałożonych na te przedsiębiorstwa nie odnoszą się w żaden sposób do ich polityki handlowej i nie mogą w związku z tym mieć poufnego charakteru. Wreszcie pozostałe dane przedstawione w tabeli, o której mowa, zostały już uznane za niepoufne w postanowieniu z dnia 4 maja 2018 r., Pometon/Komisja (T-433/16), przytoczonym w pkt 26 powyżej.
- 332 Tym samym z jednej strony przedstawienie spornej tabeli, choć z opóźnieniem, należy uznać za dopuszczalne, a z drugiej strony nic nie uzasadnia pominięcia, w niniejszym wyroku i wobec opinii publicznej, niektórych danych, które ona zawiera.

b) W przedmiocie wniosku o uchylenie grzywny z powodu naruszenia obowiązku uzasadnienia

- 333 Skarżąca utrzymuje zasadniczo, że Komisja nie uzasadniła w sposób wymagany prawem dostosowania kwoty podstawowej grzywny, którego dokonała zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien.

1) Uwagi wstępne na temat orzecznictwa dotyczącego uzasadniania grzywien

- 334 W pierwszej kolejności należy wskazać, że wymogi dotyczące uzasadniania grzywien, jakie Komisja jest zobowiązana przestrzegać w ramach postępowania zwyczajnego lub postępowania ugodowego w sprawie kartelu, mają także zastosowanie w przypadku postępowania hybrydowego, nawet jeśli postępowanie to zostało rozłożone w czasie (zob. analogicznie wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., Printeos i in./Komisja, T-95/15, EU:T:2016:722, pkt 47).
- 335 Nawet jeżeli przeprowadzone w związku z danym naruszeniem postępowanie ugodowe i postępowanie zwyczajne stanowią dwa odrębne postępowania, w szczególności z uwagi na ich szczególny cel, zarówno jedno, jak i drugie są objęte pierwotną decyzją o wszczęciu dochodzenia w sprawie kartelu

przyjętą przez Komisję na podstawie art. 2 rozporządzenia nr 773/2004 (zob. pkt 7 powyżej) i spełniają również ten sam cel leżący w interesie ogólnym, jakim jest położenie kresu danej praktyce antykonkurencyjnej z korzyścią dla konsumentów na odnośnym rynku.

- 336 W drugiej kolejności należy zauważyć, że uzasadnienie decyzji nakładającej grzywnę za naruszenie art. 101 TFUE powinno między innymi umożliwić przedsiębiorstwom, które są jej adresatami, zidentyfikowanie i zrozumienie kryteriów rzeczywiście uwzględnionych przez Komisję przy ustalaniu grzywny oraz sprawdzenie, czy kryteria te zostały zastosowane zgodnie z zasadami równego traktowania i proporcjonalności.
- 337 Jednakże w odniesieniu do wyjątkowego dostosowania kwoty podstawowej grzywny należy przypomnieć, że zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien „szczególne okoliczności danego przypadku lub konieczność osiągnięcia efektu (skutku) odstrasżającego w pewnym przypadku mogą uzasadnić odstępianie Komisji od [ogólnej] metodologii [w zakresie ustalania grzywien przedstawionej w tych wytycznych]”.
- 338 W związku z tym w przypadku gdy Komisja postanowi odejść od ogólnej metodologii przedstawionej w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, uzasadnienie dotyczące kwoty takiej kary powinno być tym bardziej dokładne z tego względu, że pkt 37 wytycznych ogranicza się do niejasnego odesłania do „szczególnych okoliczności danego przypadku”, pozostawiając tym samym Komisji szeroki zakres uznania przy dokonywaniu, tak jak w niniejszym przypadku, wyjątkowego dostosowania kwot podstawowych grzywien danych przedsiębiorstw (zob. wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., Printeos i in./Komisja, T-95/15, EU:T:2016:722, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 339 Właśnie w takich okolicznościach obowiązek uzasadnienia prawnie wiążącego aktu, odpowiadający obecnie prawu podstawowemu zagwarantowanemu w art. 41 ust. 2 lit. c) karty, ma takie znaczenie prawne, które przysługuje wymogowi prawnemu służącemu zapewnieniu ochrony prawa każdej osoby do dobrej administracji ze strony instytucji, organów lub jednostek organizacyjnych Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 21 listopada 1991 r., Technische Universität München, C-269/90, EU:C:1991:438, pkt 14).
- 340 Otóż przy określaniu poziomu wyjątkowego dostosowywania kwoty podstawowej grzywny Komisja jest co do zasady zobowiązana do zastosowania tych samych kryteriów i tej samej metody obliczenia do wszystkich stron kartelu i do dokonania oceny w odniesieniu do każdej z nich – w poszanowaniu zasady równego traktowania – elementów, na których się opiera.
- 341 Zatem w przypadku postępowania hybrydowego, jak w niniejszej sprawie, obowiązek uzasadnienia spoczywający na Komisji obejmuje wszystkie istotne okoliczności wymagane do tego, aby móc ocenić, czy przedsiębiorstwo, które odmówiło zawarcia ugody, znajdowało się w sytuacji porównywalnej z sytuacją, w jakiej znajdowali się jego konkurenci będący adresatami decyzji w sprawie ugody, i czy ewentualne równe lub nierówne traktowanie tych sytuacji było obiektywnie uzasadnione (zob. analogicznie wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., Printeos i in./Komisja, T-95/15, EU:T:2016:722, pkt 49).
- 342 W niniejszej sprawie należy zatem zbadać, czy uzasadnienie zaskarżonej decyzji pozwala zrozumieć w sposób wymagany prawem metodę obliczenia i kryteria zastosowane przez Komisję w celu określeniu poziomu dostosowania dokonanego w odniesieniu do skarżącej i tym samym ocenić proporcjonalność takiego wyjątkowego dostosowania i jego zgodność z zasadą równego traktowania.
- 343 W tym względzie należy przypomnieć, że zasada równego traktowania lub zasada niedyskryminacji wymagają, by porównywalne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób oraz by odmienne sytuacje nie były traktowane w taki sam sposób, chyba że jest to obiektywnie uzasadnione (wyrok z dnia 14 maja 2014 r., Donau Chemie/Komisja, T-406/09, EU:T:2014:254, pkt 238). Jeśli chodzi o zasadę proporcjonalności, oznacza ona, że Komisja powinna ustalić grzywnę proporcjonalnie do elementów wziętych pod uwagę przy ocenie wagi naruszenia i w tym celu musi ocenić te elementy

w sposób spójny i obiektywnie uzasadniony (wyroki: z dnia 5 października 2011 r., Romana Tabacchi/Komisja, T-11/06, EU:T:2011:560, pkt 105; z dnia 20 maja 2015 r., Timab Industries i CFPR/Komisja, T-456/10, EU:T:2015:296, pkt 161).

344 Wynika stąd, że przy ustalaniu kwoty grzywny Komisja nie może stosować dyskryminacji wśród stron tego samego kartelu w odniesieniu do elementów i metod obliczania, na które szczególne cechy postępowania ugodowego nie mają wpływu, jak zastosowanie wynoszącej 10% obniżki z racji ugody zgodnie z pkt 32 komunikatu w sprawie postępowań ugodowych (zob. wyrok z dnia 20 maja 2015 r., Timab Industries i CFPR/Komisja, T-456/10, EU:T:2015:296, pkt 74 i przytoczone tam orzecznictwo).

2) W przedmiocie uzasadnienia wyjątkowego dostosowania kwoty grzywny w zaskarżonej decyzji

345 W motywie 228 zaskarżonej decyzji, zatytułowanym „Dalsze dostosowanie kwoty podstawowej dostosowanej”, Komisja przypominała na wstępie, że w decyzji w sprawie ugody (motyw 104) dostosowała dla wszystkich przedsiębiorstw, które wyraziły zgodę na ugodę, kwoty podstawowe z następujących powodów. Po pierwsze, dostosowane kwoty podstawowe przekroczyły próg prawny wynoszący 10% całkowitego obrotu, określony w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. Po drugie, w przypadku każdego z tych przedsiębiorstw „wartość sprzedaży produktów objętych kartelem” stanowiła znaczną część całkowitych obrotów. Po trzecie, istniały różnice w indywidualnym udziale w naruszeniu każdego z przedsiębiorstw, które zdecydowały się na ugodę.

346 Następnie należy zauważyć, że w motywie 229 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła w istocie, iż w szczególnych okolicznościach tej sprawy oraz z uwagi na konieczność zapewnienia poszanowania zasady równego traktowania odpowiednie będzie skorzystanie z przysługujących jej uprawnień dyskrecyjnych i zastosowanie, również wobec przedsiębiorstwa Pometon, pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien z następujących powodów. Po pierwsze, kwota podstawowa grzywny dostosowana z tytułu okoliczności łagodzących przekroczyła próg prawny wynoszący 10% całkowitego obrotu, określony w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. Po drugie, indywidualny udział przedsiębiorstwa Pometon w naruszeniu i udział innych uczestników kartelu różniły się. Po trzecie, grzywna musi zostać ustalona na poziomie proporcjonalnym do naruszenia popełnionego przez przedsiębiorstwo Pometon i być wystarczająco odstrasżająca

347 I tak z zaskarżonej decyzji wynika, że zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien Komisja przyznała skarżącej szczególną obniżkę – jak to uczyniła w decyzji w sprawie ugody w stosunku do innych przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu – ze względu na to, że w przypadku przedsiębiorstwa Pometon, podobnie jak w przypadku innych uczestników kartelu, dostosowana kwota podstawowa grzywny przekroczyła pułap prawny wynoszący 10% całkowitego obrotu danego przedsiębiorstwa.

348 Wobec tego Komisja uzasadniła jasno zastosowanie takiego wyjątkowego dostosowania koniecznością uwzględnienia, zgodnie z orzecznictwem, różnego poziomu odpowiedzialności indywidualnej każdej ze stron za uczestnictwo w kartelu (zob. podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., Putters International/Komisja, T-211/08, EU:T:2011:289, pkt 75).

349 Natomiast uzasadnienie zaskarżonej decyzji nie zawiera żadnej wystarczająco precyzyjnej wskazówki co do zastosowanej metody obliczenia oraz elementów oceny uwzględnionych w celu zróżnicowania stopy obniżki grzywny przyznanej skarżącej względem obniżek zastosowanych wobec innych stron kartelu w zależności od własnej odpowiedzialności każdego przedsiębiorstwa. W motywie 229 tej decyzji Komisja powołała się zasadniczo w sposób ogólny na istnienie różnic pomiędzy indywidualnym udziałem przedsiębiorstwa Pometon i udziałem innych uczestników kartelu, jak również na konieczność ustalenia grzywny, która jest proporcjonalna do naruszenia popełnionego przez to przedsiębiorstwo i która jest także wystarczająco odstrasżająca.

- 350 Jedyna konkretna wskazówka wynikająca w tym zakresie z motywów 228 i 229 zaskarżonej decyzji wynika z tego, że w przypadku przedsiębiorstw, których dotyczyła decyzja w sprawie ugody, Komisja wymieniła wśród przyczyn uzasadniających takie wyjątkowe dostosowanie okoliczność, iż wartość sprzedaży określonych produktów stanowiła znaczną część całkowitego obrotu każdego z tych przedsiębiorstw. Natomiast czynnik ten nie został w żaden sposób wskazany wśród przyczyn uzasadniających obniżkę przyznaną skarżącej.
- 351 Sam brak wzmianki o tym czynniku w odniesieniu do skarżącej nie pozwala jednak zrozumieć różnicy między stopą obniżki, która została jej przyznana, i stopami obniżek przyznanych innym uczestnikom kartelu.
- 352 Ani bowiem treść zaskarżonej decyzji, ani treść decyzji w sprawie ugody nie wskazują, że Komisja oparła się głównie, jak wyjaśniła w trakcie rozprawy, na stosunku wartości sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez każde z zainteresowanych przedsiębiorstw w skali światowej do jego całkowitego obrotu w ostatnim pełnym roku jego udziału w naruszeniu.
- 353 W tym względzie zawarte w motywie 228 zaskarżonej decyzji sformułowanie, w którym wskazano, że „wartość sprzedaży produktów objętych kartelem stanowiła dużą część [...] całkowitych obrotów [adresatów decyzji w sprawie ugody]” (zob. pkt 345 powyżej), jest co najmniej niejednoznaczne.
- 354 W braku jakiegokolwiek wyjaśnienia może się wydawać, że takie sformułowanie odnosi się, w kontekście zaskarżonej decyzji i decyzji w sprawie ugody, do wartości sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez każde z przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody w skali EOG odpowiadającego geograficznemu zakresowi stosowania kartelu. W decyzjach tych nie wspomina się bowiem w żadnym momencie o wartości sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez zainteresowane przedsiębiorstwa w skali światowej, która to wartość nie odzwierciedla zresztą ich indywidualnego udziału w kartelu, jak wskazano w motywie 229 zaskarżonej decyzji (zob. pkt 346 powyżej).
- 355 Tymczasem okoliczność, na którą powołała się Komisja na rozprawie, że przy ustalaniu wskaźnika w stosunku do całkowitych obrotów zainteresowanych przedsiębiorstw uwzględniła ona również, w trosce o spójność, ich światową sprzedaż określonych produktów, a nie sprzedaż w EOG, w żaden sposób nie wynika z zaskarżonej decyzji. W związku z tym w kontekście opisanym w pkt 353 i 354 powyżej odniesienie w motywie 228 tej decyzji (zob. pkt 345 powyżej) do całkowitego obrotu osiągniętego przez przedsiębiorstwa będące adresatami decyzji w sprawie ugody nie wystarcza, by zrozumieć, że instytucja ta oparła się na stopie światowej sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez każde z tych przedsiębiorstw.
- 356 Ponadto w duplice sama Komisja przyznała, że w przypadku skarżącej właściwa stopa wynosiła 23,7%, a nie 21%, co faktycznie odpowiadało stosunkowi sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez Pometon w EOG (motyw 210 zaskarżonej decyzji) do jego całkowitego obrotu w 2006 r. Dopiero podczas rozprawy Komisja wyjaśniła, że w rzeczywistości oparła się na stosunku wartości sprzedaży określonych produktów zrealizowanej w skali światowej przez każde z zainteresowanych przedsiębiorstw w trakcie ostatniego pełnego roku jego uczestnictwa w kartelu do jego całkowitego obrotu (zob. pkt 321, 322 powyżej).
- 357 Ponadto skarżąca również słusznie wskazuje, że uzasadnienie zaskarżonej decyzji nie pozwala także ustalić metody obliczenia zastosowanej przez Komisję w celu określenia poziomu dostosowań i dokonania oceny w świetle tej metody, czy obniżka przyznana skarżącej była zgodna z zasadami proporcjonalności i równego traktowania.
- 358 Nic bowiem w tej decyzji nie pozwala zrozumieć, że mimo braku wzmianki o tym czynniku przy obliczaniu poziomu dostosowania przyznanego skarżącej uwzględniono, w celu zapewnienia proporcjonalności grzywny, wskaźnik w postaci stosunku wartości światowej sprzedaży określonych

produktów do całkowitego obrotu danego przedsiębiorstwa, jak Komisja wyjaśniła podczas rozprawy (zob. pkt 375 poniżej). W szczególności ani z tej decyzji, ani zresztą z decyzji w sprawie ugody nie wynika, że w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu, Komisja oparła się na tym wskaźniku i w zależności od przypadku dostosowała go za pomocą dodatkowej obniżki lub podwyżki, jak wyjaśniła przed Sądem.

359 Wreszcie z zaskarżonej decyzji w żaden sposób nie wynika, że aby nie faworyzować nadmiernie przedsiębiorstw, których działalność miała charakter skoncentrowany, Komisja dostosowała wspomniany wyżej wskaźnik na podstawie trzech kryteriów wymienionych w tabeli przedłożonej przez nią podczas rozprawy, dotyczących dywersyfikacji sprzedaży skarżącej, jej „niewielkiego rozmiaru” i jej „ograniczonej roli” w drugiej części kartelu.

360 W rzeczywistości jedynie to ostatnie kryterium dotyczące indywidualnej odpowiedzialności skarżącej za naruszenie w porównaniu z odpowiedzialnością pozostałych stron kartelu, zostało wymienione w motywie 228 zaskarżonej decyzji. Natomiast żaden z pozostałych elementów oceny uwzględnionych przez Komisję w celu ustalenia kwoty wyjątkowego dostosowania dokonanego wobec skarżącej, aby zapewnić proporcjonalność nałożonej na nią grzywny w porównaniu z grzywnami nałożonymi na inne przedsiębiorstwa, nie wynika z uzasadnienia omawianej decyzji.

361 Z powyższego wynika zatem, że motywy 228 i 229 zaskarżonej decyzji nie pozwalają na dokonanie oceny na podstawie zawartego w nich uzasadnienia, czy w świetle metody obliczenia i kryteriów zastosowanych przez Komisję skarżąca znajdowała się w sytuacji porównywalnej czy odmiennej od pozostałych zainteresowanych przedsiębiorstw, ani czy instytucja ta zapewniła jej jednakowe czy odmienne traktowanie.

362 Jako że uzasadnienie powinno co do zasady zostać przekazane zainteresowanemu w tym samym czasie co niekorzystna dla niego decyzja, niewystarczający charakter uzasadnienia zaskarżonej decyzji nie może być konwalidowany w drodze wyjaśnień dotyczących użytej metody obliczenia i kryteriów zastosowanych przez Komisję w niniejszej sprawie przedstawionych przez nią w toku postępowania przed Sądem (zob. podobnie wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., Printeos i in./Komisja, T-95/15, EU:T:2016:722, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

363 W świetle całości powyższych rozważań należy zatem stwierdzić, że zaskarżona decyzja jest dotknięta brakiem uzasadnienia w odniesieniu do stopy wyjątkowej obniżki przyznanej skarżącej na podstawie pkt 37 wytycznych.

364 Należy zatem uwzględnić żądanie trzecie w zakresie, w jakim zmierza do uchylecia grzywny, a w konsekwencji – stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji.

c) W przedmiocie wniosku o zmianę kwoty grzywny

365 Należy zauważyć, że pomimo stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji z powodu braku uzasadnienia, Sąd nie zostaje pozbawiony przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania, ponieważ skarżąca wniosła również o zmianę kwoty grzywny.

366 W następstwie wyjaśnień przedstawionych przez Komisję w jej pismach, a zwłaszcza w świetle informacji wynikających z tabeli dotyczącej dostosowań poszczególnych kwot podstawowych grzywien dokonanych przez Komisję zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien w odniesieniu do skarżącej i czterech przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody, Sąd jest w stanie zapoznać się z metodą obliczenia i kryteriami zastosowanymi przez tę instytucję zarówno w zaskarżonej decyzji, jak i w decyzji w sprawie ugody, i tym samym ocenić ich odpowiedniość w ramach wykonywania przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania (zob. pkt 376, 377 poniżej)

- 367 W tym względzie należy przypomnieć, że w przypadku gdy sąd Unii wykonuje nieograniczone prawo orzekania, jest uprawniony, poza zwykłą kontrolą zgodności z prawem sankcji, do zastąpienia – w celu określenia kwoty tej sankcji – swoją własną oceną oceny Komisji, będącej autorem aktu, w którym kwota ta została pierwotnie ustalona, z wyłączeniem jednak wszelkich zmian okoliczności stanowiących naruszenie stwierdzone zgodnie z prawem przez Komisję w decyzji kontrolowanej przez Sąd (zob. podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., Galp Energía España i in./Komisja, C-603/13 P, EU:C:2016:38, pkt 75–77).
- 368 W związku z tym sąd Unii może zmienić zaskarżony akt, nawet bez stwierdzania jego nieważności, w celu uchylenia, obniżenia lub podwyższenia nałożonej grzywny, przy czym wykonanie tej kompetencji powoduje ostateczne przekazanie mu uprawnienia do wymierzenia sankcji (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 października 2002 r., Limburgse Vinyl Maatschappij i in./Komisja, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P, EU:C:2002:582, pkt 692, 693; z dnia 26 września 2013 r., Alliance One International/Komisja, C-679/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:606, pkt 104; z dnia 22 października 2015 r., AC-Treuhand/Komisja, C-194/14 P, EU:C:2015:717, pkt 74).
- 369 W niniejszej sprawie do Sądu należy zatem w ramach wykonywania przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania ustalenie odpowiedniej wysokości wyjątkowego dostosowania kwoty podstawowej grzywny, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności niniejszej sprawy w świetle ustaleń Komisji dotyczących uczestnictwa skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu, w postaci potwierdzonej w ramach badania czterech pierwszych zarzutów podniesionych na poparcie niniejszej skargi (zob. podobnie wyrok z dnia 26 września 2013 r., Alliance One International/Komisja, C-679/11 P, niepublikowany, EU:C:2013:606, pkt 104; z dnia 16 czerwca 2011 r., Putters International/Komisja, T-211/08, EU:T:2011:289, pkt 75).
- 370 Wykonanie tego uprawnienia zakłada na podstawie art. 23 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003 uwzględnienie wagi naruszenia popełnionego przez skarżącą oraz czasu jego trwania, w poszanowaniu między innymi zasad proporcjonalności, indywidualizacji kar i równego traktowania, przy czym Sąd nie jest związany ani wskazówkami określonymi przez Komisję w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien (zob. podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., Galp Energía España i in./Komisja, C-603/13 P, EU:C:2016:38, pkt 90 i przytoczone tam orzecznictwo), od których instytucja ta sama zresztą słusznie odeszła w zaskarżonej decyzji zgodnie z pkt 37 tych wytycznych (zob. pkt 348 powyżej), ani metodą obliczenia zastosowaną przez tę instytucję w decyzji w sprawie ugody.
- 371 Wynika z tego, że w granicach pułapu wynoszącego 10% całkowitego obrotu uzyskanego przez dane przedsiębiorstwo w poprzedzającym roku obrotowym uprawnienie dyskrecjonalne Sądu jest ograniczone jedynie kryteriami wagi i czasu trwania naruszenia wymienionymi w art. 23 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003, który przyznaje szeroki zakres uznania właściwemu organowi, oczywiście z zastrzeżeniem poszanowania zasad przypominanych w pkt 370 powyżej.
- 372 Niemniej jednak w ramach ciążącego na nim obowiązku uzasadnienia Sąd jest zobowiązany przedstawić w szczegółowy sposób czynniki, które uwzględnił przy ustalaniu kwoty grzywny (zob. podobnie wyrok z dnia 14 września 2016 r., Trafileries Meridionali/Komisja, C-519/15 P, EU:C:2016:682, pkt 52).
- 373 Zatem w odniesieniu do kryterium dotyczącego czasu trwania uczestnictwa skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu, o którym mowa, należy zauważyć, że warunek ten został już należycie uwzględniony zgodnie z pkt 24 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien podczas ustalania przez Komisję kwoty podstawowej grzywny, niekwestionowanej przez skarżącą, przy czym każdy dodatkowy rok udziału w naruszeniu oznacza dla każdego z uczestników kartelu podwyższenie tej kwoty podstawowej o 100%.

- 374 Następnie w odniesieniu do zastosowania kryterium prawnego w postaci wagi naruszenia (zob. pkt 371 powyżej) należy zaznaczyć, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż ustalenie grzywny przez Sąd nie jest ścisłym działaniem arytmetycznym (wyroki: z dnia 5 października 2011 r., *Romana Tabacchi/Komisja*, T-11/06, EU:T:2011:560, pkt 266; z dnia 15 lipca 2015 r., *SLM i Ori Martin/Komisja*, T-389/10 i T-419/10, EU:T:2015:513, pkt 436).
- 375 Niemniej jednak do Sądu należy ustalenie poziomu dostosowania kwoty podstawowej grzywny, tak aby była proporcjonalna w świetle kryteriów, jakie uzna za odpowiednie, do wagi naruszenia popełnionego przez skarżącą, i aby była również w wystarczającym stopniu odstraszająca.
- 376 W niniejszej sprawie Sąd, wykonując przysługujące mu nieograniczone prawo orzekania, uważa za właściwe uwzględnić, po pierwsze, indywidualną odpowiedzialność przedsiębiorstwa Pometon za udział w rozpatrywanym kartelu, po drugie, zdolność tego przedsiębiorstwa do wpływania poprzez swoje zachowanie noszące znamiona naruszenia na konkurencję na rynku materiałów ściernych, oraz po trzecie, jego rozmiar, w drodze porównania w przypadku każdego z tych różnych czynników indywidualnej odpowiedzialności i sytuacji skarżącej z indywidualną odpowiedzialnością i sytuacją pozostałych członków kartelu.
- 377 W okolicznościach niniejszej sprawy wyżej wymienione czynniki – pokrywające się zresztą częściowo z czynnikami uwzględnionymi przez Komisję (zob. pkt 325 powyżej) – pozwalają bowiem lepiej przedstawić wagę naruszenia przypisanego każdemu z uczestników kartelu niż czynnik ostatecznie wybrany przez Komisję, czyli stosunek wartości sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez dane przedsiębiorstwo w skali światowej do jego całkowitego obrotu osiągniętego w roku odniesienia, nawet jeśli ten stosunek został dostosowany przez Komisję, aby nie „faworyzować nadmiernie” przedsiębiorstw, których koncentracja sprzedaży w skali światowej była szczególnie wysoka (zob. pkt 322, 323 powyżej).
- 378 I tak, po pierwsze, jeśli chodzi o czynnik dotyczący indywidualnej odpowiedzialności przedsiębiorstwa Pometon za uczestnictwo w rozpatrywanym kartelu, zostało ustalone, że skarżąca odegrała istotną rolę w pierwszej części kartelu, w szczególności w opracowaniu i we wprowadzeniu w życie dopłaty z tytułu złomu, która była stosowana automatycznie, co Sąd stwierdził w pkt 129, 130 i 160 powyżej.
- 379 Jednak udział przedsiębiorstwa Pometon w drugiej części kartelu był jedynie sporadyczny, jak zresztą uznała to również Komisja i jak zostało wskazane w pkt 175 powyżej.
- 380 Z racji okazjonalnego charakteru tego udziału zachowanie skarżącej noszące znamiona naruszenia różni się zatem od zachowania grupy Ervin i spółki Winoa, którym Komisja przypisała w motywie 36 decyzji w sprawie ugody kontakty antykonkurencyjne „częstsze niż kontakty pomiędzy trzema pozostałymi stronami” kartelu, w szczególności właśnie w zakresie koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych. Ponadto wyrażone w tym samym motywie oceny dotyczące pozostałych adresatów tej decyzji pozwalają również stwierdzić, że udział skarżącej w koordynacji dotyczącej klientów indywidualnych był porównywalny z udziałem spółki MTS, której Komisja także przypisała jedynie kontakty okazjonalne, lecz był jednak większy niż udział przedsiębiorstwa Würth, przy czym Komisja dysponuje znacznie mniejszą liczbą dowodów na udział tego ostatniego w kontaktach o charakterze antykonkurencyjnym.
- 381 Co więcej, jest między stronami bezsporne, że w przeciwieństwie do czterech pozostałych uczestników kartelu skarżąca w żaden sposób nie uczestniczyła w porozumieniu w sprawie podwyższenia kosztów energii, które to porozumienie zostało natomiast uwzględnione przez Komisję przy ustalaniu kwoty grzywien nałożonych na adresatów decyzji w sprawie ugody, jak wynika z motywów 51 i 52 tej decyzji.

- 382 Mając na względzie wszystkie powyższe elementy, należy w tym przypadku wziąć pod uwagę okoliczność, że skarżąca, w odróżnieniu od grupy Ervin i spółki Winoa, lecz podobnie jak MTS i Würth, odegrała ogólnie bardziej ograniczoną rolę w kartelu, jak zresztą Komisja wskazała w tabeli przedłożonej przez nią podczas rozprawy.
- 383 Po drugie, jeśli chodzi o czynnik dotyczący konkretnego wpływu noszącego znamiona naruszenia zachowania przedsiębiorstwa Pometon na konkurencję cenową i, co za tym idzie, na zysk osiągnięty przez to przedsiębiorstwo dzięki ograniczeniu konkurencji wynikającemu z popełnionego przezeń naruszenia, należy uwzględnić wartość jego sprzedaży określonych produktów w EOG, która wyniosła 23 686 000 EUR w porównaniu z wartością sprzedaży grupy Ervin (13 974 000 EUR), spółki Winoa (101 470 000 EUR), spółki MTS (20 978 000 EUR) i spółki Würth (3 603 000 EUR) w ostatnim pełnym roku uczestnictwa każdego z tych przedsiębiorstw w naruszeniu.
- 384 Jako że jednolite i ciągłe naruszenie, o którym mowa, obejmowało całość EOG (zob. pkt 265, 266 powyżej), wartość sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez dane przedsiębiorstwo na tym terytorium pozwala uwzględnić wyłącznie sprzedaż dokonaną przez to przedsiębiorstwo na rynku właściwym objętym naruszeniem, a tym samym odzwierciedla w bardziej właściwy sposób wagę gospodarczą tego przedsiębiorstwa w naruszeniu i szkodę, jaką wyrządziło ono konkurencji, niż wartość sprzedaży określonych produktów w skali światowej, która obejmuje także sprzedaż pozostającą bez bezpośredniego związku z naruszeniem.
- 385 W związku z tym że uwzględniona przez Komisję stopa światowej sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez przedsiębiorstwo Pometon w 2009 r. nie stanowi elementu istotnego do celów zastosowania kryteriów przyjętych przez Sąd (zob. pkt 376 powyżej), nie jest konieczne sprawdzenie prawidłowości – zakwestionowanej przez skarżącą – stopy w wysokości 21% podanej w tym względzie w tabeli przedstawionej przez Komisję, na której to stopie instytucja ta oparła się w zaskarżonej decyzji (zob. pkt 319, 323 powyżej).
- 386 W niniejszym przypadku z porównania wartości sprzedaży określonych produktów w EOG zrealizowanej przez każde z pięciu przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, wspomnianej w pkt 383 powyżej, wynika, że gdyby się oprzeć na tym kryterium, waga przedsiębiorstwa Pometon w naruszeniu wydaje się czterokrotnie mniejsza niż waga spółki Winoa, przy czym jest względnie zbliżona do wagi spółki MTS i znacznie większa niż waga grupy Ervin i spółki Würth.
- 387 Jednak uwzględnienie tego czynnika, w pełni uzasadnione w odniesieniu do pierwszej części kartelu, w której skarżąca odgrywała ważną rolę, powinno zostać dostosowane, aby uwzględnić fakt, że ta ostatnia realizowała drugą część kartelu jedynie sporadycznie i w związku z tym odegrała bardziej ograniczoną rolę w kartelu niż Ervin czy Winoa, jak wskazano już w pkt 382 powyżej.
- 388 Po trzecie, ze względów słuszności, jednak przy jednoczesnym zapewnieniu odstraszającego skutku, jaki powinna mieć grzywna, należy również wziąć pod uwagę wielkość zainteresowanych przedsiębiorstw, którą odzwierciedlają ich całkowite obroty, które zgodnie z orzecznictwem stanowią wskazówkę, aczkolwiek przybliżoną i niedoskonałą, wielkości i siły gospodarczej każdego z nich (zob. podobnie wyrok z dnia 7 września 2016 r., Pilkington Group i in./Komisja, C-101/15 P, EU:C:2016:631, pkt 17).
- 389 Jako że skarżąca opuściła rynek materiałów ściernych w maju 2007 r., sprzedając swoją działalność w tym sektorze spółce Winoa, należy porównać całkowity obrót skarżącej w roku 2006 z obrotami innych stron kartelu w 2009 r., ponieważ całkowite obroty każdego z tych pięciu przedsiębiorstw w ciągu ostatniego pełnego roku ich uczestnictwa w naruszeniu odzwierciedlają w sposób adekwatny ich sytuację gospodarczą w okresie, w którym zostało popełnione naruszenie.
- 390 W niniejszym przypadku, jak wynika z danych przedstawionych przez Komisję w następstwie przeprowadzenia środka dowodowego (zob. pkt 25 powyżej), jak również z tabeli przedłożonej przez tę instytucję podczas rozprawy, obroty przedsiębiorstwa Pometon w 2006 r. (99 890 000 EUR) nie

osiągnęły jednej trzeciej obrotów spółki Winoa (311 138 000 EUR), lecz były znacznie wyższe od obrotów grupy Ervin (70 590 766 EUR), spółki MTS (25 082 293 EUR) i spółki Würth (11 760 787 EUR) w 2009 r.

391 Po czwarte, wyważenie w świetle tych różnych czynników sytuacji skarżącej oraz sytuacji adresatów decyzji w sprawie ugody pokazuje przede wszystkim, że podczas gdy grupa Ervin i spółka Winoa, których rola w kartelu była istotna, otrzymały wyjątkową obniżkę w wysokości 75%, spółki MTS i Würth, które – podobnie jak skarżąca – odegrały ograniczoną rolę w ramach kartelu, otrzymały odpowiednio obniżkę w wysokości 90% i 67%, przy czym wysokość obniżki przyznanej spółce MTS można w szczególności wyjaśnić koncentracją jej działalności, którą Komisja uwzględniła (zob. pkt 322, 377 powyżej). Z tabeli przedstawionej przez Komisję wynika zresztą, że trzy przedsiębiorstwa, których sprzedaż była bardzo mało zróżnicowana, mianowicie MTS, Ervin i Winoa, uzyskały z tego tytułu znacznie większe obniżki niż Pometon i Würth, których działalność była zróżnicowana.

392 Tymczasem jako że wspomniane wyżej różne stopy dostosowania ustalone przez Komisję w odniesieniu do przedsiębiorstw będących adresatami decyzji w sprawie ugody wynikają z przeważającego uwzględnienia w metodzie obliczenia zastosowanej przez Komisję stopy sprzedaży określonych produktów zrealizowanej przez dane przedsiębiorstwo w skali światowej, poziom tych dostosowań jest pozbawiony znaczenia dla niniejszej sprawy i nie może zatem służyć za punkt odniesienia do celów ustalenia przez Sąd kwoty dostosowania w odniesieniu do skarżącej na podstawie przyjętych przez niego kryteriów (zob. pkt 376, 377 powyżej).

393 Zatem, w świetle okoliczności przedstawionych w pkt 378–392 powyżej, zgodnie z należyłą oceną wszystkich okoliczności niniejszej sprawy wskazanych powyżej należy przyznać przedsiębiorstwu Pometon wyjątkową obniżkę w wysokości 75% od kwoty podstawowej grzywny dostosowanej ze względu na okoliczności łagodzące (zob. pkt 19 powyżej), ustalonej w zaskarżonej decyzji.

394 Z powyższych względów kwota grzywny nałożonej na skarżącą zostaje ustalona na 3 873 375 EUR.

395 Wreszcie skargę należy oddalić w zakresie żądania czwartego, ponieważ Sąd nie jest właściwy do kierowania nakazów pod adresem do Komisji.

396 Z całości powyższych rozważań wynika, że należy, po pierwsze, stwierdzić nieważność art. 2 zaskarżonej decyzji, po drugie, ustalić kwotę grzywny nałożonej na skarżącą na 3 873 375 EUR i, po trzecie, oddalić skargę w pozostałym zakresie.

IV. W przedmiocie kosztów

397 Zgodnie z art. 134 § 1 regulaminu postępowania kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Zgodnie z art. 134 § 3 w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron każda z nich pokrywa własne koszty.

398 Ponieważ w niniejszym przypadku każda ze stron przegrała częściowo sprawę, należy orzec, że każda z nich pokrywa własne koszty.

Z POWYŻSZYCH WZGLĘDÓW

SĄD (trzecia izba w składzie powiększonym)

orzeka, co następuje:

- 1) **Stwierdza się nieważność art. 2 decyzji Komisji C(2016) 3121 final z dnia 25 maja 2016 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39792 – Stalowe materiały ściernie).**
- 2) **Kwota grzywny nałożonej na Pometon SpA zostaje ustalona na 3 873 375 EUR.**
- 3) **W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.**
- 4) **Każda ze stron pokrywa własne koszty.**

Frimodt Nielsen

Kreuschitz

Forrester

Półtorak

Perillo

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 28 marca 2019 r.

Podpisy

Spis treści

I. Okoliczności poprzedzające powstanie sporu	1
A. Etap dochodzenia i wszczęcie postępowania	2
B. Postępowanie ugodowe i decyzja przedsiębiorstwa Pometon o wycofaniu się z tego postępowania	3
C. Przyjęcie zaskarżonej decyzji według zwyczajnej procedury i treść tej decyzji	3
II. Przebieg postępowania i żądania stron	4
III. Co do prawa	6
A. W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia obowiązku bezstronności, zasady domniemania niewinności oraz prawa do obrony w zakresie, w jakim Komisja przypisała skarżącej w decyzji w sprawie ugody konkretne zachowania, warunkując w ten sposób oceny zawarte w zaskarżonej decyzji	7
1. Argumenty stron	7
2. Ocena Sądu	9
a) Ramy prawne niniejszego sporu w świetle kluczowych aspektów decyzji Komisji w sprawie ugody	9
b) W przedmiocie zakresu obowiązku bezstronności Komisji i zasady domniemania niewinności, zwłaszcza w szczególnym przypadku postępowania hybrydowego rozłożonego w czasie	11
B. W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na naruszeniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG, niewystarczającym charakterze i wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia, a także na naruszeniu prawa do obrony oraz zasad dotyczących ciężaru dowodu w zakresie, w jakim Komisja przypisała skarżącej uczestnictwo w kartelu	17
1. Uwagi wstępne dotyczące ciężaru dowodu i przeprowadzenia dowodu	17
2. W przedmiocie pierwszej części zarzutu drugiego, opartej na braku udziału skarżącej w pierwszej części kartelu dotyczącej sposobu obliczania „dopłaty z tytułu złomu”	19
a) Argumenty stron	19
b) Ocena Sądu	20
1) W przedmiocie pierwotnej roli skarżącej przy wprowadzeniu w roku 2003 dopłaty z tytułu złomu	20
2) W przedmiocie automatycznego stosowania dopłaty z tytułu złomu po dniu 1 lutego 2004 r.	21
3) W przedmiocie kontaktów między skarżącą a innymi uczestnikami kartelu poczynawszy od 2004 r.	23
4) Wniosek dotyczący dowodów uczestnictwa skarżącej w pierwszej części kartelu	24

3. W przedmiocie części drugiej zarzutu drugiego, opartej na podnoszonym braku udziału skarżącej w drugiej części kartelu polegającej na koordynacji w odniesieniu do klientów indywidualnych	25
a) Argumenty stron	25
b) Ocena Sądu	26
1) Uwagi wstępne w przedmiocie drugiej części zarzutu drugiego	27
2) Badanie dowodów dotyczących udziału skarżącej w drugiej części kartelu	28
i) W przedmiocie rynku hiszpańskiego	28
ii) W przedmiocie rynków francuskiego i belgijskiego	30
iii) W przedmiocie rynku niemieckiego	31
iv) W przedmiocie rynku włoskiego	33
v) Wnioski dotyczące dowodów uczestnictwa skarżącej w drugiej części kartelu ...	35
4. W przedmiocie części trzeciej zarzutu drugiego, opartej na podnoszonym braku uczestnictwa skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu	36
a) Argumenty stron	36
b) Ocena Sądu	36
1) Pojęcie jednolitego i ciągłego naruszenia w orzecznictwie	36
2) Uczestnictwo skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu obejmującym obie części kartelu	38
3) Uczestnictwo skarżącej w jednolitym i ciągłym naruszeniu obejmującym całe terytorium EOG	39
C. W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG w zakresie, w jakim Komisja uznała, że kartel stanowi ograniczenie konkurencji ze względu na cel	40
1. Argumenty stron	40
2. Ocena Sądu	40
D. W przedmiocie zarzutu czwartego, dotyczącego czasu trwania uczestnictwa skarżącej w naruszeniu oraz przedawnienia	42
1. Argumenty stron	42
2. Ocena Sądu	43
E. W przedmiocie dostosowania kwoty podstawowej grzywny zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien	46
1. Argumenty stron	46

2. Ocena Sądu	47
a) W przedmiocie dopuszczalności tabeli przedstawionej podczas rozprawy i wniosku Komisji o zachowanie poufności	47
b) W przedmiocie wniosku o uchylenie grzywny z powodu naruszenia obowiązku uzasadnienia	48
1) Uwagi wstępne na temat orzecznictwa dotyczącego uzasadniania grzywien	48
2) W przedmiocie uzasadnienia wyjątkowego dostosowania kwoty grzywny w zaskarżonej decyzji	50
c) W przedmiocie wniosku o zmianę kwoty grzywny	52
IV. W przedmiocie kosztów	56